

Besede in dejanja

Kar 300 »milijonarjev«

Nad 300 delavcev industrije bitumenskih in sintetičnih izdelkov »Grmeč« iz Zemuna, v kateri je 400 zaposlenih, je te dni vložilo javne prijave.

Beseda je o zaslužku, ki so ga imeli izključno na svojem delovnem mestu. V tem kolektivu je lani znašal povprečni zaslužek okoli 1932 novih dinarjev, kar je nenavadno za beograjske razmere, predvsem ko se govori o gradbeno-industrijskem podjetju. Ti zaslužki so za kakih 13 odstotkov višji v primerjavi z onimi iz leta 1968, a v istem času so se skladi zvišali za 40 odstotkov, a produktivnost za 30 odstotkov.

Borba — 7. II. 1970

Kje je poštenje?

Izterjava zapadlih carin povzroča težavni carinarniki veliko nepotrebnega dela. Lani so morali poslati nad 31.000 opominov, v več kot 60.000 primerih pa so morali na občini, kjer prebiva občan, ki dolguje carino, zahtevati prisilno izterjavo. Kjer je bil posredi tudi še devizni ali carinski prekršek, so morali ukrepati ostreje. Da tega ni malo, dokazuje podatek, da so v nad 15.000 primerih zahtevali od pristojnih občinskih organov, naj takim državljanom odvzamejo potne liste.

Potniki skušajo prenesti čez mejo več denarja, kot je dovoljeno, kar je devizni prekršek. Tako so lani odvzeli 879 potnikom 596.190 dinarjev ter različnih valut za 354.275 dinarjev. Pri tem pa ne zaostajajo potniki v maloobmočnem prometu, saj so lani 921 potnikom zaradi deviznih prekrškov odvzeli kar za 1.397.495 dinarjev valut in dinarjev.

Delo — 7. II. 1970

Ali gremo še po poti reforme?

Ko smo se odločali za reformo, smo menili, da se za vselej poslavljamo od časov inflacije in da vstopamo v obdobje uravnovešenega gospodarjenja ter nenehnega dviganja življenjske ravni. Deloma smo te napovedi uresničili, saj je naš novi dinar trdnjši kot pred leti stari, pa tudi naša življenjska raven je zdaj višja kot pred reformo. Vendar cene zadnje čase spet naglo naraščajo, tako da se velja resno vprašati, ali gremo še po poti reforme ali pa smo že stopili na pot inflacije.

Delavska enotnost — 7. II. 1970

Sektašenje

Samoupravna družba je odprta do vseh njenih pripadnikov, tako do ateistov kot do vernih. Zato je akcija za depolitizacijo Cerkve skupna tako ateistom kot vernikom. Pri tem bi morali bolj uporabiti izkušnje iz NOB, ko smo znali ločevati, kaj je klerikalizem, kaj vernost in smo se proti klerikalizmu borili s skupnimi močmi. Danes pa se med komunisti čisto pojavlja tudi sektašenje v odnosu do vere in vernih ljudi. Po našem mnenju pa sektašenje ni nič drugega kot zapiranje in združevanje v skupine zaradi manipuliranja z ljudmi. Zato smo odločno proti sektašenju v naših lastnih vrstah.

Komunist — 6. II. 1970

Standard v Beogradu

V Beogradu so po zadnjih podatkih zabeležili 116.621 motornih vozil. Osebnih avtomobilov je 89.724, tovornjakov pa 14.310. Vseh drugih motornih vozil je 12.587.

Lani je kuplo avtomobile 19.000 Beograđanov. Komaj pred devetimi leti je bilo toliko vozil v vsem Beogradu, piše »Politika«.

Delo — 12. II. 1970

Drago zdravljenje

Lani je bilo bolnih 400.000 Beograđanov od skupno 460.000 zaposlenih. Beograjske delovne organizacije so v tem času izgubile 6.700.000 delovnih dni, a samo na račun nadomestila osebnega dohodka so zavarovancem izplačali okoli 200 milijonov novih dinarjev, kar je za 18 odstotkov več kot predlanskim.

Borba — 9. II. 1970

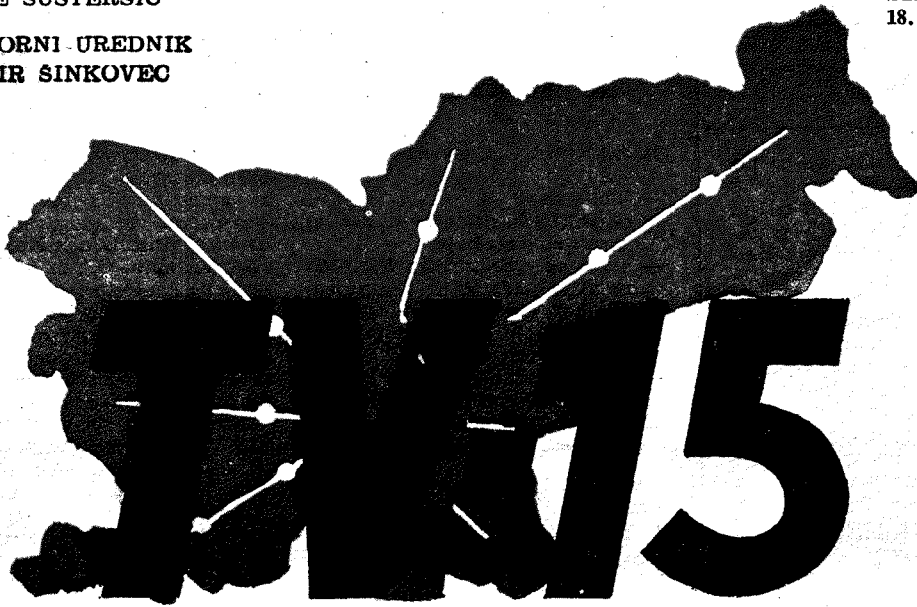
Študentke in anti-baby

Tovarna Lek je najela študentke za pakiranje anti-baby pilul. Pridno so delale, vendar je nastala škoda nekaj starih milijonov. Pilule so namreč vzele, škatlice pa so bile prazne. Pridne hčerke. Gotovo so pilule nosile svojim mamicam.

Dnevnik — 10. II. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRATOMIR SINKOVEC

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

LETO VIII.
STEV.: 8
18. II. 1970

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine,
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializiran obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«,
- Ilustrirano revijo »TOVARISA«,
- štirinajstredniški »NASI RAZGLEDI«,
- revijo »AVTO«,
- revijo »STOP«,
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«.

„SVOBODNO POHORJE 70“

Usposabljanje za obrambo domovine — politična naloga ZMS

Dne 11. februarja je bila na predsedstvu republiške konference Zveze mladine Slovenije tiskovna konferenca, na kateri so Mitja Gorjup, Dagmar Šuster, Ivo Marovt in Živko Pregl med drugim odgovarjali tudi na vprašanja novinarjev. Beseda je stekla o delovnih akcijah slovenske mladine v letu 1970, odnosu med ZMS in skupnostmi študentov, vsebinski reorganizaciji in transmissijski vlogi ZMS, odnosu mladi—cerkev, mladinskem tisku, negovanju tradicij narodnoosvobodilnega boja med mladino in v okviru slednjega o akciji »Svobodno Pohorje 70«.

V dneh šestega in sedmega julija letos bosta XI. SNOUB taborniška brigada Miloša Zidanske in občinska Zveza tabornikov v sodelovanju z občinsko konferenco ZMS Maribor organizirali veliko akcijo »Svobodno Pohorje 70«, v kateri bo sodelovala mladina iz vse Slovenije.

Namen te akcije se da najbolje razbrati iz naslednjih besed — zapisanih v predlogu za sprejem pokroviteljstva, ki ga organizator naslovi na republiško konferenco ZMS —: »Usposabljanje mladih za obrambo domovine je politična naloga Zveze mladine in je zato potrebno s celotno aktivnostjo vplivati na oblikovanje in razvijanje take zavesti in odločnosti, da bo lahko vsak mlad človek, na vsakem mestu in položaju, sposoben z vsemi razpoložljivimi sredstvi upirati se napadalcu!«

Iz pogovora na tiskovni konferenci je bilo tudi razvidno, da se Zveza mladine Slovenije kot družbeno-politična organizacija zaveda, da mora biti mlada generacija usposobljena in pripravljena sprejeti — v primeru napada ali okupacije naše domovine — zaupane jim naloge in dolžnosti. Zato razvijajo in krepi predvsem tiste oblike političnega delovanja, ki posredno ali neposredno prispevajo k oblikovanju odnosa mladih ljudi do zamisli vseljudskega odpora pri nas in do naše socialistične stvarnosti. Pri tem pa se zaveda, »da so prav samoupravljanje, svoboda človekove osebnosti, boj za mir, človečnost ter enotnost narodov in narodnosti naše socialistične skupnosti tiste vrednote, ki morajo vzpodbuditi mlade ljudi, da prizadevno sodelujejo in se vključujejo v priprave na vseljudski odpor.«

Akcije »Svobodno Pohorje 70« se bodo udeležili pripadniki Zveze tabornikov Slovenije, Planinske zveze Slovenije, aktivov Zveze mladine Slovenije, Počitniške zveze mladine, Ljudske tehnike, Zveze rezervnih vojaških starešin, Jugoslovanske ljudske armade in bivši borci NOB. Priključili pa se jim bodo tudi taborniki in mladinci iz bratskih republik, predvsem tistih, s katerimi so delovni stiki že vzpo-

stavljene. Vse te organizacije naj bi družno prikazale obliko in načine naše obrambe s tem, da bi vsaka izmed njih oziroma posamezna enota praktično predstavila uresničanje svojega programa vseljudskega odpora. Organizator želi tako na najboljši nepo-

sreden način pokazati pripravljenost in sposobnost mladih za obrambo domovine ter hkrati povedati, da »velika odrekovanja in samopremagovanja, ki so jih v času vojne doživljali udeleženci narodnoosvobodilnega boja, niso le zgodovina, ampak, da so v mladih in v našem življenju sploh pričujoča sedanjost!« Ob sklepu te velike prireditve bo slavnostno zborovanje in partizanski miting, na katerem se bodo srečali vsi udeleženci z drugo mladino, občani in mnogimi predstavniki družbeno-političnega življenja.

Zastopnike organizatorjev »Svobodno Pohorje 70« je pred kratkim sprejel tudi komandant ljub-

ljanske armade general Franc Polglajen in njeno zamisel ter namen ocenil kot izredno pomemben prispevek mladine pri uveljavljanju načel našega vseljudskega odpora.

Razveseljivo in vzpodbudno je, da se mladinske organizacije in društva zavedajo, da sta negovanje tradicij narodnoosvobodilnega boja in obramba domovine njihova dolžnost. Zato naj zapisane ugotovitve spremlja želja, da bi akcija »Svobodno Pohorje 70« ne ostala osamljena in da bi tovrstna programska usmeritev dela republiške konference Zveze mladine Slovenije našla ustrezno mesto tudi v njenem nadaljnjem delu.

M. Š.

Popis nekdanjih aktivistov

OBČINSKE KONFERENCE NAJ TAKOJ UREDIJO IN
IZPOPOLNIJO NJIHOVE SEZNAMNE

Odbor za proslavo pri republiški konferenci SZDL Slovenije je pri odločanju o letošnjem zboru aktivistov, ki bo v Dolenjskih Toplicah 26. aprila, posebej poudaril potrebo, da bi vsaj zdaj, 25 let po osvoboditvi, organizacije SZDL končno evidentirale vse nekdanje aktiviste OF. Zaradi velikih preseljevanj po vojni se je mnogo nekdanjih aktivistov izgubilo in so tako ostali pozabljeni. Ljudje so se selili iz dežele v mesta in tako izgubili stike z nekdanjimi aktivisti OF, zlasti pa so ostali pozabljeni nešteti tihi in požrtvovalni sodelavci OF, ki so po osvoboditvi niso prišli do političnih in drugih funkcij. Večidel so organizirani v organizaciji Zveze borcev, toda ne vsi. Ostali so pozabljeni in dostikrat zagrenjeni.

Socialistična zveza, naslednica Osvobodilne fronte slovenskega naroda, je dolžna zamujeno popraviti. Zaradi tega naj vse občine konference SZDL takoj sedaj uredijo in izpopolnijo sezname aktivistov OF. To delo bi bilo po našem mnenju izvedljivo tako, da bi se vsi nekdanji aktivisti sami prijavljali s potrebnimi podatki občinskim organizacijam SZDL v tistih krajih, kjer so med vojno delovali kot aktivisti OF. Tako zbrane seznane naj organizacije SZDL uredijo in posamezne prijave tudi kritično presodijo, v kolikor se ne bi skladali s preverjenimi zgodovinskimi ugotovitvami in kriteriji, po katerih je opravičen naziv aktivista. Izvršni odbor SZDL meni, da je treba šteti med aktiviste Osvob-

odilne fronte slovenskega naroda zlasti tiste, ki so v času osvobodilnega gibanja v letih 1941 do 1945 bili:

- člani IO OF, vrhovnega plenuma OF, člani SNOS odposlanci kočevskega zbora,
- člani nekdanjih pokrajinskih, okrožnih, podokrožnih, okrajnih, rajonskih in terenskih odborov OF ter odborov OF raznih ustanov in poklicev,
- članice odborov AFŽ,
- člani vodstev mladinskih organizacij (SKOJ in ZMS) od osnovnih do najvišjih,
- člani poveljstev Narodne zaščite, zlasti v letih 1941 in 1942, ter tisti, ki so v tej polvojaški frontovski organizaciji zbirali orožje in opremo za partizane ali obveščali partizane o sovražnikovih premikih ter se udeleževali akcij NZ na zasedenem ozemlju,
- člani odborov Delavske enotnosti (sem je šteti tudi take odbore v Trstu in Trzinu, kjer je bila organizacija DE glavna oblika skupnega revolucionarnega boja slovenskega in italijanskega proletariata),
- vsi tisti, ki so trajno aktivno sodelovali pri zbiranju sredstev za ljudsko pomoč, materiala za partizane, ali aktivno sodelovali pri skrivanju in transportiranju take pomoči,
- zdravniki in zdravstveno osebje, ki so zbirali in pošiljali sani-

- tetni material ali pa zdravili ranjence in ilegalce,
- terenski zaupniki in obveščevalci,
- družine ali osebe, ki so dajale stanovanja in zavetje ilegalcem,
- kurirji in kurirke, ki so zadrževali zveze med posameznimi ilegalci v okupiranih krajih,
- družine, ki so skrbele za otroke ilegalcev in partizanov,
- tisti, ki so dajali prostor za ilegalne tehnike in ki so v takih tehnikah delali,
- člani gospodarskih komisij, ki so požrtvovalno zbirali hrano in drugi material za partizansko vojsko,
- člani NOO, izvoljenih na svobodnem ozemlju 1942 ali kasneje; ti odhori so bili večkrat tudi odbori OF ter so morali večkrat delovati tudi ilegalno,

Nadaljevanje na 2. strani

Dogodki tedna

Predsednik republike Josip Broz Tito je na potovanju po nekaterih vzhodnih in severnih afriških državah, prispel s svojim spremstvom na osemnadnevni uradni obisk v Kenijo. Pred tem je že bil na uradnem obisku v treh afriških državah, kjer so ga povsod nadvse prisrčno sprejeli. Pred obiskom Kenije je bil predsednik Tito na obisku Etiopije, kjer sta s cesarjem Haile Selasijem obravnavala najbolj aktualna vprašanja iz mednarodnega življenja. Predsednik Tito je v Adisu Abebi sprejel tudi ameriškega ministra za zunanje zadeve Williama Rogersa. Na sestanku sta proučevala razna mednarodna kot tudi vprašanja s področja ameriško-jugoslovanskih odnosov. Kazno je, da si predsednik ZDA Nixon želi obdržati resnični dialog z neuvrščeni svetom, katerega simbol je predsednik Tito. Na drugi strani pa je znano, da je sovjetski tisk napadel Rogersovo turnejo po afriških državah, češ da njegov obisk afriškimi narodom ne prinaša nič dobrega.

Predsednik zveznega izvršnega sveta Mitja Ribičič je sprejel sovjetskega veleposlanika Ivana Benediktova, in sicer na veleposlanikovo željo. Benediktov je izročil predsedniku ZIS povabilo predsednika ministrskega sveta ZSSR Alekseja Kosigina, naj letos uradno obišče Sovjetsko zvezo. Mitja Ribičič je v načelu sprejel povabilo, datum obiska pa bodo določili naknadno.

ZIS je pod predsedstvom Mitje Ribičiča proučil stanje gospodarstva v začetku letošnjega leta in pričakovana gibanja v prihodnjih mesecih. Še posebej so proučili gibanje proizvodnje, položaj na tržišču, politiko cen ter izmenjavo s tujino. V tej zvezi je ZIS proučil tudi ocene pristojnih organov zvezne uprave o tekočih gospodarskih gibanjih ter predloge za kontinuirano delovanje pri izvajanju gospodarske politike na osnovah, ki jih določa resolucija zvezne skupščine. Pristojni zbori zvezne skupščine bodo na bližnjih sejah seznanjeni s gospodarskim položajem in ukrepi, ki jih bo ZIS storil v okviru svoje pristojnosti.

Po podatkih republiške gospodarske zbornice sodi tretjina slovenskega nacionalnega ozemlja med nerazvita področja. Na tem ozemlju živi dobra četrtina Slovencev. Nekatera od področij, ki jih uvrščamo med nerazvita, bi bila tudi po jugoslovanskih kriterijih na dnu lestvice stopnje razvitosti. Po narodnem dohodku iz leta 1967 (kasnejše primerjave nam, žal, niso na voljo, vendar se podatki od takrat do danes v večini primerov niso bistveno spremenili) v Sloveniji 37 občin ni doseglo republiškega povprečnega dohodka 8172 din. Trinajst slovenskih občin pa je bilo celo pod jugoslovanskim povprečjem 4715 din: Brežice 4674 din narodnega dohodka na prebivalca, Gornja Radgona 2465 din, Grosuplje 4133 din, Lenart 2545 din, Lendava 4608 din, Ljutomer 4491 din, Murska Sobota 3696 din, Ormož 2963 din, Ribnica 4608 din, Sevnica 4672 din, Sentjur pri Celju 3286 din, Šmarje pri Jelšah 3460 din in Trebnje 3923 din narodnega dohodka na prebivalca. Ker pa je Slovenija relativno najbolj razvita republika, so razlike med občinami v razvitosti še veliko večje in dosega tudi 14-kratno razliko med najslabšo in najmočnejšo slovensko občino v višini narodnega dohodka in 52-kratno razliko v vrednosti poslovnega sklada.

Po pogajanjih, ki so trajala poldruge leto, so v Bruslju podpisali splošno trgovsko pogodbo med Jugoslavijo in med EGS. Sporazum morajo dokončno odobriti svet ministrov EGS in komite stalnih predstavnikov držav članic, v Jugoslaviji pa svezni izvršni svet. Dogovorili so se, da bodo slovesno podpisali pogodbo sredi leta v Beogradu. S to pogodbo se regulirajo splošni pogoji trgovine med Jugoslavijo in EGS. To je prvič, da EGS formira odnose s kako socialistično državo.

Odstop italijanske vlade premijera Rumorja, 30. povelje italijanske vlade je sprožil v političnem življenju Italije živahno dejavnost, ki bo skušala čimprej zagotoviti normalno delovanje najvišjega političnega organa v deželi. V ta namen je predsednik republike Saragat začel vrsto posvetovanj za sestavo nove vlade. Sprejel je 15 predstavnikov parlamentarnih skupin, ki so zastopali osem strank. Iz ostre polemike se je izcimilo, da bo dosedanji predsednik vlade Rumor kandidiral za sestavo nove vlade. Medtem ko je bila zadnja vlada sestavljena iz krščanskih demokratov, se utegne zgoditi, da bo 31. vlada v povojni zgodovini Italije koalicijska socialistov, socialdemokratov, republikancev in koalicije levega centra. Italija je imela v zadnjih nekaj mesecih dokaj nestabilno politično in družbeno ozračje. Številne stavke so pretresale deželo in to se je poznalo tudi vladi, ki sicer ni »padla« v normalnem pomenu, marveč je opravila v določenem smislu svojo vlogo v času med razcepitvijo socialistične stranke in dozoritvijo pogojev za ustanovitev koalicije treh, štirih strank.

Po poročilih je na zadnjem plenumu CK KP Češkoslovaške odstopilo skupno 18 članov centralnega komiteja. Na oktoberskem plenumu je izstopilo iz CK ali je bilo izključenih 9 članov. S temi vred je od aprila lani zapustilo CK KP Slovaške četrtina članov.

Iz Kaira poročajo, da so izraelska letala »Phantom« bombardirala metalurško tovarno v Abu Zaabal, približno 20 kilometrov od Kaira, ubila 70 delavcev in jih mnogo ranila. Bombe so popolnoma uničile oddelek za vzdrževanje naprav in za proizvodnjo energije. Egiptovske oblasti so sporočile, da so izraelska letala vrgla šest bomb z zapoznelo eksplozijo, od katerih so tri eksplodirale dve uri po napadu. Izraelci zatrjujejo, da v tej tovarni, kjer dela okrog tisoč delavcev, izdelujejo orožje.

Predsednik Nixon je v odgovoru na poslanico sovjetskega premijera pozval Kosigina, da bi sklenili sporazum, s katerim naj bi omejili pošiljanje orožja obema stranema na Bližnjem vzhodu. Nixon je v svoji noti zavrnil sovjetsko trditev, da so ZDA zaradi podpore Izraelu krive sedanje eskalacije na Bližnjem vzhodu. Čeprav niso objavili uradne verzije Nixonovega odgovora, se je izvedelo, da je ameriški predsednik sporočil Kosiginu, da bodo ZDA, če bo treba, kljub sovjetskim pripombam pošiljale Izraelu pomoč.

Japonski znanstveniki so končno uspeli izstreliti prvi umetni satelit v petem poskusu v vesoljskem centru v Ucinuri. Četrta stopnja rakete s trdnim gorivom je zaplula v krožnico okoli Zemlje. Prvi neuspešen poizkus izstrelitve japonskega umetnega satelita je bil septembra 1. 1966. Svoje umetne satelite v krožnici imajo še SZ, ZDA in Francija.

Na mednarodni konferenci »za zatiranje zračnega gusarstva« so predlagali, naj bi ugrabitelje letal kaznovali s smrtjo. Na konferenci, ki je bila v Atenah, so povedali, da je bilo od 1948. leta do 6. februarja letos ugrabljenih 128 letal v 25 državah. Največ gusarskih napadov so doživela letala ameriških družb, in sicer 58, medtem ko se je 31 poskusov ugrabitev letal izjalovilo.

Popis nekdanih aktivistov

Nadaljevanje s 1. strani

- interniranci, ki so v taboriščih organizirano delovali v interesu osvobodilnega boja,
- slovenski pregnanci v Srbiji in na Hrvaškem, ki so organizirano kot aktivisti sodelovali v srbskem ali hrvaškem osvobodilnem gibanju,
- končno vsi tisti, ki so se na razne druge načine organizirano sodelovali pri slovenskem osvobodilnem boju doma ali v tujini.

Vse zgoraj naštetje je mogoče smatrati za aktiviste OF, v kolikor je bilo njihovo delo organizirano in trajnega značaja ter da se niso iznebili ali kapitulirali ter z delom prenehali, razen iz opra-

vičljivih razlogov, kot so npr. zapor, internacija ali po direktivi OF iz varnostnih razlogov.

Pozivamo vse organizacije SZDL, da takoj pristopijo k urejanju spisov aktivistov OF, da poiščejo pozabljene aktiviste ter obenem pregledajo, v kakšnem položaju živijo. Zlasti je treba poskrbeti za njihov socialni položaj in po potrebi poskrbeti za družbena priznanja za njihovo aktivistično delo.

Prav bi bilo, da bi organizacije SZDL zbrale vse svoje nekdane aktiviste ter jim dale ob letošnjem jubilejnim letu primerna priznanja. Nadalje se nam zdi tudi primerno, da bi imele organizacije SZDL aktiviste OF v stalni evidenci, ter jim po potrebi nudile moralno in tudi materialno pomoč, če

so je potrebni. Zavedati se moramo, da so izkušnje nekdanih aktivistov OF dragocen element tudi naše današnje vseljudske obrambne pripravljenosti in sposobnosti.

Priporočamo organizacijam SZDL, da poskrbijo za udeležbo in omogočijo prevoz vseh nekdanih aktivistov OF na zborovanje v Dolenskih Toplicah, ki bo 26. aprila.

Republiška konferenca SZDL Slovenije bo tiskala in razposlala svojim organizacijam prijavnice za nekdane aktiviste OF z namenom, da aktivistom olajša prijavljanje. Te bodo lahko tudi služile za kartoteko aktivistov OF.

Izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije

Razprava o pomembnih zadevah VVI

Seje komisije vojaških vojnih invalidov pri republiškem odboru, ki je bila 11. februarja, sta se udeležila tudi Vlado Černe, predsednik skupščinske komisije SRS za vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov in Franc Kreščič, podpredsednik republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije.

Na tej seji so člani komisije obravnavali predloge za ureditev pokojninskega zavarovanja vojaških vojnih invalidov. Predlogi se nanašajo na ugodnosti glede zavarovalne dobe, ki se šteje s povečanjem in ki naj bi veljala tudi za vojaške vojne invalide od V. do VII. skupine in ne samo za tiste, iz prvih štirih skupin. Hkrati s tem je komisija sprejela tudi predlog, naj bi vse vojaške vojne invalide pri pogojih za starostno upokojitve povsem izenačili z udeleženci NOB pred 9.9.1943. Predlogi so sklenili dostaviti republi-

škemu odboru ZZZ NOV, ki naj jiha potem, ko jih sprejme, dostavi pristojnim zveznim in republiškim organom.

Druga zadeva, o kateri so na seji temeljito razpravljali je priznanje v pokojninsko dobo tistega časa, ki so ga posamezni vojaški vojni invalidi prebili na poklicni rehabilitaciji.

Vsestransko utemeljen predlog bo republiški odbor ZZZ NOV Slovenije, potem ko ga na svoji seji sprejme, dostavil na pristojna mesta.

Na dnevnem redu seje so imeli tudi poročilo o poslovanju doma VVI v Strunjanu v letu 1969 in njegov proračun za leto 1970. Potem, ko so se pogovorili o težavah in uspehih v tem domu, so ugotovili, da je poslovanje v njem v redu in da si delovni kolektiv precej prizadeva, da bi se gostje v njem počutili kar najugod-

neje. Poročilo in proračun so nato tudi odobrili.

Sprito ponovnega zvišanja pristojbin za recepte se med vojaškimi vojnimi invalidi obnavlja vprašanje, kaj je z njihovim brezplačnim zdravljenjem. Zato so člani komisije pooblastili predsedstvo, da zbere potrebne dokumentacije in izdela predlog za ureditev te zadeve.

Sklenili so tudi pozvati združenja in sekcije vojaških vojnih invalidov, naj zberejo podatke o tistih vojaških vojnih invalidih I. skupine, ki so zaradi paraplegije in sličnih poškodb priklenjeni na posteljo.

Zadeve, ki jih je komisija na tej seji seji obravnavala temeljito stvarno pa tudi res kritično, dokazujejo, da komisija obravnava vse pereče zadeve vojaških vojnih invalidov.

V. M.

Občanova beležnica

V »Delu« smo prejšnji teden brali članek pod naslovom »Pritajen povratek logike subvencij in uravnilovke«. Nemara bi bilo prav, če bi temu naslovu na koncu izbrisali vprašaj in mu namesto njega dali piko. V razmerju vrednotenja človekovega dela je namreč prišlo pri nas do zmede, ki je v nasprotju s socialističnimi načeli nagrajevanja.

Posledica te zmede je, da imamo v Sloveniji 60.000 preveč zaposlenih nekvalificiranih delavcev, hkrati pa imamo več kot 60.000 premalo zaposlenih kvalificiranih delavcev. Ob dejstvu — je nadalje rečeno v omenjenem članku — da kvalificirani delavci odhajajo v tujino, kjer je produktivnost večja, prihajamo do nekvalificirane delovne sile doma...

K zadnjemu stavku bi dodali samo še to, da poleg večje produktivnosti in možnosti večjega zaslužka vleče našo kvalificirano delovno silo v

Zmeda v razmerjih

tujino tudi ustreznejše vrednotenje njenega dela, usposobljenosti in izkušenj. Protislovja v tem pogledu so pri nas tako boleča, da prav kričijo po spremembah.

Nekaj primerov:

Fant je končal srednjo tehniško šolo in dobil po dolgem iskanju službo pri nekem velikem podjetju v Ljubljani. Zagotovljena mu je mesečna plača v znesku 80.000 starih dinarjev.

Morda bo kdo dejal, da za začetek to ni tako malo. Toda v sosednjem podjetju je dobil zaposlitev drugi fant, ki ni končal osemletke, oziroma je moral zaradi dolge vrste »čvekov« iz nje izstopiti. Za začetek so mu zagotovili 90.000 starih dinarjev mesečnih prejemkov.

Dekle je po končani gimnaziji šest let študiralo medicino. Ko jo je končala, je dobila zaposlitev kot stažistka s 40.000 mesečne nagrade. Po končanem stažu (ki bi mu lahko rekli raboto), je kljub nešteto krat deklariranemu pomanjkanju kvalificiranega kadra v zdravstvu težko dobila zaposlitev — pri 27 letih starosti. Zagotovljeno ji je bilo 130.000 starih dinarjev mesečnih prejemkov.

Njena součenka iz osnovne šole se ji lahko smeje: po končani osemletki je obiskovala dvoletno administrativno šolo in dobila zaposlitev že s sedemnajstim letom. Zdaj je zaposlena v nekem trgovskem podjetju, kjer zasluži najmanj 180.000 starih dinarjev na mesec, in to kot pisarniška moč!

Medtem ko se je prva mučila s študijem in morala zaradi nizke očetove pokojnine večkrat

trpeti pomanjkanje, je druga lepo zaslužila in prijetno živela. In »za nagrado« ima zdaj prva v primeri z drugo tako nizko plačo, da ji je žal, da je študirala in pri tem izgubila deset let pokojninske dobe (prva bo šla lahko deset let prej v pokoj kot druga).

Da ne govorimo o prejemkih prosvetnih delavcev, ki so še nižji. Po »teoriji enakih želodcev«, ki spet prihaja na površje, imajo snazilike in druge pomožne delavke skoraj večje prejemke od začetnih učnih moči s fakultetno izobrazbo.

Drugo poglavje so razmerja v pokojninah, kjer gre za nasprotje »uravnilovke«, temelječe na napačni osnovi.

Direktor, ki je šel v pokoj pred dvema letoma, ima pokojnino 250.000 starih dinarjev mesečno (pa se še hudeje, da ima premalo). Drugi, ki je vodil prav tako pomembno podjetje in se se je upokojil pred 10 leti, ima mesečne pokojnine 150.000 starih dinarjev, če ne še manj.

Pa kaj direktorji, poglajmo rajši navadne ljudi, take, katerih pokojnina ne znaša nič 100.000 din ali pa se vrta okrog 40, 50 do 60 tisoč starih dinarjev — samo zato, ker so šli v pokoj pred leti oziroma so upokojevalci že izpred vojne — čeprav so bili zaposleni kot kvalificirane delovne moči in so vsa leta službe pošteno plačevali prispevek v blajajno socialnega zavarovanja.

Z drugo besedo bi lahko rekli, da eni prejmejo več na račun drugih. To velja tako za »uravnilovko« v plačnem sistemu kot za gromozanske razlike med pokojninami »staroupokojevalcev« in »novoupokojevalcev«.

Zdi se mi, da bi lahko rekli temu pojavu izkoriščanje človeka po človeku, ki je — kot smo se učili — v diametralnem nasprotju s socialističnimi načeli.

Za odpravo nakazane zmede ni administrativnega zdravila. Osnovno zdravilo za to bi bila le dosledno izvedena družbena in gospodarska reforma!

F. S.

Borci in aktivisti NOV vojaški vojni invalidi rezervni oficirji in podoficirji!

»TV 15« JE VAŠ LIST

Zato ga širite!

Vsak naj se nanj naroči!

Besede naših dopisnikov

VRTOJBA

O marsičem so se pogovorili

V Vrtojbi pri Novi Gorici so pred kratkim imeli redno skupščino združenja borcev, ki ji je prisostvoval tudi predstavnik občinskega odbora ZZB NOV Mirko Remec.

Potem ko so se prisotni pogovorili o organizacijskih zadevah, so dopolnjevali še življenjepise nad 8 padlih borcev, ki so jim sredi vasi postavili lep spomenik in ga vedno lepo oskrbujejo. Beseda je nato stekla še o marsičem. Spričo tega, da je ob raznih narodnih praznikih videti po vasi le malo zastav, so se pogovorili tudi o tem. Sklenili so opozoriti prebivalce Vrtojbe, predvsem hišne posesnike, naj si nabavijo zastave, ker je razobešanje zastav ob raznih praznikih za obmejne kraje še posebno važno.

STANKO SKOČIR

STORE

Letna konferenca ZB

V petek, 6. februarja, je imela krajevna organizacija ZB NOV Store v kulturnem domu letno konferenco. Iz poročil in razprave povzemamo, da je organizacija tudi lani zadovoljivo izvajala program dela, tako odbor kot komisije. Vzorno vzdržujejo in urejajo spomenike in spominska obeležja NOV, skrbijo za člane, posebno še za bolne, ki jih obiskujejo, jim omogočajo zdravljenje in okrevanje, pa tudi finančno jim priskočijo na pomoč, če je potrebno. Socialno šibki so deležni moralne in materialne pomoči. Skrbijo za stanovanje in najemanje kreditov za graditev stanovanj članom, dajejo podporo otrokom članov, ki se šolajo. Lani pa zaradi pomanjkanja sredstev niso mogli organizirati in izvesti izleta članov v partizanske kraje. V prihodnje bodo enako skrb posvečali članom in otrokom padlih ter po osvoboditvi umrlih članov. Kmetje borec bodo deležni pomoči zlasti pri uveljavljanju olajšav pri davkih in pri urejanju pomoči za škodo, nastalo po plinu, ker se ta zadeva na urejuje po vsem ustrezno in hitro.

Po skurščini so se udeležili Prešernove proslave v domu kulturne.

RUDI URŠIČ

Vojakom so podarili televizijski sprejemnik

Člani odbora ZRVS in predsednik skupščine občine Slovenj Gradec so sklenili, da za občinski praznik Skupščine občine Slovenska Bistrica obiščejo vojaško garnizijo v Slovenski Bistrici.

Ob tej priložnosti sta predsednik skupščine občine Ivo Cerče in predsednik odbora ZRVS Ivan Majcen izročila vojakom iz te garnizije skromno darilo, in sicer televizijski sprejemnik.

Komandant vojaškega okrožja Maribor, polkovnik Jovo Dobrijevič in predsednik skupščine občine Slovenska Bistrica Miro Kolenko sta se za sprejeto darilo prav pri srčno zahvalila. Priredila sta tudi sprejem in svečano kosilo za vse vojaške starešine garnizije Slovenska Bistrica in predstavnike ZRVS občine Slovenj Gradec.

ŠKOFJA LOKA

Počastitev žrtev

V ponedeljek, 9. februarja, ob 26. obletnici, odkar je bilo postreljenih 50 talcev, se je vsa Škofja Loka znova dostojno in množično poklonila spominu teh žrtev. Iz središča mesta je krenila dolga kolona proti takratnemu morišču za Kamnitnikom. Tu je bila kulturna prireditev, v kateri je sodelovala zlasti mladina. Govor, pesmi, recitacije in salve iz pušk pripadnikov JLA ... Zlasti so bile globoke besede recitatorja: »Povejte vašim otrokom, zakaj smo morali umreti. Ubijte vojno, vojno ubijte!« Ljudi je presunilo do kosti, mnogi so jemali robce iz žepov.

Množični zločin nacistov v Škofji Loki je bil maščevalna, strahovita akcija. Šlo je za esesovca, ki je bil padel dva dni pred pod streli partizanske puške v samem mestu. Za Nemce je bil to hud udarec — znak, da niti v dolinah, v mestih niso več varni. Najlažje so se maščevali, razumljivo, nad nedolžnimi ljudmi, nad talci. Zastržili in preobrnil so vse mesto, hišo za hišo. Ker niso dobili dovolj moških, vsaj ne takih, ki bi jim lahko kaj dokazali, so ostale pobrali iz zaporov. V vrstah po 10 so jih streljali in zatem znova naložili na tovornjake ter jih razstavili na ce-

sti, kjer je padel esesovec. Kri je otekala v odtočne kanale, svojci so s težavo prepoznali izmalicena trupla najdražjih. Zatem so trupla odpeljali v skupni grob v Begunje.

To je bil črni dan Škofje Loke. Še danes je to eden izmed najbolj žalostnih dogodkov tega kraja. To je pokazal tudi letošnji — 26. poklon spominu teh žrtev.

Občinski odbor ZZB se zahvaljuje vsem sodelujočim zborom, godbi, recitatorjem in tudi vsem udeležencem.

KAREL MAKUC

ŠENTJUR

Za stanovanje borcev

V šentjurski občini so lani razdelili 160 kmetom—borcem kredite za stanovanje. Posamezniki so dobili od 3.000 do 20.000 dinarjev, skupaj pa je bilo na voljo 850.000 dinarjev. Tako so poskrbeli za najbolj pereče probleme.

Letos bo na razpolago še okoli 300.000 dinarjev. Del te vsote bodo porabili tudi za gradnjo stanovanj za borce v novem bloku v Šentjuru.

PAVEL KAVALAR

Koprski invalidi kegljači v letu 1969

Pri športnem društvu Invalid Koper deluje med drugimi tudi kegljaški krožek, ki je lansko leto dosegel tudi nekaj izrednih uspehov.

Iz letnega poročila tega krožka se lahko prebramo, da se s požrtvovalnim delom da marsikaj doseči.

V zaključnem tekmovanju, ki je bilo v Piranu, so Invalidi Kopra osvojili I. mesto s 1404 podrtimi keglji in prejeli prehodni pokal za leto 1969. Drugo mesto je pripadalo Invalidom Pirana s 1033 podrtimi keglji in III. mesto Invalidom Izole s 869 podrtimi keglji.

Na pokalnem tekmovanju v počastitev 25. letnice obstoja Uprave javne varnosti, je nastopilo 12 ekip Kopra, od katerih so Invalidi Kopra v hudi konkurenci osvojili odlično III. mesto s 465 podrtimi keglji. Na tekmovanju za počastitev občinskega praznika občine Koper 15. maj je nastopilo 10 ekip Kopra. Med njimi sta bili dve ekipi Invalida. Prva ekipa Invalida si je v hudi konkurenci priborila I. mesto s 3836 podrtimi keglji in prejela prehodni pokal predsednika občine Koper in v trajno last pokal kegljaškega kluba Koper.

Na spomladanskih delavskih športnih igrah je nastopilo 30 ekip iz vseh obalnih občin. Na tem tekmovanju so nastopili tudi kegljači Invalida iz Kopra, ki so podrl 495 kegljev in se uvrstili na II. mesto.

V mesecu juniju je odpotovala osemčlanska ekipa Kopra na mednarodno povratno tekmovanje na českoslovaško, v sestavi te ekipe je bila tudi 5-članska

ekipa Invalida iz Kopra, ki je odigrala 1 x 100 lučajev mešano in dosegla najboljše rezultate. Tokrat je ekipa Kopra z visokim rezultatom premagala ekipo Tabora CSSR.

V juniju lani je bilo republiško tekmovanje z efektivnim sluhom v Ljubljani, na tem tekmovanju posameznik. Kov je osvojil I. mesto član našega krožka Invalid in postal republiški prvak za leto 1969.

V novembru mesecu je bilo republiško prvenstvo Invalidov Slovenije v Ljubljani. Koprski invalidi so se tega tekmovanja udeležili v 5 kategorijah in z 10-člansko ekipo.

Po končanem tekmovanju posameznikov so nastopile 10-članske ekipe in odigrale borbene partije.

Koprski ekipa Invalida je na tem tekmovanju osvojila I. mesto s 358 podrtimi keglji in postala republiški prvak za leto 1969 ter prejela prehodni pokal (kip kegljača) in v trajno last pokal republiškega odbora za šport in rekreacijo invalidov Slovenije.

Na jesenskih delavskih športnih igrah, kjer je nastopilo 30 ekip iz vseh obalnih občin, je ekipa invalidov imela največ uspeha, ko je zasedla I. mesto s 532 podrtimi keglji in prejela v trajno last pokal obalnega sindikalnega sveta obalnih občin.

V novembru lani je bilo državno prvenstvo v kegljanju z efektivnim sluhom v Zagrebu. Na tem prvenstvu je od 88 nastopajočih tekmovalcev pripadalo II. mesto članu našega krožka, ki je podrl 812 kegljev in prejel srebrno plaketo.

Mogoče bi bili invalidi Kopra lani še bolj uspešni, če bi športno društvo Invalid Koper imelo na razpolago denarna sredstva, da bi bilo mogoče gostovati v več krajih, kakor smo gostovali prejšnja leta.

AVGUST ZERBO

Notranjski odred dobi domicil tudi v Postojni

Na predlog izvršnega odbora Notranjskega odreda bo ta odred dobil domicil tudi v postojnski občini. Svečana podelitev domicilne listine bo ob občinskem razniku te občine, 23. aprila letos. (Doselej je podelila temu odredu domicil občinska skupščina Cerknica, ribniški četi v njegovem sestavu pa tudi občinska skupščina Ribnica.)

Tako se bo področje domicilov Notranjskega odreda (oziroma vseh treh Notranjskih odredov) raztegnilo na celotno ozemlje, kjer je deloval kot teritorialna enota NOV.

JAVITE SE!

Soborce s koroške fronte, ki so od 7. do 20. maja 1943 v XI. D. U. M. S. brigadi sodelovali v bojih pri zasledovanju četnikov, ustašev in nekaterih belogardistov od Borovlj do Celovca, prosim, naj se mi javijo. Verjetno se bodo še spomnili, kako smo odvrkli težke nemške topove čez most na Dravi.

IVAN BEVK

Otalež 36

p. Cerknjo

Pomenimo se še nekaj

»TV-15« je list borcev NOV, vojaških vojn invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev, zato je jasno, da mora objavljati članke o njihovem življenju in težavah, njihove spomine na NOB, njihove kritične besede o raznih sodobnih problemih itd. Torej nam je dobrodošel vsak dopis, ki kaj pove in ki ne vsebuje zlonamerne kritike.

Toda vsi tisti, ki nam pošiljajo dopise, morajo razumeti tole:

Kakor vsak list tako ima tudi »TV-15« omejen obseg, zato je nemogoče, da bi uredništvo ustreglo vsem, ki bi radi v njem objavili svoje spomine, »Marsikaj«, kar še ni objavljeno, bo prišlo na vrsto — če ne prej, čez eno leto ali dve ali tri. Kakor vsako tako mora tudi naše uredništvo upoštevati razne okoliščine — aktualnost prispevka, zanimivost itd. Vsekakor pa pridejo na vrsto kratki kot pa dolgi prispevki.

Marsikaj dobimo »sestave«, ki je napisan skoraj nečitljivo ali nerazumljivo, ali pa nam kako drugače ne ustreza. Takega sestavka seveda ne objavimo, saj časopis ni vreča, v katero bi lahko zbasal vse od kraja. Potem pa dobimo od dopisnika jezno opozorilo, naj mu njegov sestavek vrnemo, če ga ne maramo objaviti.

Vljudno opozarjamo vse, da nismo dolžni objaviti vsakega dopisa in da rokopisov nismo dolžni vračati. Prav zato je v vsaki številki na zadnji strani spodaj v kotu jasno napisano, da rokopisov ne vračamo; s takim obvestilom, ki je v navadi pri vseh časopisih na svetu, se vnaprej izognemo morebitnim tožbenim zahtevkom po vrnitvi sestavkov. Če bi namreč vsem vračali in odgovarjali, bi si nakopali dodatne stroške, poleg vseh drugih, za katerih prikrivanja naročnina še zdaleč ni zadostna.

Vsem, ki nam pošiljajo dopise, prosimo, da sprejmejo to pojasnilo z razumevanjem na znanje.

Uredništvo

Ob tabornem ognju

Zmagoslavna je pot »Ukanec« med slovenske bralce in strma njena pot k uspehu. Spominjam se, kako je pred leti založnik celo leto okleval, ali naj jo da ti. skati ali ne, ko je bila že dobila prvo Kajuhovo nagrado. S kakšno težavo je žrtja sprejela drugi del in kako malo pohvalne so bile ocene, kako malo dobrega je bilo napisanega o njem in koliko namišljenih pomanjkljivosti naštetih. Prepričan sem, da drugi del ne bi zagledal belega dne, če ne bi šlo za trgovski uspeh, ki so ga založniki slutili po izkušnjah s prvim delom. Niso se zmotili in zato je bilo rojstvo tretjega dela že dokaj lažje.

Medtem je »Ukanec« dosegla naklade, kakršne ni pričakoval niti največji optimist. Prevedli so jo v srbohrvaščino; natisnili kot podlistek v slovenskem izseljeniškem časopisu v ZDA, zdaj pa izhaja na Koroškem, spet kot podlistek. Za »Ukanec« se zanimajo Rusi in vse kaže, da bodo dosegli kmalu s Svetino sporazum. Zadnji, tretji del, ki je izšel v nakladi 15.000 izvodov tik pred novim letom, je že skoraj razprodan ...

Po poročilu o premieri »Neretve« v Idriji, ki je izšlo dan za tem v »Delu«, se za »Ukanec« zelo zanima Veljko Bulajić in se ukvarja z mislijo, da bi po njej posnel enega izmed svojih filmov, morda še pred filmom o Ljubljani. Če se bo to zgodilo, bo Bulajić s svojim slovesom vrhunskega jugoslovanskega režiserja, ki postaja že klasik in ki kmalu ne bo samo jugoslovanski pomagal »Ukanec« v svet. Gledali jo bodo milijoni ljudi od ZDA do Sibirijske in si najbrž zaželeli poleg filma še knjigo.

Letos je Svetina za »Ukanec« prejel nagrado Prešernovega sklada in »Prešernovo nagrado« kranjske občine. Kot je znano, ja naša najvišja nagrada Prešernova, ki naj bi jo dajali umetnikom za življenjsko delo. Nagrado Prešernovega sklada pa dobi lahko nekdo, vsaj načelno, za enkratno delo.

Vse bi bilo dobro in prav, če bi bili pri teh načelih

dosledni. Ne mislim oporekati nikomur, da take ali drugačne nagrade ni zaslužil, toda zdaj se mi, da je bilo priznanje, ki so ga dali Svetini, preveč skromno in da še vedno nosi pečat zapostavljanja. Pa ne samo Svetine in njegove »Ukanec«, ampak marsičesa drugega ...

Uspeh, ki ga je doživel Svetina s svojo »Ukanec«, je edinstven primer v slovenski kulturni zgodovini, toda priznanje, ki ga je dobil zanj, je enako kot so ga dobili drugi nagradenci za sicer dobre dosežke, toda za dela, ki niso našla tako množičen odziv. Kakšna merila veljajo pri cenitvi, kaj je dobro in kaj manj dobro, nismo natanko še nikoli zvedeli in prav tako

Nekemu priznanju na rob

nam še nihče ni do konca pojasnil, kaj je umetnost in kakšen je njen namen.

Osvobodilna vojna in revolucija sta pri nas sprostil ustvarjalnost množice, za tiste čase smo bili na vrhuncu revolucionarnega dogajanja. Vse, kar so ljudje preživeli, pa je bilo spodbuda za takšno ali drugačno izpovedovanje v povojnem razdobju. Spet so mnogi, komaj pisarni ljudje prišli za pero in pisali svoje spomine, drugi, bolj pogumni in sposobnejši so se lotili leposlovja. Eden izmed njih je tudi Svetina, ki je iz fanta z nekaj razredi predvojne gimnazije in z večerno ekonomsko šolo zrasel v velikega pisatelja.

Nastala je nova vrst književnosti, ki jo dolge pri nas skorajda nismo poznali, pojavil se je nov krog pisateljev in tudi pesnikov. Njihova dela, v začetku morda okorna, toda resnična, so tisoči bralcev vedno raje

jemali v roke. Ob statističnih podatkih o številu bralcev knjig o osvobodilni vojni po knjižnicah in o prodanih knjigah po knjigarnah se je začelo lomiti prepričanje, da so ljudje partizanstva in vojne sploh sili. Biti sit vojne tako, da ne vzameš v roke knjigo, ki jo opisuje ali pa biti sit vojne in kljub temu brati knjige o vojni, pa je nekaj bistveno različnega. Seveda je to predvsem odvisno od tega, kakšna je vsebina knjige. Ali je to črna-bela slikanica, kjer nastopajo idealni junaki - partizani, ki vedno in povsod zmagujejo nad stotinami najpoderjših in zabitih sovražnikov, ali pa je resnična pripoved o osebnih dobrih in poštenih, pa tudi pokvarjenih in umsko manj razvitih ljudeh na obeh straneh, o krvavem spopadu, kjer padajo desetine in stotine ljudi in kjer se razlikujejo samo cilji, načini za doseg teh ciljev pa včasih zelo malo.

Lahko rečemo, da se je precejšen del tistih, ki so včasih skrbeli za kulturo, takih del in samoniklih ustvarjalcev otepal in na vsakem koraku kazal do njih vsaj mačehovski odnos, če ne česa drugega. Kot posledica tega, ker jim niso nikjer hoteli tiskati njihovih del, je nastala pred leti naprej ena, pred kratkim pa še druga založba.

Zanimivo bi bilo prek kake ustanove za raziskovanje javnega ali pa tudi zasebnega mnenja določenih krogov, predvsem mladih ljudi, ugotoviti razloge za takšno ali drugačno podcenjevanje del o naši osvobodilni vojni in revoluciji ter njihovih ustvarjalcev. Brez dvoma vzroki za to so kot so tudi na drugi strani. Je pa tudi res, da večina mladih ljudi rada sega po delih o osvobodilni vojni in revoluciji.

Priznanje, ki ga je dobil najbolj vidni predstavnik te leposlovne smeri, Tone Svetina, pa je morda tudi znanilec lepših časov in ustreznega družbenega priznanja, čeprav pravimo, da ena lastovka še ne prinaša pomladi.

MILE PAVLIN

Gestapovski zločini pod Košenjakom

Lackov odred, ki je operiral od jeseni leta 1944 pretežno na območju Kozjaka, vse do Dravograda in je zahajal v akcije tudi na avstrijsko stran, je povzročal sovražnim postojankam tokraj in onkraj državne meje mnogo preglavic. Kljub propagandi o »banditih«, ki jo je širil sovražnik, so se vse češče odpirala vrata domačij borcem Lackovega odreda na avstrijskem ozemlju, saj tudi tam ni manjkalo ljudi, ki so bili sili Hitlerjeve blaznosti. K temu je mnogo pripomoglo tudi to, da je bilo v sestavi odreda tudi precejšnje število borcev avstrijske narodnosti, ki so znali rojakom v pravi luči prikazati pomen narodno-osvobodilnega boja. Nacističnim zasleplencem to ni ostalo skrito, vendar se niso mogli sprijazniti. Okupator si je na razne načine prizadeval, da bi onemogočil širjenje osvobodilnega boja vsaj na tem skrajnem severu tedanje Spodnje Štajerske. Zato je nenehno prirejal hajke za enotami odreda. Kjer pa je odkril le najmanjšo podporo prebivalstva osvobodilnemu boju, je udaril z vso brezobzirnostjo in krutostjo. Zagorele so domačije po Kozjem vrhu in Velki ter oznanjale masševalne pohode nacistov.

Dravograjski gestapo, ki je bil pred tem specializiran bolj za obračunavanje z ujetimi partizani in izdanimi sodelavci za zidovi mučilnice, je tako razširil svojo dejavnost tudi na teren. Da pa bi bilo njegovo delo čimbolj uspešno, si je našel sodelavce, ki so kot psi sledniki stopali ob okrvavljenem nemškem škornju in vohljali za pripadniki osvobodilnega gibanja. V svoje pohode je vključeval tudi pripadnike Wehrmanschafta in policije. Akcije proti odkritim partizanskim taboriščem pa je izvajalo tako, da je alarimiral tudi sosednje postojanke, ki so morale posegati v napade.

Dne 23. 10. 1944 se je zadrževal

2. bataljon Lackovega odreda pri Mdevedovi domačiji, po domače pri Pečovniku v Velki. Na dopust je prispel domači sin Rudl, ki je bil uslužbenec v Celovcu in zagrižen Hitlerjanec. Naslednje jutro je preliščil borce in odhitel v dolino po dravograjski gestapo. Skupno z domačinom, izdajalcem Pliberškom, sta pripeljala gestapovce neopazno do domačije, iz katere se je bataljon že pred tem umaknil, ker je bil zasilil izdajo. Gestapovci so ostali praznih rok, zato so se znesli nad družino. Čeprav je sin z izdajo dokazal vso svojo hlapčevsko predanost okupatorju, so gestapovci domačijo zažgali in na mestu ustrelili njegovo mater Terezijo Medved in njeno hčerko Stefanijo ter obe vrgli v ogenj. Nedaleč od domačije so v gozdu ubili tudi gospodarskega pomočnika Ivana Aberška, ki se je bližajo goreči domačiji. V besu pa so pobili tudi zapornike iz mučilnice Dravograd, ki so jim morali nositi municijo. Tudi njihova trupla so pometali v ogenj.

Cez nekaj dni — 7. 11. 1944 je šla Elizabeta Sekolovnik od Urbana na Košenjaku v Dravograd, da bi dvignila živilske karte za svojo družino. V Dravogradu so jo srečali gestapovci, jo aretirali in odpeljali s seboj. Kje in kako so jo ubili, je ostala skrivnost, pač pa so se še isti dan pojavili pred njeno domačijo, imenovano »Mežnarija«. Domačijo so požgali, v ogenj pa so živo vrgli domačinko Marijo Pehovo. Pohod so nadaljevali do Kohove kajže, kjer so se spopadli z borci Lackovega odreda. Vodič — izdajalec Pliberšek je tolpo seznanil, da je Leopold Koh borec Lackovega odreda, zato so domačijo požgali. Najemnico Marijo Kobolt in njeno hčerko ter 13 letnega Kohovega sina Petra so ubili, njihova trupla pa vrgli v ogenj. Tudi tu so domačini našli na pogorišču sedem zgozlenih

trupel, iz česar se sklepa, da so zločinci pobili zapornike iz mučilnice Dravograd.

Dne 9. 11. 1944 so gestapovci presenetili pri Očkovi bajti na Goriškem vrhu štiri partizane od katerih so tri ujeli. Njihova pot je znana le do gestapovske mučilnice...

Zopet dva dni pozneje je vodil 3. bataljon Lackovega odreda težjo borbo pri kmetiji Lonhtar v Veliki, kjer so padli trije borci. Ti dogodki so narekovali vodstvu odreda, da je vršilo neprestane premike, s katerimi so se enote uspešno izmikale gestapovskim vohljajem.

Cez zimo so izvedli bataljoni, ki so delovali zaradi lažjega premika ločeno, nekaj uspešnih akcij, v katerih so zaplenili tudi precej orožja in druge opreme. Vzporedno z uspehi je rastle tudi samozvest borcev, saj so bile enote sedaj že prav dobro oborožene.

Prve dni meseca marca, se je zadrževal 2. bataljon pod vodstvom komandanta Cirila na jugovzhodnem področju Košenjaka, pri kmetiji Božič, po domače pri Bogatcu. V noči od 2. na 3. marec je vršil del bataljona rekvizicijo pri nekem trgovcu na avstrijski strani. Akcija je bila uspešna, borci pa so bili od naporov močno utrujeni in mokri. Da bi se temeljito spočili, so se ob vrnitvi podali na zapuščeno Junčkovo domačijo, ki leži kakih 200 — 300 metrov nižje od Bogatca. V veliki kmečki peči so zakurili in njena glabodejna toplota jih je kmalu uspavala. Nikdo pa ni pomislil, da je dim, ki se je bo nastajajočem dnevu še lahko vil iz dimnika sicer prazne in zapečatene hiše (družino je okupator zaradi sodelovanja s partizani izselil), izdal prisotnost neznanih gostov. Okrog enajste ure, se je kmetiji bližala močnejša skupina oboroženih postav. Stražar je verjetno zaspal, saj se je

kolona približala hiši, ne da bi se tam karkoli zgodilo. Budni stražar pod Bogatčovo domačijo je takoj obvestil vodstvo bataljona na neznanje, ki se bližajo Junčkovi domačiji. Skupina, ki je odhitela na položaj v smeri Junčka, pa ni mogla ugotoviti, kdo so prišleci, ker so bili v različnih uniformah, okrog Junčka pa je ostalo tudi vse mirno. Zato ni posredovala. Ko so neznanici popolnoma obstopili poslopje, so zaregljale strojnice. Vmes so odmevale eksplozije ročnih granat, ki so jih Nemci metali skozi okna. Sedaj je bil položaj jasen in z roba med Bogatcem in Junčkom so siknili rafali partizanskih mitraljezov. Osupli Nemci so morali iskati kritje pred točo svinčenk in niso mogli več brezskrbno obdelovati poslopja, iz katerega so že priletele prve ročne granate. V poslopju je prvi hip nastala zmeda, ki je terjala prvi dve žrtvi. Novinca, ki sta planila na prosto, sta takoj obležala mrtva. Ostali borci v poslopju so ostali nepoškodovani, ker so padle nemške ročne granate k sreči v prazno sobo. Ko so se tudi iz hiše oglasili rafali, od Bogatca pa je že jurišala ob podpori mitraljezov močna partizanska skupina, so jo Nemci ucvrli v dolino, kar so jih nesle noge. Vendar ne vsi. Dva policista in en verman, so ta dan za vedno končali svoje pohode za partizani. Na dvorišču pa je ležal mrtev tudi partizanski stražar.

Bataljon se je nato zbral na Bogatčevi domačiji. Kljub boleči izgubi treh tovarišev, je bilo razpoloženje ob misli na brezglavi beg policistov zadovoljivo. Nekateri tovariši so svetovali, da bi se bataljon umaknil, ker je sedaj Nemcem položaj znan. Komandant Ciril pa je bil prepričan, da Nemci po tako paničnem begu, ne bodo upali ponovno riniti pred cevi partizanskih mitraljezov. Odločil se je, da se bo bataljon premaknil takoj po večerji.

Tistih nekaj kratkih ur je teklo v pripravah na nočni pohod. Borci so čistili orožje, kuharji pa so marljivo pripravljali večerjo. Tudi na budnost niso pozabili, vendar stražarji proti dolini in bokom niso opazili ničesar sumljivega. Okrog 17. ure pa je nad domačijo zaropotalo. Nemci so se približali povsem neopazno in so domačijo napadli s severne strani, kjer se razprostira vznožje Košenjaka. Tu se svet dviga, tako da so imeli napadalci domačijo pod seboj kot na dlani. Toda tam je gozd najbližji. Tako so se morali prebijati borci prav proti rjovečim švabskim mitraljezom. Zaščitnica, ki je varovala umik glavnine bataljona pa ni mogla zadržati premočnega sovražnika, ki je tako vdrl na dvorišče in je presekal pot do gozda. V kritju poslopj je bilo tedaj v glavnem le še spremstvo bataljona (Komora), ki je bilo oboroženo z lahkim orožjem in se ni moglo uspešno upreti do zob oboroženim Nemcem. Začel se je najbolj tragičen boj, kar jih je do tedaj doživel odred. Borci so zapustili dvorišče in so se začeli umikati po zasneženih planjavi proti zapadu, kjer se ni bilo sovražnika. Komaj pa so se pokazali na planem, že

so bili v dosegu mitraljezov s severnega roba gozda. Toda poti nazaj ni bilo. Tam se regljale brzostrelke. Sklonjeni do tal, so se v presledkih, skokoma poganjali v smer, ki jim jo je nakazal bataljonski obveščevalni oficir, njihov hrabri tovariš Kijev, ki je skušal z zadnjimi rafali prisiliti zasledovalce v kritja. Ko pa se je skupina prebila že nekako na polovico poti do obronka gozda, je zahrumelo tudi tam. Borci so se znašli v navzkrižnem ognju. Napredovanje v to smer, bi pomenilo za slehernega gotovo smrt, ker se je tudi sicer zmrazil sneg močno vdiral in je bilo prebijanje navkreber vedno težje. Preostali je še edini — zadnji poizkus. Umik proti dolini, kjer je zemljišče močno valovito. Borci so padali, se dvigali, zopet padali, grebli po zmrazlem snegu in vedno redkejši izginjali iz svinčenega meteža. Toda niso prišli daleč. Z grmičevjem porasli rob med Bogatcem in Junčkom, od koder so dopoldne partizanski mitraljezi poglani strah v kosti sovražnikom, so zasedli Nemci. Tudi tu je sprejel upehane borce srditi ogenj, ki je zredčil bližajočo se skupinico zadnjih šestih borcev, še za tri. Tedaj je nastalo zatišje. Po planjavi okoli napadene domačije so odmevali le še posamezni strelji, s katerimi so nemški krvoloki ubijali onemogle in ranjene borce.

Ura se je pomaknila že v pozno noč, ko se je močna bataljonska patrula vrnila iskat pogrešane tovariše. Upanje, da bi lahko še komu pomagali pa se je kmalu razblinilo. Luna, ki je veslala po jasnem nebu, je pomagala borcem pri iskanju dragih tovarišev. Nemo, z nepopisno bolečino v srcu, so se sklanjali k temnim gmotam v bleščečem snegu in ugotavljali le še smrt... Trupla so znosili na dvorišče. V dolgi vrsti je bilo položnih štirinajst borcev in dve borki — tovarišici Tilka in Marica. Od celotnega bataljonovega prateža sta se rešila le intendant in mesar. Pred napadom je odgnal 16-letni domači sin Jožko h koritu pod poljem napajat. Tudi on — sedemnajsta žrtev — je obležal prereštan od rafalov.

Še pred jutrom je sveža gomila pokrila v hladen skupen grob šestnajst trupel, pred nekaj urami veselih, življenja in upov polnih mladih borcev. Soborci so se nemo poslovili, ta molk pa je povedal več, kot more povedati izgovorjena beseda...

Naslednji dan so se Nemci zopet vrnili. Najpreje so vse izropali, poslopja obeh domačij — Bogatčeve in Junčkove — požgali, Bogatčovo družino pa so odpeljali v internacijo.

Ceprav je okupator svoje izgube prikrival, vendar ni mogel skriti, da je v tej borbi prejel svojo zasluženo kazen šef dravograjskega gestapa zloglasni zločinec Platzl, ki je za ranami podlegel. Med padlimi sovražniki pa sta bila tudi domačina Štogart in Škrube.

Lackov odred, ki je položil pod idiličnim Košenjakom na žrtvenik za osvoboditev domovine eno svojih največjih žrtev, je ostal globoko zapisan v toplih srcih Korošcev.

Viktor Čeh — Zvonko

Fotografija z vprašajem

Tale fotografija najbrž predstavlja kak štab v pozni jeseni 1944 ali spomladi 1945, kar sklepamo po golem drevju in plašču, ki ga nosi drugi tovariš od leve proti desni, po uniformah in po orožju. Take uniforme so nosili predvsem oficirji. Prvi tovariš od desne proti levi je precej podoben Rudiju Lampretu, oficirju Ozne Jeseniško-bohinjskega odreda. Tudi pokrajina je podobna Bohinju ali morda okoli Cerknega ali Zeleznikov. Drugi tovariš od desne proti levi pa je oblečen kot so se nosili »terenci« na Gorenjskem. Smo se morda zmotili? Pišite nam! Glede »fotografij z vprašajem« v letošnji 6. številki smo prejeli dvojce pisem, ki se v glavnem ujemata. Tovarišica Rada Lapanja iz Ljubljane piše, da je na fotografiji njen brat Janko Dovjak, ki zdaj živi v Zrenjaninu.

Tovariš Niko Sinkovec iz Ljubljane pa bolj podrobno opredeljuje fotografijo:

Fotografija predstavlja člane obveščevalne točke št. 2, ki je bila ustanovljena novembra 1943 za nalogo nadzirati ozemlje med Karlovcem, Zagrebom in Kostanjevico. Točka je pri tem sodelovala z Zumberačko-pokupskim odredom, ki je bil na tem območju. Člani točke so sodelovali pri pripravah za pohod 14. divizije in v samem pohodu, drugače pa je bila njena naloga opazovati sovražnika in javljati o vseh njegovih naklepih glede Bele krajine. Zato je imela točka neposredno radijsko zvezo s 7. korpusom in glavnim štabom. Marca meseca je skupina obveščevalcev iz te točke nameravala z radijskim oddajnikom prek Krke in Save na Kozjansko zaradi zveze s 14. divizijo z glavnim štabom, ki je bila tedaj zelo slaba, ker je sovražnik silovito napadal. Obveščevalci so Krko prekoračili pri Sv. Križu pri Kostanjevici. Toda ko so bili v Krakovskem gozdu, jih je izdal gozdar in Nemci so jih obkolili ter napadli. Rešil se je samo radiotelegrafist, vse druge pa so pobili. Sprva je bil načelnik točke Jernej Rovšek, od januarja 1944 dalje pa Niko Sinkovec.

Fotografija je bila posneta decembra 1944 v okolici vasi Slavetiči-Reliči blizu Kostanjevca nad Jastrebarskim. Prvi z desne sedi radiotelegrafist poročnik Nace Vidrih (zdaj živi v Kozlju). Prvi z leve je njegov pomočnik Janez Dovjak. Za Vidrihom sedi Niko Sinkovec. Stojijo pa obveščevalci Jože Muc, Jože Stefančič, Jože Jalovec, Drago Ježek, Lazar Kocjančič, Stanko Križan in Martin Vrvišar. Tovariš, kateremu se vidi samo glava od strani, je kuhar in intendant točke Anton Podgornik-Zvone.

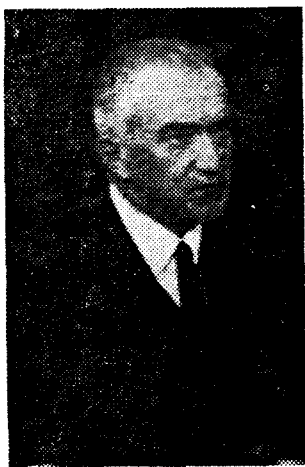
Spomenik sedemindvajsetim žrtvam Lackovega odreda

Gašper je prekoračil šestdeseto leto

Pred kratkim je praznoval šestdesetletnico znani koroški partizan Karel Prušnik, po partizansko Gašper.

Le malo je partizanov, ki so bili kdaj na Koroškem, pa ga ne poznajo. Tisti, ki ga niso utegnili spoznati med vojno, so ga po vojni. Dolgo vrsto let je vodil Zvezo koroških partizanov, srečali smo ga v vseh naprednih slovenskih organizacijah. Bil je eden izmed prvih, ki so domeli, da je bodočnost slovenske narodnostne skupine na Koroškem v povezavi z naprednimi Avstriji. Komaj 17 let star je že postal član mladinske organizacije socialistične stranke, še pred zasedbo Avstrije se je znašel zaradi političnega delovanja za rešetkami.

Predolgo bi bilo, če bi naštevati vse njegove funkcije. Naj zadostuje, če omenimo, da je novembra 1942 na drzen način pobegnil sovražnikom, ki so ga pri-

šli aretirat. Po vojni je bil spet zaradi političnega delovanja dvakrat obsojen na zaporno kazen od angleških okupacijskih oblasti. Ko so nastopili mirni časi in je Avstrija po dolgih letih spet pridobila svojo samostojnost, je postal Gašper kot napreden človek eden izmed pobornikov sodelovanja med Avstrijo in Jugoslavijo. Bil je eden izmed tistih, ki so dobesedno vedno vztrajali na tem, da je narodnostna skupina enega naroda v drugi državi most med dvema državama, vez med dvema narodoma. Se zdaj je Gašper obenem tudi borec za večje pravice koroških Slovencev in kot tak si je pridobil spoštovanje mnogih poštenih Slovencev ne glede na strankarsko pripadnost, pa tudi Avstrijcev.

Gašperju, trdni koroški partizanski korenini, pa želimo še mnogo srečnih let in obilo zdravja.

Skojevka Tatjana

Če bo kdo v prihodnosti raziskoval in proučeval dejavnost nekdanjega Okrajnega odbora Zveze borcev NOV Murska Sobota, ne bo mogel prezreti pomembnega prispevka prizadevne aktivistke HELE SRES — bivše skojevke Tatjane. Malone od začetka ustanovitve omenjene okrajne borčevske organizacije pa do njene nehanja 1962 (razformiranje okraja) je kot članica okrajnega vodstva vodila komisijo za otroke padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja. Nekaj stotin teh otrok, ki so v minuli vojni izgubili enega ali oba roditelja, je takrat živelo v Pomurju. Vrstila so se številna posvetovanja s predstavniki občinskih organizacij posvečena skrbi za te otroke, sestanki na Glavnem odboru Zveze borcev, šolanje in vzgojni problemi, gmojne težave, obdaritve, vsakoletna taborjenja ob morju in v planinah — skratka učinkovita pomoč otrokom padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja, da bi se usposobili za samostojno življenje. In vsi ti otroci so sedaj že poročeni moški in se sami tudi ubadajo z vzgojo svojih otrok. V trajnem in hvaležnem spominu jim bo ostala aktivistka Hela Sreševa — tudi sama mati dveh otrok — katera je budno spremljala njih šolske uspehe in neuspehe, njih radosti in bolečine ter vsakodnevne življenjske težave, ter za vsakega imela toplo materinsko besedo. Čas pa beži dalje in vse gre v nepovrat. Tovarišica Hela pa nadaljuje delo z mladino. Je sekretarka občinskega odbora Zveze borcev v Murski Soboti. In sedaj skrbi za otroke po vojni umrlih borcev NOV. A čeprav je že upokojena, bo vse do konca svojih dni vsa pozornost, delo in ljubezen posvečala mlademu rodu in se prizadevala, da bi junaške tradicije NOR in ljudske revolucije bile trajno prisotne in nepogrešljiva lastnina sedanjih in prihodnjih generacij.

Se vedno je živa naša polpretekla doba in zdi se mi, kot da se je spojila s sedanostjo. Ali naj preberem list ali dva iz doslej še nenapisanih spominov skojevke Tatjane?

Glejte, Zavrstnik pri Litiji je ljubka vasičica. In tam sta živelata zakonca Francka in Ivan Petje. Francka — slovenska mati mučenice — je rodila deset otrok. Eden za drugim so prijokali: Francka, Janez, Jože, Ljudmila, Mirko, Martin, Marija, Hela, Albin in Marijan. Torej dvanajstčlanska družina Petjetovih v vasiči Zavrstnik. Leta 1940 je do smrti utrujena mati za vedno oči zaprla. Naslednje leto pa so fašisti vdrlj v deželo. Ko se krog nas najtrši mrak je zgrnil,

nekdo je luč prižgal, je zapel mojster Oton. Vstaja! Petjetov dom v Zavrstniku je kmalu postal zatočišče partizanskih borcev in aktivistov. Družinskega poglavarja, vdovca Ivana Petjeta so nacisti odgnali v Nemčijo. Devet bratov in sester Petjetovih pa se pridruži osvobodilnemu gibanju. Vs. zavzemajo odgovorna mesta v borbениh enotah slovenske partizanske vojske in v organizacijah porajajo se nove ljudske oblasti.

Hela Petje-Tatjana, rojena 19. sept. 1925 je mladinska aktivistka v Zasavju. Borbeno in požrtvovalno mladinko cenijo, zakaj uspešno izvaja navodila vodstva mladinske organizacije. Njeno prizadevanost nagrajajo in jo sprejmejo v vrste komunistične mladine (SKOJ). Kot skojevka se podvoji svoje napore in ji zagadaj zaupajo mesto sekretarja rajonskega komiteja SKOJ za takratni okraj Litija.

In mladinka Hela z ilegalnim imenom Tatjana dočaka konec vojne kot rajonska skojevska sekretarka. S krvjo priporjena svoboda je tu. A dveh Petjetovih ne bo nikdar več v rojstni kraj Zavrstnik. Nikoli več ne bo pod rodnim krov domačega sina Jožeta, ker je kot borec NOV smrtno zadet za vedno omahnil. V srcu mladinke Tatjane pa je tudi boleč spomin na njeno starejšo sestro Marijo. Marija Petje-Vida je bila članica okrajnega komiteja SKOJ. Udeležila se je II. kongresa USAOJ v Drvaru v Bosni. Potlej je postala članica KPJ. Kot sposobno aktivistko so jo poslali na delo v Prlekijo. Ob zarji svobode so jo hudo ranjeno dobili v roke krvoločni Vlasovci. Kdo ve kje je grob junaške okrožne mladinske aktivistke Vide?

Da, boleči so spomini. Aktivistka Hela pa se je kmalu po vojni naselila v Murski Soboti, zakaj spoznala se je in se poročila s prekmurskim fantom Štefanom. V teh dolgih letih je v tej pokrajini dobila že »domovinsko pravico«.

Uvodoma sem še govoril o njenem delovanju v Prekmurju. Še zdaleč nisem opisal vsega njenega vsestranskega dela. No, pa saj o tem pričajo številna odlikovanja in priznanja za zasluge v NOB in povojni izgradnji — mo-

ralna družbena priznanja — ki jih je prejela v povojnih letih. Skoraj vsak dan prihaja v pisarno občinskega vodstva Zveze borcev in opravlja sekretarske dolžnosti. In danes sta bila s predsednikom, partizanskim prvoborcem Jožetom Koračinom, zelo zaverovana v delo. V sosednji Madžarski so pozdravili predlog občinskega odbora Zveze borcev M. Sobota, da se padlemu slovenskemu partizanu Alojzu Škrjancu-Mirku ki je na prvi pomladni dan leta 1945 žrtvoval svoje življe v Porabju, postavi dostojen nagrobni spome-

nik. Poslali so lep načrt za nagrobnik in sami bodo krili stroške spomenika. Enaindvajsetega marca letos, torej ob četrstletnici njegove junaške smrti pa naj bi spomenik odkrili. To je pomemben prispevek h krepitvi in razvijanju naših dvostranskih odnosov s sosednjo republiko Madžarsko.

Nekdanji skojevki Tatjani pa vse lepo in dobro na njeni nadaljnji življenjski poti in veliko uspehov pri njenem družbenem poslanstvu.

JOŽE JANEŽ

Bratu v spomin

Letos 14. februarja bo preteklo 25 let, odkar je padel petindvajsetletni Janez Ambrožič-Izidor, komandir poključskih kurirjev.

Pod obronki mogočnih poključkih gozdov, ki so dajali varno zavetje tolikim partizanom, stoji vas Poljsica. Tam se je rodil kot prvi sin očetu Jakobu. Osnovno šolo je končal v Gorjah, nato pa se je izučil za zidarja na Bledu pri mojstru Alojziju Svetini. Tik pred vojno pa se je zaposlil v jeseniški železarni. Že od doma je bil napredno usmerjen, med jeseniškimi delavci pa je postal še bolj.

V vstaji je Janez sodeloval s prvimi borci. Že 28. junija 1942 pa je tudi sam postal partizan skupaj z fanti iz naše vasi. Samo trije izmed bratom Jakobom-Mirom ter štirimi šestih, ki so se takrat pridružili Poključski četi, so zdaj še živi: Jakob Ambrožič-Miro, Jože Robič-Egon in Tine Slivnik-Lado.

Nemci niso držali križem rok in so že štirinajst dni po njihovem odhodu začeli preiskovati Poključko. Kar tri tisoč jih je z vseh strani vdrljo v poključke gozdove in napadlo malo četico na Oklem. Partizani niso mogli kljubovati taki premoči in so se morali umakniti. Na kraju, kjer je bil spopad, je obležal mrtev Oskar Pogačnik, eden prvih partizanov, ujeli pa so Jurija Krničarja iz Gorij, prav tako enega prvih partizanov. Krničarja so ustrelili Nemci kot talca 11. julija istega leta v Goričah pri Golniku.

Tako je partizan Izidor prestal svoj ognjeni krst, ki se je zanj srečno končal. Ko so partizani še istega leta prvič ponesli slovensko trobo/nico z rdečo zvezdo na vrh Triglava in se tam srečali z Nemci in Italijani je bil med njimi.

V Poključki četi je ostal do avgusta 1943, ko so ga dodelili k kurirjem skupaj z bratom Jakobom. Leto kasneje je zaradi svojih odlik postal komandir poključke kurirske postaje, v kateri je bilo deset kurirjev. Njihova naloga je bila, vzdrževati zvezo s kurirskima postajama na Mežakliji in nad Gorjušami. To so bili nevarni kraji, posebno dolina Radovne in sama Mežaklija. Toda kurirsko postajo na Mežakliji Nemci nikoli niso našli čeprav so se večkrat sukali okoli nje. Med kurirji je vladalo iskreno vojno tovarištvo. Svoje sodelavce so imeli med domačini v okolici Gorij in ti so vedeli za postajo, toda čeprav so mnogi okusili begunjske zapore, nikoli ni nihče ničesar izdal.

Leta 1945, ko se je zmaga bližala dan za dnem, so bili partizani čedalje bolj pogumni in včasih tudi že neprevidni. Lahko bi rekli, da je ta neprevidnost stala življenje tudi mojega brata. Bilo je na pustni torek 13. februarja. Kot že tolikokrat prej se je tudi tega večera oglašil v domači hiši. Očeta, matere in mene ni bilo več doma, spomlad. 1943 so nas izgnali v Nemčijo v taborišče, mene zaradi sodelovanja s partizani, starše pa zaradi sinov-partizanov in mene. Doma je bila samo teta, očetova sestra s svojo družino.

Ko se mu je zdelo da je čas iti, je z dvema soborcema odšel še v Zabrezno in se oglašil pri Brnkarju, kjer so kurirje pogostili kot so takrat za pusta mogli. Brnkarjeva mama je Janeza še vprašala, kje je bil. Odgovoril ji je, da doma. nakar mu je rekla da tam nima nikogar več. Janez je odgovoril, da si je ogledoval samo vrt in hišo. Kot bi slutil, da zadnjič...

Pri Brnkarju se je pogovarjal z domačini skoraj do jutra, tedaj pa se je od njih poslovil. Povedal jim je še, da ima važen popravek v Krnici. Čeprav so ga svarili, da je tam nevarno, jih ni poslušal, dejal je samo to, da mora iti tja. In je šel. Toda na Krzetovem vrtu so zapele strojnice in brzostrelke. Zgrudil se je zadet...

Kot vedo domačini, ki so bili takrat tam blizu, ga krogla ni zadela do smrti, le bežati ni več mogel. Zato si je sam pognal kroglo v glavo, da ga ne bi zajeli.

Vest o njegovi smrti je razžaločila številne njegove znanke in prijatelje, posebno pa njegove kurirje. Kmalu po smrti pa je dobil red hrabrosti. Septembra 1945 smo ga prekopali in njegove posmrtni ostanke prenesli na partizansko pokopališče v Gorjah. Zdaj počiva tam skupaj s svojimi tovariši, padlimi v štirih vojnih letih po nepreglednih gozdovih Poključke in Mežaklije in tam tudi na večkrat pokopanih do konca vojne. Žal ni dočkal svobode, za katero se je tako dolgo bojeval in ki je prišla komaj tri mesece po njegovi smrti.

Jože Ambrožič

POVEJTE SVOJEMU ZNANCU

naš naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10. Na ta naslov naj piše, da se naroča na »TV 15«.

Pravna posvetovalnica

Troje vprašanj

O. I. iz K — Zanima vas, kakšne so razlike med dvema odločbama. V eni piše, da je nekdo invalid prve skupine, v druga pa, da je 100% delovni invalid. Gre pa za oporočitev radijske naročnine, ker so delovni invalidi, 100% delovno nezmožni, oproščeni plačevanja narodnine, delovni invalidi I. skupine pa ne. Če vam v odločbi piše, da ste za delo povsem nesposobni, potem ste vendar 100% invalid, pa vam vseeno ne priznajo oprostitve. Ne da bi se spuščali v pravilnik, po katerem zavod RTV oprošča določene kategorije invalidov plačevanja radijske oz. televizijske naročnine, naj pojasnimo razlike med posameznimi vrstami invalidov.

Treba je razlikovati I., II. in III. kategorije, namreč po zakonu o invalidskem zavarovanju. To razlikovanje temelji na preostali delovni zmožnosti. Invalidi I. kategorije so za delo povsem nezmožni, invalidi II. kategorije so deloma zmožni, invalidi III. kategorije so zmožni za drugo delo, pri tem podrobnosti ne bi navajali. Razen tega pa so invalidi glede na značaj bolezn ali

okvare razvrščeni na več stopenj. Invalidi I. stopnje imajo 100% okvaro zdravja, druge stopnje 90% itd. itd.

Po zakonu o vojaških vojnih invalidih pa je razvrstitev invalidov nekoliko drugačna: invalidi I. skupine imajo 100% invalidnost, potrebna pa jim je tudi tuja pomoč, invalidi II. skupine 100% invalidnost brez pravice do tuje pomoči, invalidi III. skupine 90% invalidnost itd. Kakšen invalid ste vi, mora biti točno razvidno iz odločbe, ki jo posedujete.

Z. J. iz Kr. — Radi bi vedeli ali lahko dosežete večmesečni izredni brezplačni dopust, s tem da bi sami plačevali prispevke za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje, kot da ste na delovnem mestu.

Če gre za izredni dopust do enega meseca potem ni problema, ker podjetje za vas še naprej plačuje prispevke. Če pa gre za izredni dopust, daljši od enega meseca, pa je možno še nadaljnje zdravstveno zavarovanje s tem, da podjetje po posebni prijavi še naprej plačuje prispevke, medtem ko pokojninsko zavarovanje nekako miruje. Ni torej mogoče, da bi vi plačevali sami prispevke in bi se želelo, ko da ste

naprej v službi, dejansko pa bi bili na večmesečnem brezplačnem izrednem dopustu.

K. V. iz L. — Naš dopisnik sprašuje ali je točno, da se mu kot posebna doba ne šteje tista doba, ko je aktivno in organizirano deloval za NOV, ni bil pa še 15 let star.

Člen 162. temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju določa, da se v pokojninsko dobo ne štejejo obdobja, ki se sicer štejejo v posebno dobo, če so to obdobja, ki jih je zavarovanec dopolnil do 15. leta starosti. Izjema je določila 2. odstavka čl. 140. To določilo pravi, da se čas, prebit v partizanskih odredih Jugoslavije, v narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije in Jugoslovanski armadi pred 15. letom starosti vštevja v pokojninsko dobo. To torej pomeni, da se borec šteje v posebno dobo tudi čas, ko so bili v partizanskih odredih, v narodnoosvobodilni vojski ali Jugoslovanski armadi, pa še niso dopolnili 15. leta starosti. Tistim udeležencem narodnoosvobodilne vojne, ki so le aktivno in organizirano delali, niso pa bili v partizanih, se čas pred 15. letom starosti ne šteje v posebno dobo.

Aktivisti

stiško-grosupeljskega okrožja

Pozivamo vse bivše aktiviste — člane nekdanjih okrajnih in rajonskih komitejev KPS, OK-SKOJ in člane rajonskih skojevskih skupin, člane okrajnih in rajonskih odborov OF, da nam za pripravo zborna aktivistov v zvezi s proslavo 25. obletnice osvoboditve v letu 1970 pošljejo čimprej naslednje podatke:

— primerek in ime (aktivistke, ki so spremenile primerek naj navedejo še sedanjí primerek), dan, mesec leto in kraj rojstva;

— sedanjí točen naslov, naziv foruma v katerem je posameznik med vojno deloval (na primer rajon Račna-Zalna, okrožje Grosuplje, član rajonskega komiteja KPS Višnja gora, okrožje Stična, itd.). Navesti je treba čas dela v teh forumi, funkcijo — specialno zadolžitve, kratek opis poti ilegalnega dela s podatki in v katerih krajih vse je bil sedež omenjenega foruma.

Prosimo tudi svoje padlih in po vojni umrlih aktivistov, da pošljejo podatke zanje.

Podatke pošljite najkasneje do 31. marca 1970 na naslov: Republiški odbor ZBZ NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10. Odbor aktivistov nekdanjega Stiško-Grosupeljskega okrožja.

Aktivisti pošljejo svoje podatke lahko tudi prek krajevnih organizacij SZDL in združenj borcev NOV na Občinski odbor SZDL Grosuplje.

Mile Pavlin **SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Ko se je pozanimal, kako bom reagirala če sem zadosti trdna in če bom tajila. Ko pa je spoznal, da sem mehka, kot se temu pravi, saj sem mu vse takoj priznala, so njegovi delodajalci sklepali, da nisem več uporabna. Morda je nato poslal Šimen koga k meni ali pa se je res zaletel kak resničen agent, ki še ni vedel, da nisem več vredna njihovega zaupanja. Morda je šlo tudi za agenta kake druge obveščevalne službe, zahodne ali pa tudi vzhodne. Šimen ni vedel, zakaj gre, zato je vse skupaj zamolčal. Če pa je bil odposlanec njegov človek, je pač spoznal, da mislim zares in bi tudi resničnega agenta takoj prijavila. Zato sem imela pred njim mir.

Pač pa me ni pozabila moja nekdanja gestapovska družina. Hotela se je maščevati, zato je nekako seznanila prek katerega izmed svojih agentov Državno ustanovo o mojih grehih. Takrat se jim ni več zdelo škoda Šimna, ker so najbrž zvedeli, da je odigral svojo vlogo in da je že močno sumljiv.

Ko so torej tovariši iz Državne ustanove zvedeli, kako je Šimen že brskal po moji preteklosti in vedel za moje grehe, so se pozanimali, če je o tem kaj ukrepal. Našli seveda niso nobenega poročila. Torej je Šimen zamolčal vse skupaj. Spet en dokaz več zoper njega. Toda aretirati ga še niso hoteli, ker so upali, da bo še kaj razkril, če ga pustijo zunaj in ga nadzirajo...

164

Zato, da ne bi česa izdala ali poklepetala, so me pridržali kar v zaporu pod zelo strogim režimom. Potem pa so me nekega dne poklicali, čez kake tri mesece. Zvedela sem, da se je Šimen ustrelil, znova so me več dni zelo temeljito spraševali o njem. Kmalu nato sem bila obsojena. Lahko bi se bila branila, skušala to ali ono zamolčati, lahko bi bila klicala na pomoč priče, pa nisem hotela. Celo sama sem se obtoževala, saj sem se zares čutila krivo, pa še kako krivo. Vse življenje bo na moji vesti ležalo težko breme, da sem bila izdajalka in da sem morda zakrivila smrt mnogih ljudi. Pa čeprav so me v izdajalstvo speljali na zelo prekanjen način...

Pet let sem dobila in jih tudi prestala, brez amnestije, ker nisem hotela prositi. V zaporu sem veliko premišljevala o svojem življenju, pa tudi o tem, kdo naj bi me bil izdal Nemcem. Samo Šimen je lahko to storil, edini on je imel z njimi tako tesne zveze in edino on je o meni vse vedel. O tem, da delam v obveščevalni službi, je najbrž zvedel od koga izmed naših že pri partizanih. Ta človek je najbrž Šimnu kot oficirju varnostne službe popolnoma zaupal in mu izdal skrivnost o meni...

V zaporu sem naletela na poštenega človeka, ki je podobno kot jaz zašel na kriva pota zaradi okolja, ki ga je obdajalo. Kako naj bi se podeželski trgovec in mešetar, oseba, ki mu tiči poslovnost v krvi, naenkrat odpovedal svojemu delu in navadam? Prav tako kot jaz se je znašel med špekulanti, zaprl so ga in...

Ni takega režima v zaporu, ki bi mogel jetniku onemogočiti zveze z zunanjim svetom. Bili smo blizu skupaj zaprti, moški in ženske, in kmalu sva se našla. Najina ljubezen je hitro vzklila, potem sva samo čakala, kdaj prideva

165

166

ven. On je bil zunaj kak mesec pred menoj, vse je uredil za poroko in me prišel čakati pred zapor. Nikogar več nisem imela, medtem je umrla tudi naša stara služkinja.

Končala je svojo pripoved. Pogledal sem jo, od joka je imela rdeče oči. Po tem sem sodil, da njeno kesanje ni ponarejeno.

Pripeljal je avtobus, potniki so se usuli v gostilno in morala jim je streči.

Tako sem spet zvedel nekaj podrobnosti iz Šimnovega življenja.

OSMO NADALJEVANJE

Še o dveh razdobjih Šimnovega življenja in delovanja na Štajerskem nisem skoraj nič vedel. O času, ko je prišel tja z Dolenjskega in bil politični aktivist ter o tem, kako se je obnašal, ko je bil v brigadi. Zato sem začel iskati ljudi, ki bi kaj vedeli o njem. Precej dolgo je trajalo, mnogo ljudi sem moral spraševati, preden sem naletel na nekoga, ki je nekaj vedel.

»Da, spominjam se ga,« mi je pripovedoval nekdanji politični aktivist, ko sem se prikopal do njega nekega dopoldneva po vztrajnem iskanju in spraševanju v mariborskem predmestju.

»Takrat so bili pri nas hudi časi. Vi, ki ste bili partizani na Dolenjskem, sploh ne veste, kaj se pravi biti partizan.

Če je prišel k nam kdo z Dolenjskega, smo ga gledali, kot da je prišel iz drugega sveta. Pa kako smo ga poslušali! Že to je bilo nekaj posebnega, da se je sploh prebil do nas! Najbolj nas je zanimalo, kako je na osvobojenem ozemlju. Nikakor si nismo mogli predstavljati, kako je, če partizan lahko podnevi pride v vas,

167

stanuje v hiši, ima svoj urad, se vozi s kolesom ali vozom po cesti. In kako je, če je brigada v vasi, če borci prepevajo in kurijo velike ognje. Mi nismo smeli večkrat niti glasno govoriti, v hišo smo stopili samo včasih, pa še to ponoči.

Še zdaj vidim, kakšen je bil tisti Šimen, ki zanj sprašujete. Hodil je za nami kot psiček. Nožice so mu tičale v ozkih pumparicah, suknič mu je zaradi tiste njegove nesrečne grbe štrlel med pleči navzven, dolge roke so mu opletale okoli kolen. V desnici je vedno imel velikansko pištolo. Z njo v rokah je hodil tudi po takih krajih, kjer smo mislili, da je vse varno. Nekajkrat ga je prav to rešilo, ker je lahko prvi streljal.

K nam je prišel po kurirskih zvezah. Potoval je približno en mesec in pri tem obredel vrsto postojank terencev in kurirjev, pa tudi četnih taborišč. Nato je mnogokrat potoval čisto sam. Povedal sem že, kako hudo je bilo tiste čase pri nas, čeprav ne več tako kot dvainštiridesetega leta, toda pretraval nisem. Res nas je bilo na Pohorju za cel bataljon. Zbrali smo se po tisti nesreči v januarju, ko je ves prejšnji bataljon, razen tistih, ki so bili po patroljah, padel. Zato smo se razveselili, ko smo dobili v pomoč tako zgovornega in izobraženega fanta, kakršen je bil Šimen, čeprav nam zaradi zunanosti ni bil ravno pri srcu. Predvsem pa smo dvomili, ali bo zdržal napore partizanskega življenja. Pozneje pa smo spoznali, da je močan kot bik in odporen kot maček. Večino nas je dal v koš glede zdržljivosti, pa čeprav smo bili krepki fantje. Bil je okreten kot veriverica, hiter kot srnjak, bistrih oči kot orel...

Ni nam bilo preveč všeč, da niso na nje-

168

govo mesto dali kakega domačina, saj jih je bilo precej takih, ki bi to zaslužili in so bili tudi sposobni. Toda kmalu smo na to pozabili, posebno še, ko smo zvedeli, da je pred vojno živel v Mariboru.

Začel je opravljati svoje delo ali funkcijo, kakor smo takrat pravili. Največ je hodil po četah. Zbežal je skupaj mladince in jih znal držati na povodcu. Razen tega pa je znal lepo govoriti in navduševati ljudi.

Minil je mesec dni in bataljon je odšel proti Savi, da bi se vključil v novo brigado, nato pa na Dolenjsko. Le nekaj malega nas je ostalo na Pohorju in drugod, tako da se je zdaj Šimen moral lotiti civilistov ali terenskega dela, kot smo pravili političnemu delu med prebivalstvom. Po vaseh ga je začel poditi tudi sekretar komiteja, toda Šimnu to ni preveč dišalo. Nekajkrat jih je pošteno slišal, potem pa se je s tako vnmemo vrgel na delo, da je celo pretiraval. Počenjal je take predrznosti, da smo začeli ugibati, ali je z njim vse v redu. Posebno rad je odšel v kako vas sredi belega dne, se sprehajal po ulicah in ob glavni cesti, potem pa se je bahal, da je bil on prvi partizan, ki so ga tam videli. Če upoštevate njegov osebni opis, boste sami lahko presodili, koliko je tvegaval. Pravo čudo, da ga niso ujeli ali ubili...

Pri delu je žel uspehe, sicer res na začetku bolj majhne, toda z njimi je položil temelje mladinski organizaciji v marsikateri vasi. Z novinci je na svojo roko napravil nekaj akcij, ki smo jih ocenili kot prav posrečene. Ti vojaški uspehi so mu udarili v glavo kot močno žganje. Kmalu je popolnoma zanemaril politično delo. Res pri teh akcijah niso imeli Nemci posebnih izgub ali škode, toda v moralnem po-

169

170

gledu so veliko izgubili. Saj je Šimen delal z velikanskim hruščem in pompom. Ni bilo zanj večje sreče in veselja, če je slišal, kako o njegovi drznosti govori vsa okolica in kako so ga Nemci, seveda prepozno, lovili z velikim številom vojakov. Prav tako so Nemci začeli precenjevati naše moči...

Na komiteju so kaj kmalu spoznali, kako je Šimnu politično delo zadnja skrb, da ga akcije bolj veselijo in bi nemara iz njega postal v vojaških enotah dober politični komisar. Komisarjev je primanjkovalo in bi nam prišel kot nalašč. Tiste čase smo že slišali prve vesti o ustanovitvi nove brigade na Pohorju. Z Dolenjske se je k nam prebilo precej tovarišev, ki so odšli poleti tja, nekaj je prišlo tudi novih, prinesli so obilo orožja, zveze so postale hitrejše ter boljše...

Bil sem zraven, ko smo razpravljali o Šimnu in ko smo mu sporočili naš sklep, naj prepuusti svojo funkcijo drugemu, sam pa naj se javi bataljonskemu poveljstvu, kjer ga bodo razporedili v eno izmed čet.

Sedeli smo v neki napol podrti oglarski bajti v gostem smrekovem gozdu. Šimen je bil živčen, saj je najbrž že ujel kakšen namig ali pikro besedo na svoj račun, in je slutil, da bo del sestanka posvečen njemu. Ko smo začeli razpravljati o delu z mladino, o pripravljenosti tisočev mladih fantov in deklet, da vstopijo v našo vojsko, je začel zardevati. Sekretar je govoril o neizkoriščenih možnostih in o slabi organizacijski povezavi posameznih območij in organizacij, o sektaštvu in zlasti o pretiravanju pri prikazovanju belogardistične nevarnosti. Nazadnje je zahteval, naj Šimen pojasni, zakaj je tako stanje pri delu z mladino.

171

Šimen je jecljaje začel nekaj pripovedovati. Nekaj stavkov brez repa in glave je komaj spravil iz sebe, potem pa je umolknil. Dolgo smo čakali, da bo še kaj povedal...

Nato je eden izmed nas dejal, da tak človek, kot je Šimen, ne more opravljati tako odgovornega in važnega dela, ki mu ni kos; da je pravo hudodelstvo, prepuščati toliko ljudi samim sebi in sovražnikovemu vplivu ter udarcem, posebno pa še mobilizaciji v nemško vojsko.

Drugi je brž dodal, da je treba Šimna kaznovati in odstraniti z vodilnega položaja, na njegovo mesto pa postaviti sposobnejšega.

Tretji je hotel biti njegov zagovornik, kar je bilo tiste čase na naših sestankih, kadar smo o kom razpravljali kot o grešniku, sila redko. Fant je še mlad, je rekel, prej ni bil vajen političnega dela na tako visokem položaju in v tako veliki razsežnosti. Prej je bilo njegovo delo bolj drobnjakarsko, na majhnem prostoru in v znanih razmerah. Tukaj na Štajerskem pa se je znašel v bistveno drugačnih razmerah, na razsežnem območju. Povrh ga politično delo ne veseli, saj se da to razbrati iz njegove vnetosti za vojaške akcije. Priznati je treba, da je pri teh imel srečnejšo roko. Zato naj gre v kakšno enoto za političnega delavca. Teh manjka, tam bo imel ljudi skupaj, dober govrnik je pa vojaško se bo lahko udeleževal...

Sicer pa z njim tudi nismo vedeli kaj drugega početi. Na terenu nismo imeli zanj nobenega dela, ki bi ga lahko opravil. Povrh smo se na skrivaj spominjali primerov, ko se je odstavljeno funkcionar pobotal z Nemci in nam ušel.

Sekretar je vprašal Šimna, če je zadovoljen.

Kulturni obzornik

OB DVAJSETLETNICI UMETNIKOVE SMRTI

Spomini na Prežihovega Voranca

Bil sem delegat kostanjeviškega okraja na I. kongresu Ljudske fronte Jugoslavije v Beogradu avgusta 1945. Delegati iz Slovenije smo se zbrali v Beogradu v neki večji stavbi, vsak je dobil svojo številko. Potem je brhka mladinka poklicala tri številke in trije smo prišli k njej. Nato nam je povedala, da nas bo popeljala v hišo, kjer bomo stanovali. Molče smo ji sledili mimo hotela Moskva v neko ulico z visokimi stavbami. Ustavili smo pred neko hišo, rekla nam je, naj počakamo, sama pa je pohitela skozi vežo da bi nas najavila. Zunaj je deževalo in mi trije smo se stiskali k zidu da bi bili manj mokri. Kmalu se je mladinka vrnila vsa obupana in objokana ter nam sporočila, da nas ne marajo sprejeti. Nato nas je peljala v neko drugo ulico in potrkala na vrata skromne hiše. Sprejela nas je žena šoferja taksija z vso srbsko gostoljubnostjo, v skromnem kletnem stanovanju. Žena se je umaknila v kuhinjo, nam trem pa je odstopila edino sobo. Tako smo dobili streho nad glavo. Iz Ljubljane smo se vozili vso noč, zato smo bili precej utrujeni in smo takoj posedli ter se drug drugemu predstavili.

Tako sem zvedel da stanujeta z menoj Lovro Kuhar-Prežihov Voranc in Miško Kranjec. Osebnost nisem poznal nobenega, pač sem prebiral njune knjige. Kaj hitro sta se Kuhar in Kranjec začela živahno pogovarjati, jaz pa sem ju le poslušal. Spominjam se Kuharja, ki je bil starejši, toda mo-

čan mož z prijaznim glasom, Miško pa je bil bolj droban in vitek, s temnimi lasmi in posebnim naglasom. Srečanje z njima je bilo zame veliko presenečenje. Kaj kmalu je Miško nekam odšel, s Kuharjem sva v sobi ostala sama.

Tedaj je sedel Kuhar k meni na divan in se začel pogovarjati z menoj. Dejal mi je, da me po govorici pozna, da sem Dolenjec, in me začel spraševati, kdo sem in odkod. Povedal sem mu, da sem kmet in da sem bil sprva v zaporu in v internaciji na otoku Ustica, nato pa pri partizanih. Nato me je vprašal, koliko sem star in če sem bil v I. svetovni vojni in kjer. Povedal sem mu, da sem bil 16 mesecev na Doberdoby, od začetka italijanskega napada pa do jeseni 1916. Tedaj me je objel in me stisnil k sebi, globok vzdih se mu je izvil iz prsi. Nato me je začel spraševati, kako to, da sem prav jaz delegat. Rekel sem mu, da zato, ker sem že dlje časa član Partije. Tedaj ga je zanimalo vse iz moje preteklosti. Hotel je vedeti vse, kar sem počel od leta 1920 dalje, kdo so bili funkcionarji, in vse drugo. Ko sem mu našteval ljudi, sva ugotovila, da jih večino pozna oboje. Tako najinega pogovora ni hotelo biti konec. Venomer se je vračal na kmečko vprašanje in na prihodnost slovenskega malega kmeta, na možnosti za njegovo lepše življenje. Ugotovil sem, da je dober človek in da ima čutečo dušo. Tak je tudi ustvaril bisere naše književnosti.

Tri dni je trajal kongres, veliko se se pogovarjal s Kuharjem in vse to mi je ostalo globoko v spominu. Njega pa nisem videl nikoli več...

Leta 1950 sem bil v delovni brigadi v Kreki pri Tuzli. Zjutraj smo zvedeli novico, da je 28. februarja umrl Lovro Kuhar-Prežihov Voranc. Zavrtelo se mi je v glavi in noge so mi odrevenele. Sedel sem na kup premoga, kot na filmskem platnu se mi je pred očmi pojavila njegova slika, spet sem zaslišal njegov glas. Spominjal sem se vsega, kar sem vedel o njem.

Kmetoval je zadnje čase, bil je v denarni stiski in v težavah kdo ve zakaj.

Toda bil je preponosen, da bi koga za kaj prosil, le duševno živtrpljenje ga je strlo, ko bi bil lahko še živel in ustvarjal...

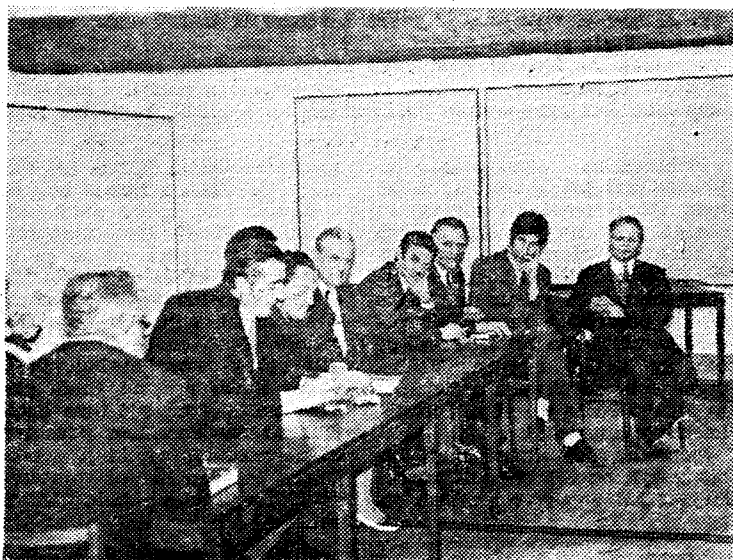
FRANC JERELE

BULAJIĆ NA SLAVNOSTNI PREMIERI BITKE NA NERETVI V IDRIJI

„Ne morem verjeti...”

DNE 7. FEBRUARJA JE BILA V IDRIJI SLAVNOSTNA PREMIERA JUGOSLOVANSKEGA VELEFILMA »BITKA NA NERETVI«, KI SO SE JE UDELEŽILI TUDI REŽISER VELJKO BULAJIĆ IN NEKATERI USTVARJALCI FILMA. BULAJIĆ SI JE SE PRED PRIHODOM V IDRIJO OGLEDAL PARTIZANSKO BOLNIŠNICO FRANJO, SE SREČAL S PARTIZANSKO ZDRAVNICO DR. FRANJO BIDOVEC, IN MED DRUGIM IZJAVIL:

»NE MOREM VERJETI, DA DOSLEJ NI ŠE NIHČE POSNEL FILMA O PARTIZANSKI BOLNIŠNICI FRANJI...«

Režiser Veljko Bulajić, igralci in udeleženci bitke na Neretvi med pogovorom z občinstvom v idrijski galeriji; na skrajni desni je Evgen Lapajne, oskrbnik partizanske tiskarne »Slovenija« na Vojskem, udeleženec bitke na Neretvi

Foto in tekst: SLAVKO KOBAL

Prva letošnja številka Naše obrambe 1-1970

Pred kratkim je izšla prva letošnja številka te zdaj že tako znane revije v nakladi 75.000 izvodov. Natisnili so jo v novi tiskarni »Dela« v nekoliko drugačni obliki, ki pa je zadržala prve prejšnjih.

Tudi v tej številki odločno prevladujejo domači pisci, kar je glede na druge časopise in revije zlasti v zadnjem času naravnost nenavadno. Med pomembnejše prispevke v tej številki lahko prištejemo opis napada 15. divizije, točneje rečeno 5. in 12. brigade na Bosiljevo 30. junija 1944, prispevek o vojskovanju v zimskih razmerah, prispevek o moralni podobi ameriškega vojaka v Vietnamu v zvezi s pokolji civilistov ter zanimiv sestavek o tem, kaj je uspešnejše, ali protiletalski topovi in mitraljezi ali rakete. Nadalje zasledimo v reviji zanimiv opis bitke v Ardenih decembra 1944, tega zadnjega nacističnega poskusa na zahodni fronti,

da bi izstili kake ugodnosti zase. Iz bitke za Anglijo pa je napisan prispevek »Vojna na nevidnih valovih«. V njem piše o tem, kako so Angleži z radijskimi valovi napadno usmerjali nemške bombnike. »Vsa Makedonija pod orožjem« nam dokazuje, kako malo vemo o zgodovini odpora te naše republike, čeprav smo v isti državi in čeprav je makedonska zgodovina zelo zanimiva in poučna. Ivan Ribič je napisal odlomek iz daljšega dela pod naslovom »Dezerterski lovci«. Komandosi so do tja pripluli v kanuji (ne v kajakih).

Opis člankov v 1. letošnji številki »Naše obrambe« bi bil še daljši, če bi naštevati prav vse prispevke, ne pa samo dela. V prilogi na nekoliko slabšem papirju na 16 straneh je gradivo iz programa obveznega strokovnega pouka za rezervne starešine in pripadnike enot civilne zaštite. Gradivo je smotno razvrščeno, vsak članek je posebej označen, za koga velja. Vsebi na obsega enajst naslovov in je predvsem praktičnega pomena, veliko manj je teoretskih razprav. Torej zares predvsem tisto, kar bi vsakdo moral vedeti v vojni. To gradivo bo tudi omogočalo temeljite priprave rezervnih starešin in pripadnikov civilne zaštite za izpite.

Sporočilo žirije za Kajuhove nagrade

Žirija za Kajuhove nagrade, ki so jo sestavljali Milan Apih (predsednik), Vladimir Kavčič, Zdravko Klanjšček, Ivan Križnar, Ciril Zlobec in Zdravko Vatovec, sporoča:

Zaradi relativno majhnega števila predloženih del (do roka so prispela samo 4 dela, do zadnje seje žirije pa še dve deli), od katerih po mnenju žirije samo dve deli lahko kandidirata za nagrado, je žirija sklenila, da ne podeli Kajuhovih nagrad za leto 1969. Zato pa bo žirija pri odločanju o nagradah za leto 1970 poleg na novo predloženih tekstov upoštevala tudi vse tiste, ki so prispeli na natečaj leta 1969, in sicer ne glede na to, ali bodo ti teksti do takrat že tiskani ali ne.

Zanimivosti

»Zgodovina sveta« Bertranda Russela

Med 70 velikimi knjigami, ki jih je napisal pokojni Bertrand Russell v svojem burnem življenju in z njimi zbudil navdušenje pri enih, posmehovanje pri drugih in gnev pri tretjih, je tudi drobna knjižica enajstih strani. Imenuje se Zgodovina sveta in je sestavljena iz fotografij ter enega samega stavka: »Odkar sta Adam in Eva pojedla jabolko, se človek ni niti ustavil pred tem, da ne bi počenjal neumnosti, ki jih je zmožen.« Ob tem kratkem besedilu, a velikih besedah, je natisnjena fotografija eksplozije jedrske bombe.

Bulajić v bitki za Oskarja

Bulajićeva filmska epopeja »Bitka na Neretvi« je v veliki dirki za največje trofeje filmske umetnosti — oscarja. Od 32 tujih filmov v izboru lahko pet najboljših tekmuje za oceno najboljšega tujega filma. Ožji izbor filmov bodo objavili 18. februarja. Režiser Veljko Bulajić poudarja, da je letos konkurenca zelo močna in da so med kandidati francosko-ameriški »Z«, švedski »Adalein 31«, sovjetski »Bratje Karamazovi«, brazilski »Antonio das Mortes«, italijanski »Satiricon«, francoski »Noč, ki sem jo preživel z Maude« in češkoslovaški »Kremator«. V ZDA pa menijo, da bi bili pogoji za uvrstitev Bulajićevega filma med »velikim« peterico uspešnejši, če bi ga ameriški gledalci videli prej, kot so videli druge kandidate za oscarja.

Papež šele drugi

Vatikan je pred kratkim doživel na moč neprijetno presenečenje. Rimski tehnik T-7 je med tristo novinarji in tri tisoč bralci izvedel volitve italijanskega moza leta. Papež Pavel VI. je s tristo štirinajstimi glasovi pristal na drugem mestu, prvega pa je s dva tisoč dvesto sedemdesetimi glasovi osvojil videmski socialist Loris Fortuna, ki je kot prvi italijanski poslanec napisal zahtevo po uzakonjenju ločitve zakona v Italiji.

Film o mladih letih Maksima Gorkega

Predstavnik starejše šole leningrajskih cineastov Nikolaj Lebedev bo vodil režijo pri filmanju »Neverjetnega Jehudijada Hlamida«. Sovjetski režiser bo zajel življenje mladega Peškova med letom 1895 in 1896, ko je sedemindvajsetletni pisatelj pod psevdonimom Jehudijad Hlamid objavil svoja začetna dela v časniku mesta Samare na Volgi ter kmalu postal znan v velikih listih kot odlični opazovalec življenja in socialnih razmer. Življenje Gorkega v Samari kaže, da se je odtlej širil pisateljski sloves Gorkega in tu se je spoznal tudi s svojo bodočo ženo. Vse to želi režiser Nikolaj Lebedev prikazati v filmu. Vlogo mladega Gorkega bo igral moskovski igralec Afanazij Kočetkov, vlogo Gorkijeve žene pa Leningraščanka Aleksandra Otmotškaja. Film bo imel predvsem biografski značaj.

Russel o Dedijeru

Pred kratkim je izšla v angleščini obširna avtobiografija velikega angleškega filozofa in humanista Bertranda Russela. Knjiga je zbudila v svetu veliko zanimanje, saj se je Russelova življenjska pot srečala s mnogimi dogodki, ki so usodno vplivali na perspektive razvoja človeštva. Russel tudi v tej knjigi dokazuje svojo ustvarjalno prisotnost, tako znotraj ožjega strokovnega kot tudi političnega sveta, ne da bi se kadarkoli omejil zgolj na eno dimenzijo svojega bivanja. Med mnogimi osebnostmi, ki jih je angleški filozof srečal, je še posebej poudarjen profesor dr. Vladimir Dedijer v odlomku, ki se nanaša na delo mednarodnega sodišča za vojne zločince v Vietnamu.

Partizanska ljudska pesem

Branko Šotra: Februarski pohod

Zbežala bi v tišino gozda

Zbežala bi v tišino gozda, na mah bi glavo položila, v vrhove smrek bi mirno zrla, da bi tako vse pozabila. V roke bi žarkov nalovila in vse očem jih mrtvim dala. A dolga je še pot do gozda, se noga v blato mi pogreza, svinčeni čas na prsi lega.

LJUBA SKORNSEK — 1941

POMAGAJ SI SAM
IN UNIO
TI BO POMAGAL

Vojaška veda in tehnika

Tudi Kuba ima sovjetske raketne čolne

Znano je, da ima sovjetska vojna mornarica dve vrsti majhnih bojnih ladij, oboroženih z raketami »morje-morje«: raketni čoln »Osa« tehta 250, »Komar«, ki je precej manjši, pa 78 ton. Oba sta oborožena z raketami »Styx« (po NATO oznakah). Čolni te vrste so oktobra 1967 v izmenadnem napadu potopili ob sinajskih obalah izraelski rušilec »Eliath«.

Z raketnimi čolni »Osa« in »Komar« so razen vzhodnoevropskih in arabskih mornaric oborožene še nekatere druge dežele, med njimi tudi Jugoslavija in Kuba. Kar zadeva Kubo, je moč iz ameriških virov ugotoviti, da ima njena vojna mornarica 30 čolnov tipa »Osa« in »Komar«.

Jedrski sporazum med Romunijo in ZDA

Romunija je prva evropska država, s katero so ZDA sklenile jedrski sporazum. Gre za sporazum o medsebojnem sodelovanju na področju uporabe jedrske energije v mirolnih namene, v skladu s katerim sta obe državi predvideli izmenjavo strokovnjakov in ustreznega znanstvenega gradiva ter šolanje in usposabljanje strokovnega osebja. Sporazum velja do leta 1976.

Italijanski vojaški strokovnjaki v Zambiji

Doslej se je zambijska vojska oskrbovala predvsem v Veliki Britaniji in zato so jo usposabljali britanski strokovnjaki. Konec tega leta bo potekel zambijsko-britanski dogovor o tem in vse kaže, da bodo angleške strokovnjake nadomestili italijanski. Italijani so se namreč ponudili, da so pripravljene zambijskemu letalstvu dobavljati helikoptere in zgraditi novo letalsko oporišče.

Havbica z lastnim pogonom

Takšna havbica oziroma top ni več nobena novost, saj smo že pred leti imeli priložnost brati in videti slike sovjetskih topov s tretjim kolesom pod lafeto in motorjem na njej, s katerim je bilo mogoče prevažati top brez tuje pomoči s položaja na položaj.

Toda ameriška havbica, ki je tudi dobila pod lafeto kolo, se od sovjetskih topov z lastnim pogonom le precej razlikuje. Sovjetski topovi imajo na obeh straneh cevi standardna kolesa, medtem ko ima ameriška havbica na vsaki strani po tri kolesa v obliki zvezde. Na slabem, močvirnem, peščenem ali zasneženem zemljišču se vsa tri kolesa vrte okrog skupne osi, vsakemu kolesu posebej pa je v tem primeru namenjena približno takšna vloga, kot jo imajo lopatice na kolesih, ki so jih svoje čase uporabljali za pogon ladij. Če pa je treba havbico prepeljati po običajnem zemljišču, »zvezdo« blokirajo, vrtila pa se vsako zase le spodnji kolesi. To pomeni, da havbica v tem primeru uporablja pet koles, če upoštevamo še tistega pod lafeto.

Indijci se pritožujejo

Indija se je v Moskvi pritožila, ker Sovjetska zveza oskrbuje z orožjem tudi Pakistan. Po podatkih indijskega obrambnega ministra je Pakistan pred kratkim prejel 40 do 50 sovjetskih tankov.

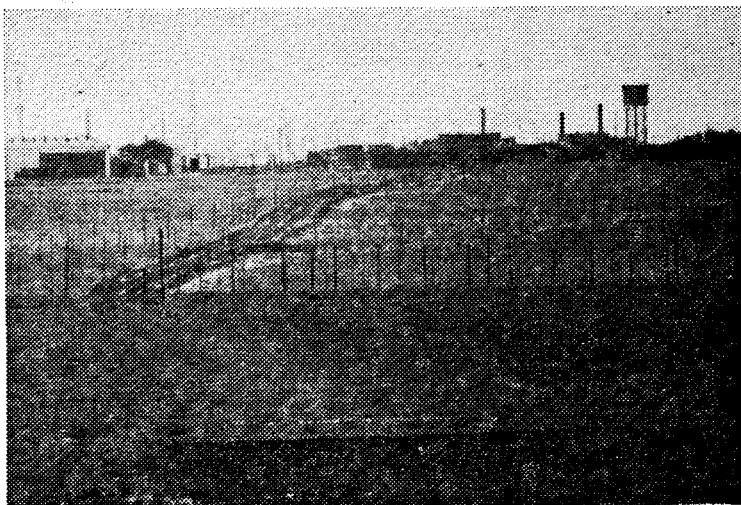
Se večje pritožbe imajo Indijci na račun Kitajcev, ki so v zadnjih štirih letih poslali v Pakistan 250 tankov, 120 lovcev MIG, dve eskadrilji bombnikov in ustrezne količine municije.

Kar zadeva ZDA, od leta 1965 niso poslale v Pakistan nobeno orožje, pač pa je pakistanska vojska prejela nekaj ameriških bombnikov F-86 iz Irana, tanke pa iz Turčije.

Kanadske vojaške enote v Evropi

Kanada ima v Evropi mehanizirano brigado s 6.000 vojakov in letalsko divizijo, ki šteje 3.800 mož. Pred kratkim pa je kanadska vlada objavila sporočilo, iz katerega je videti, da bo v prihodnjem letu del tega vojaštva odpoklicala in uporabila za obrambo matičnega ozemlja in Severne Amerike nasploh.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Fotoreporterju je uspelo s teleobjektivom posneti kitajsko obmejno vas Erdayane. Ograjena je z več ograjami iz bodeče žice, vmes so pogosto sveže preorani pasovi, da bi se poznali sledovi kršilcev meje. Vseposod so kitajski opazovalni stolpi, ki so za razliko od mongolskih, ki so leseni, večinoma iz železobetona in pokriti s steklenimi kupolami kot astronomske opazovalnice ali letališke kontrolne točke.

Približno na sredini azijske večceline leži LR Mongolija, velika toda redko naseljena država, ki obsega približno poldrugi milijon kvadratnih kilometrov. Prebivalcev pa je manj kot v kakem manjšem evropskem vlemestu. Pa še teh je polovico v mestih, na podeželju včasih po cel teden ali še več ne srečaš človeka. Večina prebivalcev se ukvarja z živinorejo, mnogi živijo v velikih šotorih, imenovanih jurte.

Samo na dve državi meji LR Mongolija, na SZ in na Kitajsko. Meja s SZ poteka v glavnem po

mesto. Predvsem je bila LR Mongolija povezana z Rusijo bolj kot s Kitajsko že davno pred Oktobrsko revolucijo. Mongolsko revolucionarno gibanje pa se je popolnoma naslonilo na rusko. Med obema vojnoma je SZ sodelovala v industrializaciji Mongolije. Med zadnjo vojno so se mnogi Mongoli kot prostovoljci bojevali na strani Rdeče armade. Sredi glavnega mesta Mongolije Ulan Batorja stoji na kamnitem podstavku eden izmed tankov, ki je z mongolsko posadko končal vojno maja 1945 v Berlinu. Leta 1936 so

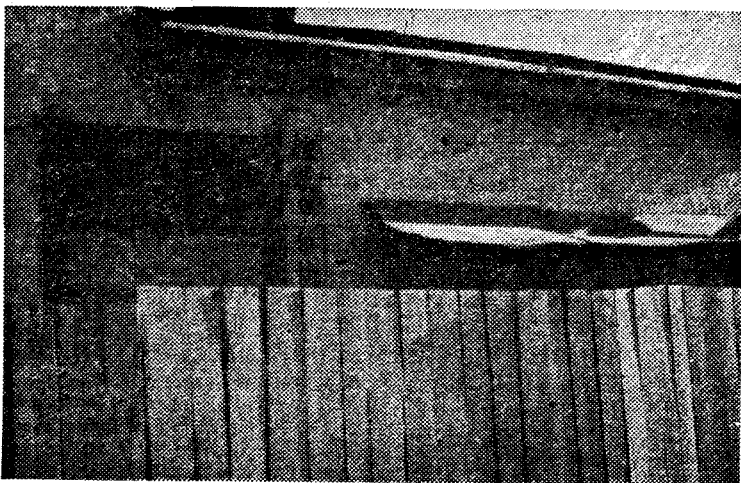
Na eni izmed najbolj vročih mej sveta

visokih gorah Altaja, ki proti jugu počasi prehajajo v stepo, ta pa v puščavo Gobi. Prek te puščave poteka v glavnem po brezvodni ravnici meja s Kitajsko. Prek Mongolije pelje tudi železnica, ki veže severno Kitajsko s SZ in s tem z Evropo. Okoli 2 milijona Mongolov živi v kitajski pokrajini Zunanja Mongolija. Še pred nekaj leti je poleg Mongolov v teh pokrajini živelo 9 milijonov Kitajcev, zdaj pa jih je že trinajst. Kitajci namreč pospešeno naseljujejo ob meji svoje sonarodnjake, ker jih smatrajo za bolj zanesljive kot Mongole, katerih matična država LR Mongolija vodi s SZ prijazno politiko. V težnji, da bi čim prej stopili Mongole s Kitajci, gredo kitajske oblasti celo tako daleč, da silijo mongolske in kitajske fante in dekleta k medsebojnim porokam.

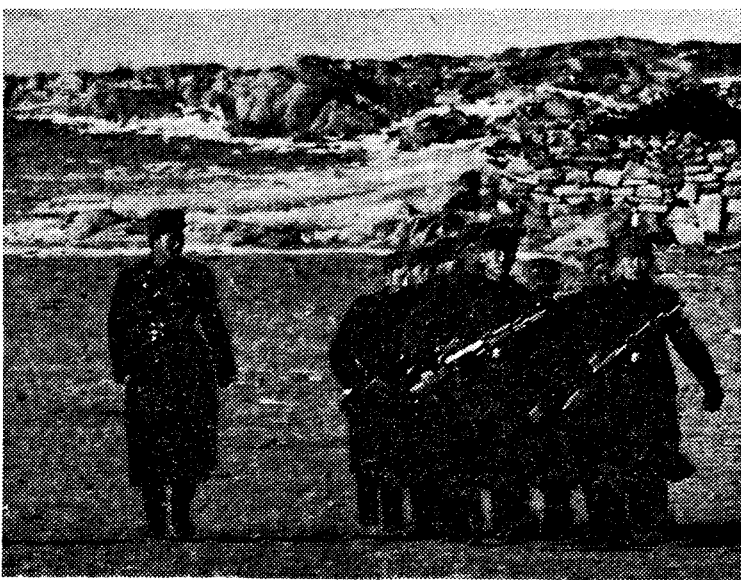
V sporu med SZ in Kitajsko, ki tli že vrsto let, včasih pa tudi izbruhne v odkrit spopad z orožjem, ima LR Mongolija posebno

Japonci napadli Mongolijo, vmešala se je Rdeča armada in jih odločno porazila. Leta 1945 pa se je Mongolija udeležila vojne z Japonsko na strani SZ. Ko je nastal spor med Kitajsko in SZ, se je Mongolija po kratkem oklevanju odločno postavila na sovjetsko stran. S tem se je Pekingu seveda močno zamerila, kitajske čete so se začele zbirati ob nezavarovani južni meji. Zato so spet prišli na pomoč vojaki sovjetske vojske.

Pred kratkim je reporter znane zahodnonemške revije »Stern« kot prvi zahodni novinar obiskal kitajsko-mongolsko mejo v puščavi Gobi. Na dovoljenje niti preveč dolgo ni čakal. Ko so mu predložili uradni program obiska, je povedal da bi rad videl mejo. Tedaj so malo osupnili, toda dovoljenje je kljub temu kmalu dobil. V »Sternu« pa so se pojavile fotografije, kakršnih še nismo videli.

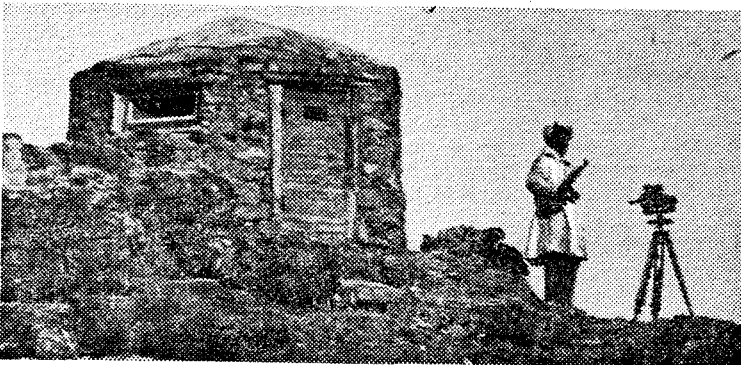
Visok plot obdaja stavbo, ki so jo pred letom dni morali zapustiti Kitajci, živeli na ozemlju Mongolije. Preseliti so se morali v domovino. Gesla o Maoju pa so kljub temu ostala.

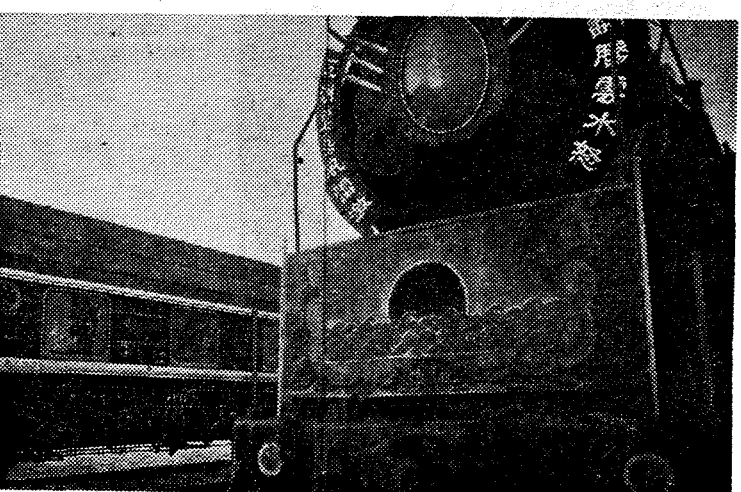
Kitajsko mejo stražijo mongolski obmejni stražarji. Njihove postojanke so včasih tudi po 100 do 200 km oddaljene druga od druge. Oblečeni so v sovjetske uniforme in oboroženi s sovjetskim orožjem. Kakih 300.000 do 500.000 najmodernejše oboroženih sovjetskih vojakov pa je zbranih več sto kilometrov od meje v notranjosti. Ob napadu bi jih lahko brž poslali sovražniku nasproti, saj razpogljajo z veliko količino najmodernejših transportnih sredstev od oklepnih transporterjev do avtomobilov, helikopterjev in letal. Če si predstavljamo kitajsko ozemlje kot velik polmesec, potem leži Mongolija v vdolbini med obema rogljema. Zato je naravnost idealno izstrelišče za rakete vseh vrst in izhodišče za prodor v srce Kitajske, če bi kdaj izbruhnila vojna.

Vmesne prostore med obmejnimi postojankami nadzorujejo mongolske patrulje na dvogrbih kamelah. Vojaki imajo pozimi bele kožuhe, na glavi pa nosijo tradicionalne »budjenovke«, kakršne je nosila Rdeča armada do leta 1940.

Pri 35 stopinjah pod ničlo stoji na straži mongolski obmejni stražar pred bunkerjem. S sosednjo postojanko ima zvezo prek optičnega telefona. Kljub hudemu mrazu ni snega, sonce pa stoji precej visoko, ker leži Mongolija na zmerni zemljepisni širini.

Dvakrat tedensko pripelje iz Pekinga v Ulan Bator kitajski ekspresni vlak. Njegova lokomotiva je razkošno okrašena, seveda ne manjka gesel in obvezne Maove slike.

USODA NAJVEČJE JUGOSLOVANSKE VOJNE LADJE

Križarka s tremi imeni

Italijanska letala, ki so 13. aprila 1941 krožila nad Boko, so metala bombe z višine 5.000 metrov po sistemu »preproge«. Ladijski topovi jih niso mogli doseči, obalno protiletalsko topništvo pa je bilo prešibko. Boka, ki bi morala biti zanesljiva vojna luka, se je spremenila v mišnico za lastne ladje. Nekaj je bilo treba ukreniti. Ker se poveljnik ladjevja ni upal odpluti na odprto morje, je ukazal, naj se ladje zasidrajo ob obali in se tam kamuflirajo, posadke pa naj se izkrcajo na kopno in umaknejo v zaščitne jarke.

Tako so vojne ladje postale neuporabljive. Z umikom posadk s svojih ladij je bil storjen usodni korak v psihološki pripravi na to, da vojne ladje dokončno prepustijo usodi. Čedalje neugodnejše novice s front, glasovi o premirju in vidni znaki razsula so trgale tiste slabe vezi, ki so mornarje še vezale na ladje in njihove vojaške obveznosti. Od 14. do 17. aprila je bilo v Boki zelo žalostno, saj je bilo moč opazovati, kako propada država, z njo vred pa tudi njene oborožene sile. Skupine vojakov so se umikale v največjem neredu. Da bi imeli kaj jesti, so mnogi vojaki prodajali svojo opremo. V Boko so nenehno prihajali avtomobili v begunci in tako je ta kraj postal zbirališče vseh tistih, ki so se želeli umakniti iz Jugoslavije.

Konec jugoslovanskega vojnega ladjevja

Sedemnajstega aprila so v dopoldanskih urah ob »Dalmaciji« pristale motorne torpedovke. Kapetan bojne ladje Kern je pozval oficirje in ladijske posadke, naj se pridružijo zaveznikom. Sprva je kazalo, da bodo izplule prav vse torpedovke. Tudi na »Dalmaciji« so se javili prostovoljci. Toda kasneje so nekateri podoficirji strojne stroke zapustili svoje ladje in tako so na pot krenile le štiri torpedovke. Na eni izmed njih je izbruhnil požar, na drugi pa so se premislili in zato sta iz Boke izpluli le dve torpedovki — »Durmitor« in »Kajmakčalan«. Medtem sta v Boki druga za drugo odjeknili dve močni eksploziji. Odtod, kjer je bil poprej rušilec »Zagreb«, se je dvignil v zrak visok stebel ognja in dima. Poročnika bojne ladje Milan Spasić in Sergej Mašera sta poglala svojo ladjo v zrak in pri tem izgubila življenje.

Z »Dalmacije« so mnogi mornarji in podoficirji odhajali s solzami v očeh. Vsi so vedeli, da se stara »Teta Jela« v nobenem primeru ne more prebiti do Grčije, bilo pa jim je žal, da ladjo prepuščajo sovražniku. Zato so na njej porazbili vse, kar so le mogli. Naposled so na krovu ostali le še oficirji s komandantom na čelu. Zbrali so se zato, da bi izvršili zadnje povelje komandanta ladjevja. V nemi tišini, brez trobent, so spustili zastavo. Eden izmed oficirjev je z zastavo obvil težko medenasto sesalko in jo vrgel v morje. Nato je komandant poklical oficirje v svojo kabino, kjer so dvignili čaše z željami, da bi končna zmaga pripadla zaveznikom, zatem pa se razšli.

»Cattaro« in »Niobe«

O usodi »Dalmacije« v italijanski službi je bolj malo znanega. Bržkone so jo odpeljali v kako ladjedelnico na popravilo. Prekrstili so jo v »Cattaro«, niso pa je

uvrstili v ladjevje mornariškega poveljstva v Dalmaciji na čelu s kontraadmiralom Ontoniom Bobiesom. Kapitulacija Italije je »Cattaro« zatekla v Pulju, 11. septembra pa so ga dobili v roke Nemci.

Nemci so po prihodu na vzhodno obalo Jadranskega morja iz zaplenjenih italijanskih ladij sestavili posebno ladjevje. Čeprav »Cattaro« ni bil usposobljen za vojskovanje, ga je poveljnik nemške vojne mornarice na Jadranu viceadmiral Joachim Litzmann na vsak način želel uvrstiti v svoje ladjevje...

V desantih na Krk, Cres in Lj. šinj so sodelovale enote nemške 71. pehotne divizije z 32. ladjami raznih velikosti in namembnosti. Preden je desant odplul, so posadki, ki se je razvrstila na krovu križarke, sporočili, da se bo njihova ladja imenovala »Niobe« in da jo čakajo pomembne naloge.

Križarka je takoj zatem odplula na prvo nalogo: v noči 12./13. novembra je zaplula proti Lošinj, da bi enote pri izkrcavanju varovala pred morebitnim napadom z jugovzhoda. Ker pa so Nemci napadli iznenadno in zavzeli vse tri otoke, so bili zelo zadovoljni. Na »Niobi« se je znašlo kakih deset ujetih partizanov, izmed katerih so nekateri bili člani njene posadke pred zlomom Jugoslavije. Sedaj jim je bilo hudo, ker je takrat niso bili potopili.

Po vrnitvi v Pulj so petnajstim članom posadke podelili železne križce 2. stopnje. Sredi decembra se je »Niobe« spet začela pripravljati na pot z namenom, da se udeleži nemškega desanta na Korčulo. Po nekajdnevem odlaganju je iz Pulja odplula natančno opolnoči med 17. in 18. decembrom. Bila je že globoko v dalmatinskih vodah, ko so ji ukazali, naj se vrne in skupno s tremi torpedovkami čaka pri južnem rtu na otoku Pašmanu. Devetnajstega decembra ob enih popoldne so jo napadla britanska letala, vendar neuspešno. Ko se je zmračilo, sta jo dve torpedovki zapustili, tretja pa jo je še nadalje varovala. Ker je izkrcavanje na Korčulo padlo v vodo, se je »Niobe« vrnila v Pulj.

Neslaven konec »Niobe«

V temni noči sta nemški ladji hiteli proti Pulju. Pluli sta skozi Srednji prekop, nato pa zavili proti Olibu. Na čelu je plula »Ni-

obe«, za njo pa torpedovka »TA 20«. V bližini Oliba je »Niobe« spremenila smer in zavila nekoliko bolj proti zahodu z namenom, da prispe v Silbanski prekop, nato pa mirno svetilnika Grujice na odprto morje in po najkrajši poti v Pulju. Toda že ob sedmih zvečer, ko je plula s hitrostjo kakih desetih milj na uro, je nasledla na južni rt otoka Silbe.

Torpedovka »TA 20« jo je skušala potegniti s sipine, vendar ji to ni uspelo. »Niobe« je zahtevala pomoč. Iz Trsta so nemudoma poslali neko motorno ladjo in vlačilec, na odhod pa se je pripravljalo še nekaj drugih ladij.

Proti »Niobi« pa so razen nemških hitelev tudi nekatere druge ladje. Obveščevalna služba III. pomorskega sektorja je izvršno delovala in tako je novica o nesreči »Niobe« kmalu prispela tudi do britanskih torpednih čolnov na Hvaru. Odtod sta 21. decembra zvečer krenili proti ponesrečeni nemški ladji torpedna čolna MTB 298 in MTB 376. Silbi sta se približala približno ob enih ponoči in tam zagledala nemško križarko, obdano z ladjami, ki so ji skušale pomagati.

Poveljnik skupine poročnik fregate Lancaster je ukazal zmanjšati hitrost na dve milj in se tako uspel neopazno približati križarki na manj kot 400 metrov. Iz te daljave sta čolna izstrelila po dva torpoda, nato pa se obrnila in hitro odplula. Takoj zatem je odjeknila huda eksplozija. En torpedo je ladjo zadel v njen sprednji del in eksplodiral v municijskem skladišču. Ker pa so le-tega že poprej izpraznili z namenom, da bi ladjo lažje potegnili s sipine v morje, ni eksplozija povzročila nobene večje škode. Drugi torpedo je zadel v krmo, tretji, ki je bil namenjen sredini ladje, pa je zgrešil in zadel vlačilec »Parezzo«, ki je bil zasidran poleg »Niobe«, in ga raznesel na kosčke.

Tako je bila v noči med 21. in 22. decembrom 1943 usode te križarke s tremi imeni dokončno zapечатena. Nemcem ni mogla več koristiti, zato pa so partizanom prišlo zelo prav razne naprave, ki so jih sneli z nje. Po končani vojni je bila »Niobe« vrisana v pomorske karte kot razbitina, dokler ni nekega dne povsem izginila z morske površine.

NARODNA ARMIJA

Delavske univerze in obrambna vzgoja

Pred kratkim so imeli v Ljubljani v okviru delovanja republiške konference Zveze mladine Slovenije tui posvetovanje o obrambni vzgoji, oziroma sejo komisije za obrambno vzgojo.

Predvsem so udeleženci sestanka ugotovili, da v zadnjih letih v skladu z naraščanjem mednarodne napetosti narašča tudi zanimanje za obrambno vzgojo. Žal pa prihaja do skokovitega naraščanja samo ob takih dogodkih, kot je bila vojna med Izraelom in Arabci ali češkoslovaška kriza. Truditi se bo treba, da bo zanimanje za obrambne priprave postalo trajno in da ne bo več podvrženo nihanju.

Pri vsem tem bi morali bolj poglobljati naš socialistični patriotizem in tesneje sodelovati z ZZB. Posebno zdaj, ko bodo ali so že ustanovljene pri ZZB komisije za

obrambno vzgojo. Med negovanjem tradicij osvobodilnega in revolucionarnega boja ter obrambno vzgojo, oziroma poglobljanjem patriotizma, so namreč tesne vezi. Prizadevati bi si bilo treba tudi za to, da predavanja ne bi bila suhoparna, predvsem pa, da se ne bi spremenila v poveljevanje ljudi, saj taka predavanja niso niti privlačna niti poučna.

Predvsem imajo delavske univerze s svojimi strokovnimi sodelavci in sistemom pedagoških prijemov veliko vlogo pri pouku enot civilne zaštite in sploh vseh prebivalcev. Tu gre za predavanje o vojni nevarnosti in naravnih nesrečah, ki naj bi bila enotna za vse službe in vse sloje. Drugi del pa bi bile praktične vaje po posameznih strokah.

Precejšnjo škodo pa povzroča pri nekaterih delavskih univerzah težnja, da bi s predavanji o obrambni vzgoji kaj več zaslužili, češ, dajmo, saj so obvezna. Zaradi pretiranih cen nekateri oddelki narodne obrambe raje sami organizirajo predavanja, ki zato seveda včasih niso tako smotrna in učinkovita, kot bi lahko bila. Druge pa ni povezave med delavskimi univerzami in posameznimi organizacijami glede izbire predavateljev, kar velja predvsem za gasilce. V tej stroki bi morali za predavatelje poiskati izkušene gasilce, kar pa je moč samo prek gasilske organizacije.

MP

Ob spominih Filipa Pajniča

V Benečijo in nazaj

Dokaz za načrte glede kapitulacije je imel iz prve roke že tovariš Bebler, ki je sprejemal iz Tolmina od Kovarišice Katre, žene italijanskega generala, toda zavedne Slovenke, važna poročila. Katra je sporočila tovarišu Beblerju med drugim tudi tisto, kar je zvedela od generala Massinija, poveljnika alpskih manevrskih brigad. Ena izmed teh brigad se je udeležila tudi boja z Gregorčičevo brigado na Hlevniku.

Toda vrnimo se k Pajničju in h Gregorčičevi brigadi, ki da je šla v zahodno Benečijo.

Ob pojmu »zahodna Benečija« naj nekaj pripomnim kot Bovečan. Tmine, sosed Benečanov, ki zanje mislim, da jih malo poznam. Vzhodni Benečani so od leta 1866 mejili na Avstrijo. Za Kolovratom in ob Nadiži so bili karabinjerji in financarji vedno budni. Leta 1965 sem v »Primorskem dnevniku« pisal v članku »Tudi v gorah se je zgodovina prelamljala« kako so bili beneški ljudje zvesti Italiji. Bili so zelo zavedni beneški duhovniki, ki so šli v vojno. Bili so tudi taki, ki so služili italijanski vojski kot obveščevalci. Poleg tega je posebno med kmečkimi ljudmi vedno neko nasprotovanje. Tako je bilo tudi med Slovenci pod Avstrijo in Slovenci pod Italijo, med »cesar-jevci« in »kraljevci«, kot se je izrazila neka ženica v Platiščih. Zato lahko trdimo, da se marsikdaj z našimi rojaki in sosedi nismo preveč lepo gledali. Ne bi tudi klical za pričo starih časov, o katerih piše Simon Rutar, kako so se pastirji tepli za pašo in vasi za gozdove.

Naj vse to združim in posplošim: Vzhodni Benečani so posebno ob meji vedno imeli nekakšne pomisleke in neporavnane račune do sosedov ob Soči. Pa tudi narobe: ni iz Lavka, Borjane, Kreda do beneškega človeka, ki se je do leta 1915 moral ukvarjati s tihostapstvom, če je hotel živeti. Glavna razlika med Slovenci ob Soči in Benečani pa je bila v narodni zavesti, saj so bili Benečani zvesti Italiji.

Drugače je bilo v zahodni Benečiji, dlje od meje. Tamkajšnji človek je bil manj nezaupljiv in bolj zavezan. Zaradi oddaljenosti od Vidma in Cedad je živel v svojih starih ljudskih navadah. Prav to je bila velika prednost za Gregorčičevo. Manjša je bila verjetnost, da bo kdo nemudoma tekkel iz Črnega vrha, Čanebole, Prosnida, Platišč ali Brezja k bolj oddaljenim karabinjerjem ali fašističnim veljakom ter jih opozoril, da so prišli k njim partizani. Težava za Gregorčičevo pa je bila v tem, da se je brigada znašla v revnih gorskih vaseh, medtem ko je bilo v dolinah onstran Kolovrata nekaj takih, ki so bili bolj premožni. Prednost zahodne Benečije pa je bila tudi v tem, da je tamkaj svet bolj divji, manj obljuden in zato za partizanstvo prikladnejši.

Pajnič piše: Z Matajurja se spusti brigada... Ne omenja, da je bila to Gregorčičeva, 250 mož, dva bataljona... O obisku v vasi Mašera piše Jaka Avšič: Moške, ki so najprej zbežali pred »banditi«, privabijo partizanska pesem... Govor generala Avšiča je vžgal, zlasti ko je govoril, da so partizani borci proti fašizmu. Tega so Benečani sovražili, saj jim je vzel še jezik v cerkvi, čeprav so se razni kaplani Čedermaci upirali kolikor so se mogli. Fašizem je beneške fante v alpski diviziji »Julia« poslal v Grčijo, nato pa še v Ukrajino. Marsikdo se ni več vrnil. Zato so bili ljudje fašizma siti.

O prehodu čez Nadižo v nedeljo 16. maja Pajnič s svojimi drobnimi opazkami pove marsikaj zanimivega. Tam izpred neke cerkve na desnem bregu Nadiže ga je opazoval tudi podoficir iz I. svetovne vojne, zdaj duhovnik Kufolo, eden izmed mnogih Čedermacov. V rokah je imel daljnogled. Videl je, kako je brigada poslala na obe strani ceste zaščitnice in kako je šla čeznjo ter prebredla Nadižo. Tako piše tudi Pajnič.

Kufolo pa je svoja opažanja zaupal svojemu dnevniku, ki ga ima v prepisu Institut za zgodovino delavskega gibanja. Vanj je Kufolo zapisal tudi tisto, kar je o partizanih kasneje zvedel v Črnem vrhu, Čaneboli in drugje.

Veseli me tudi, da je tisto, kar sem zapisal o zahodnih Benečanih, potrdil tudi Pajnič, ki pravi, kako mu je dvajsetleten pobit potrdil, da je Slovenec. In naprej, ko piše, kako so bili do njih vaščani prijazni, kako so jih prišli pozdraviti, da je bil med njimi celo župnik. Ta se je pogovarjal s tovarišem Avšičem. Toda malo preveč po domače piše Pajnič, ko pravi, da je bil župnik pristaša Osvobodilne fronte. Ni pa izključeno, da ga ni vodilni Kufolo pritegnil v svoj krog. Njegov dnevnik nam tega ne pove in do tega dne tudi partizanov ne omenja v Posočju, čeprav je gotovo, da je o njih že zdavnaj slišal.

Tako moje sklepanje bi potrdil s tem, kar sem doživel in slišal. Jeseni 1942 sem bil na obisku v Trčmunu, vasjo pod Matajurjem. Tam sem se pogovarjal s pesnikom Trinkom, ki je že v prejšnjem stoletju zapeel: Ziveli Slovenci za vse večne čase Vedno se in pridno trgajte za lase!

Pogovarjala sva se o vaških stražah, ki so jih »beli« organizirali v »Ljub. ljanski pokrajini«. Tedaj sem ga spomnil na njegove verzice. Ugotovil sem, da je že seznanjen z OF. Najbrž je bil tudi gospod s Črnega vrha, pa tudi Kufolo.

Ko opisuje pohod od Črnega vrha dalje, omenja Pajnič tudi nekaj, kar bi moralo bralce prizadeti. Pravi, kako so v »jugoslovanski četi« začeli godrnjati, češ, kam nas vlečejo, vse nas bodo polovili. Tudi Pajniča so nagovarjali, da bi ušel. Trije pa so zares ušli, enega izmed njih so Italijani ujeli. Torej pohod v Benečijo res ni bila preprosta zadeva, če so celo taki izbranci kot so bili v četi, začeli omahovati.

Nadalje dvomim, če so na poti s hribov videli luči taborišča v Gonarsu. Morda samo v duhu? Saj je bil Gonars predaleč, pa tudi zatemnitev je veljala in še stroga je bila.

Nadalje Pajnič omenja, kako so se proti jutru ustavili na nekem vrhu. Tam je prišlo do boja, ki ga omenja v svoji brošuri tudi Avšič. To se je zgodilo nad Čanebolo, beneško vasico, skoraj na robu zahodnobeneške planote, ki se vzpenja kot orlovo gnezdo nad beneško ravnico. Ta vrh pa se imenuje Špič, kot ga je Avšič označil na zemljevidu. Zanimivo pa je, da o tem spopadu najdemo podatke tudi v Kufolovem dnevniku. Ta piše, kako so ranjene italijanske vojske spravili skozi Čanebolo v dolino.

Ob tej priložnosti bi rad še posebno poudaril vrednost Pajničevih zapisov. Pajnič piše, kako je vodstvo sklepalo, da bo v kratkem prišlo do boja. Zato je poskrbelo za dobre položaje, za kritja in za maskiranje. Avšič je sam pregledal položaje in vsakemu borcu posebej dal nalogo. Disciplina je bila stroga... Ni prvič, da Pajnič piše o veliki skrbni vodstva za borce in o veliki budnosti ter posebej o Avšiču kot izkušnem oficirju. Tako že na začetku neke omenja, kako se je po Banjški planoti preudarno izmikal spopadu z Italijani, kar je bilo edino pravilno. Saj je imel pred seboj drugačen cilj, mnogo važnejši, namreč pohod v Benečijo.

NA LETNIH SKUPŠČINAH

ne pozabite na svoje glasilo »TV 15«! Poskrbite, da se list čimbolj razširi, da ga bo redno dobivala vsaka zavedna družina!

LESNA INDUSTRIJA STARI TRG-LOŠKA DOLINA

Kuhinja VEGA 55 pojem sodobnosti
in praktičnosti

Loške
tovarne
hladilnikov
Škofja Loka

Lth

**V KORAK
S ČASOM**

v konzerviranju živil
na principu globokega
zmrzovanja na tempe-
raturo — 18° C.

zamrzovanje
živil
v gospodinjstvu

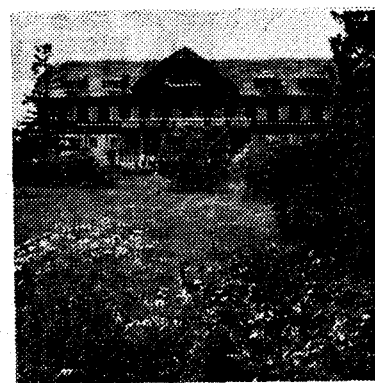
PROIZVAJAMO KONZERVATORJE:

SGH — 110 litrov	1600.— N-din
SGH — 200 litrov	2730.— N-din
SGH — 300 litrov	2990.— N-din

Kljub temu, da je izbira industrijsko konzerviranih živil vsako leto pestrejša in bogatejša, se tam, kjer pridelajo doma dosti živil, še vedno izplača konzervirati doma.

**ZAHTEVAJTE PONUDBE
IN PROSPEKTE.
PRODAJA TUDI ZA DEVIZE.**

Telefon: 85-091
Telex: 34-519 YU LTH
Telegram:
ELTEHA Škofja Loka

ČATEŠKE TOPLICE

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Čateške Toplice z zdravilnim vrelcem temperature 57,2 stopinje Celzija spadajo med najmodernejšje rehabilitacijske centre v Jugoslaviji. Indikacije: reumatološke, traumatološke, ortopedske in nevrološke poškodbe lokomotorne in podpornega aparata. Kontraindikacije: infektivne bolezni, akutna vnetja, tuberkuloza, visoka hipertenzija, dekompenzirano srce in graviditeta. Čateške Toplice ležijo ob mednarodni avtomobilski cesti Ljubljana—Zagreb, s priključkom na Čatežu (1,5 km).

Informacije: telefon 068-72-010 — telegram: Čateške Toplice. Invalidi! Ko prejmete napotnico za zdravljenje zahtevajte od Vašega zdravnika, da Vas pošlje v Čateške Toplice, kjer si boste zanesljivo popravili zdravje in na splošno opomogli.

Peči vseh vrst
domače in uvožene

TUDI NA KREDIT

• NAMA • NAMA • NAMA •

**TRGOVSKA HIŠA
TROMOSTOVJE
ŠKOFJA LOKA
KOČEVJE**

**BISERI
PRODUKCIJE
1969:**

MODERNA UR
LORD 71

MODERNA ZENSKA URA
LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu: TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14, 18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s posebno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

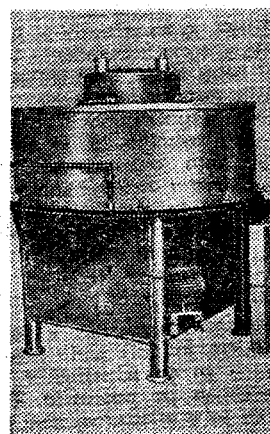
Obrtno podjetje

»OBRNIK«
PREBOLD

izdeluje krožne betonske
mešalce v velikosti 500 li-
trov z električnim motorjem
380 W.

Mešalec je primeren poleg
mešanja betona, tudi za me-
šanje malte. Uspešno ga upo-
rabljajo izdelovalci betonskih
zidakov.

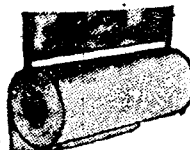
Prodajna cena 9.750.— Ndin

3X PIKA NA I

PAPIRNATE
KREP
BRISAČE

Paloma

higienično

bep

V dolini tihi je vasica...

Babna polica! Samotno gorsko naselje na južni strani mogočnega snežniškega pogorja, vasica v dolini, ki jo malone od vseh strani obkrožajo gozdovi in visoki hribi. Po svoji naravni legi je dokaj dobro zavarovana pred mrzlo snežniško burjo, a v letnem času ji tudi strupena slana ne more do živga, pa čeprav je nadmorska višina tega kraja 757 m in bližnjega gozda imenovanega Tolsti vrh 891 m. Tu poleg drugih kultur uspeva tudi koruza.

Čudovito naselje v dolini. Kakih 15 stanovanjskih hiš in prav toliko gospodarskih poslopij je razvrščenih skoraj v celoto. Zraven hiš je stara cerkva sv. Antona, svoje čase nekaj romarski kraj. In na to vasico v dolini, na njene prebivalce, na vse travnike in njive, na gozdove, holce in hribe okrog tega naselja me vežejo neizbrisni spomini. Spomini radostni in boleči, spomini ki ne morejo zbledeti, zakaj postali so del mene samega. Pa ne samo spomini. Čista resnica je, da je Babna polica povsem upravičeno dobila častno mesto v zgodovini NOB in zgodovinarji jo ne bodo mogli drugače imenovati kot pomemben kraj iz narodnoosvobodilnega boja. In tako je tudi prav, zakaj zgodovina je, kot pravimo, učiteljica življenja. Večkrat obiščem ta predragi mi kraj. Iz Podgore v Loški dolini se proti Vrhju in Babni polici vije strma in slaba cesta. Kakih deset minut vožnje v drugi prestavi s polnim plinom in že ustavim vozilo na dvorišču Majdarjeve domačije. Potlej pa je na vrsti dolg in živahen pogovor z lastnikom domačije. Pogovarjava se o uspehih in težavah sedanjega časa, a preteklosti se ne moreva niti nočeva izogniti. Pa saj brez te naše krvave polpretekle dobe, bi ne bilo naše družbene ureditve, katera po svoji humanistični vsebini osvaja srca vseh poštenih ljudi. Da, spomini se porajajo. In preteklost se mi zdi še vedno tako živa in priučljiva, kot da je sestavni in neločljivi del sedanjega časa, pa čeprav bo od prvih dni upora prihodnje leto že minilo trideset let. Trideset dolgih let in letos bomo slavili že četrstoletnico osvoboditve. Ah, ti spomini. Ne morem se jih znebiti, četudi bi se z vsemi silami trudil. Glejte, prav tam blizu Babne police je precej hud klanec. Kar zabeleži me pri srcu ko se spominam na njega. Ne vem že več katerega leta je bilo, ko so klerikalni veljaki Loške doline pod vodstvom nazadnjaškega župana Ludvika Keržiča organizirali nekako javna dela. Gospodarska križa je takrat bila na vrhuncu. In tedaj smo par mesecev hodili na delo pri Babni polici. Prekopavali smo tisti klanec, odvažali zemljo, razstreljevali skale. Dan za dnem sem z lopato in krampom hodil na delo. In plačilo? Sramotno je bilo. Za vsaki dan napornega dela — nekaj kilogramov pokvarjene koruze. Proč s temi grenkimi spomini! Oh kako krivična je bila družbena ureditev stare Jugoslavije. Dandanašnji bi se zlasti mlajši morali zamisliti v tiste čase, bolj proučevati preteklost in bolj spoštovati starejši rod, starejšo generacijo, ki postopoma odhaja z zavestjo, da je častno izpolnila svojo družbeno-zgodovinsko poslanstvo. Vsega seveda ni mogla storiti, zato bo revolucionarne tradicije nadaljeval mladi rod in rodovi, ki se bodo zvrstili v prihodnosti. Lepa in ponosna je danes Babna polica. Vsa prerojena

se mi zdi. Kos naše žive preteklosti je. Velike in udobne stanovanjske hiše in gospodarska poslopja, hlevi polni lepo rejene živine, sodobni gospodarski in gospodinjstvi stroji, televizijski in radijski sprejemniki, osebni avtomobili. Da, gmožna blaginja, se mi zdi, da je v obilni meri zajela to gorsko vasico. Kaj pa skrbno obdelana polja? To je ogledalo pridnih Babnopolčanov. Ze od nekdaj so bili znani kot napredni gospodarji in daleč naokrog slovijo po svoji izredni pridnosti in marljivosti. No, seveda jih ne mislim lepšati. So pač navadni smrtniki, z vsemi dobrotami in slabostmi, a čista resnica je, da so pri delu zelo vneti in uspehi njih dela so vsepovsod vidni.

Zdi se mi, da se je preteklost spojila s sedanostjo. Kadar sem v tej vasi in razpravljam z njenimi prebivalci, je preteklost vedno prisotna. Zdi se mi, da se spet sestajamo tam pri Mlakarjevih, Rihtarjevih, Antonovih, Majdarjevih in še kje. Od poletja 1941 pa do poletja naslednjega leta je v tem gorskem naselju delovala partijska celica. In vasica v dolini tihi, je bila kaj pripravno mesto za ilegalne sestanke, zatočišče prvih partizanskih borcev in političnih aktivistov, zatočišče številnim beguncem, ki so iskali in našli zavetje pri dobrih ljudeh. Glejte, zdi se mi, da imamo sestanek pri Mlakarjevih. Črnolasi kmečki fant Alojz Mlakar-Ljubo je naš sekretar. Izredno prizadeven je in z vso doslednostjo izvaja navodila rajonskega partijskega komiteja. Orožje in desetkrat orožje. Čim več ga zbrati, shraniti na varnem mestu, da bo pripravljeno za takojšnjo akcijo. To je največkrat osrednja tema naših sestankov. Proučujemo in izvajamo program naše vseljidske borbene organizacije Osvobodilne fronte. Šest članov šteje osnovna partijska organizacija Babna polica. To so: Alojz Mlakar-Ljubo, Franc Mlakar-Gerik, Julka Mihelčič-Antonova, Janez Mihelčič-Antonov, Janez Mihelčič-Majdar in podpisani. Do pomladi 1942 vodi našo organizacijo Ljubo, potlej pa mu partija zaupa še odgovornejšo dolžnost in naposled je sekretar notranjskega okrožja. Po njegovem odhodu postane sekretar celice pisec tega sestanka in zadnje julijske dni 1942 naša prva komunistična organizacija preneha delovati. Na Babno polico sicer tu in tam zaide kaka do zob oborožena sovražna patrolja, vendar nas to preveč ne moti, zakaj vsi vaščani so sodelavci Osvobodilne fronte, kar za dnem dokazujejo ne z besedami temveč z dejanji in med njimi ni nobenega odpadnika. In v tistih časih so bila potrebna predvsem dejanja. Pomnim, da se nisimo kaj dolgo zadrževali na sejah, četudi so bile zelo pogoste. Potrebna so bila dejanja, potrebna so bile akcije.

Mladi smo bili, a polni zanosa in poleta. S tiho radostjo se danes spominjam nekega januarskega dne 1942 ko sem prvič pred Babno polico srečal partizansko patroljo na smučeh. Prvi mladi fantje, prvi oboroženi partizanski borci v samotnem gorskem naselju. Srce mi je prekipelo od veselja. Da, saj to so naši vojaki, naši partizani! Z nestrpnostjo čakamo pomladi, tiste čudežne nepozabne pomladi leta 1942. Radost vlada v mojem srcu, ko se spominjam tistih pomladanskih mesecev. Glejte, gori nad vasjo, tam v mladem bukovem gozdu je sila živahno. Več kot sto oboroženih

ljudi je tam. Različno so oblečeni in različno je tudi njih orožje. Taborišče druge čete bataljona Miloša Zidanška je tu. Na sredi taborišča ponosno plapolja slovenska zastava s petokrako zvezdo. Dvakrat na dan je pozdrav zastavi, zjutraj ko jo dvignejo in zvečer ko jo snamejo. Solze so mi stopile v oči, ko sem bil prvič v zboru in smo s sotovariši peli: Naprej zastava slave! A dva kilometra vstran so dvigali in snemali fašistično zastavo in očeladeni vojaki so peli: Giovinezza... Da, najbližja sovražna postojanka je bila v Prezidu. Nekaj stotin laških vojakov se je boječe stiskalo v bunkerjih in za bodečo žico. Tak strah so imeli pred partizani, da se nikamor niso upali. Kako daleč pa tudi blizu se mi zdi vse to. In Babna polica je bila tedaj sestavni del prvega svobodnega ozemlja. Borci in aktivisti so bili tu vsakodnevni gostje in to naselje je bilo takrat pravo vojaško taborišče. Vasica v dolini pa je bila tedaj nekak sedež revolucionarnega poveljstva Notranjske.

Še danes se mi dozdeva, da čujem zanosno pesem takratnih mladincev in mladink. Peli so prve znane partizanske pesmi in vzklikali svobodi. Iz bližnjega Babnega polja je nekajkrat prišel harmonikar Filip Mohorič, izvrsten godec. Igral je z vso navdušenostjo, da ga je bilo slišati daleč naokrog. V vasi je bila tudi gostilna. In tam so partizani odložili orožje v kot in se veselo zavrteli z domačinkami.

Svoboda, svoboda, kako daleč si šel! Gorje ti, ljubka gorska vasica, gorje! Bliža se tisti najstrašnejši in najmračnejši 30. julij 1942. Krdelo fašističnih zločincev je obkolilo naselje. Kmalu zatem so ognjeni zubli začeli lizati hiše in gospodarska poslopja. Zgorelo je vse, samo cerkva sv. Antona je ostala nedotaknjena. V taborišče smrti na Rab pa so v spremstvu bajonetov romali svobodoljubni Babnopolčani, vsi razen tistih, ki so bili pri partizanih. In

številni tisti, ki so tako vroče ljubili svojo zemljo, svobodo nikoli ne bodo uzrli, zakaj izžela jih bosta glad in trpljenje. Babna polica — preje ljubko naselje je sedaj žalostno pogorišče. Smrtna tišina vlada, tišina, ki jo v nočnih urah motijo koraki partizanskih patrolj. Preživljamo najtežje čase osvobodilnega gibanja.

Kje ste moji sotovariši, člani nekdanje partijske organizacije Babna polica? Kdo ve, morda je to celo edinstven primer, da nam je vsem šestim partijcem vojna vihra prizanesla in da smo še danes po tolikih letih med živimi. Na vse kraje smo odšli, a dva naša nekdanja člana pa sta po vojni ostala v rodnem kraju.

Daleč naokrog poznajo šegavega Majdarja. In ti moj sodrug Janez Mihelčič-Majdar, član celice KPS Babna polica, prvi predsednik prvega terenskega odbora OF te vasice, ki so ti enajst članov družine fašisti odvedli na Rab, od katerih so trije pustili svoje kosti v rabski zemlji, boš 16. februarja praznoval pomemben življenjski jubilej. Na ta dan bo namreč minilo natanko šestdeset let odkar te je povila slovenska mati.

Kaj pa ti moj sotovariš Janez Mihelčič-Antonov, član naše celice iz prvih dni upora. Avgusta 1941 si bil sprejet v vrste KPJ. Pozneje si kot član nekdanje partijske organizacije opravljal dolžnost rajonskega intendanta in z desetino mladincev imel na skrbi skladišče hrane za dve partizanski četi. Letoš 25. junija boš praznoval svoj šestdeseti rojstni dan. Torej oba Mihelčiča, oba moja sotovariša, sodelavca in prijatelja iz najtežjih dni naše zgodovine bosta slavila šestdeseti življenjski praznik. Povsem razumljivo je, da vama ob tem jubileju kar najiskrenejše čestitam in vama od srca želim vse lepo in dobro na vaeni nadaljni življenjski poti. Ostanita mi zdrava, zakaj zdravje je najdragocenejša človeška vrednota.

Oba Janeza, oba Mihelčiča bosta slavila. Intimna slovesnost bo gotovo v družinskem krogu. A jubilej obeh gotovo ne bo šel neopazno mimo vaščanov prijazne Babne police. In v krogu žena, otrok in vnukov bosta slavila in obujala spomine na prehojeno življenjsko pot. Bila sta v visoki šoli trpljenja. Golgota je za vama. Srečno Majdar, srečno Antonov, in kmalu na svidenje!

JOZE JANEZ

UPRAVNI ODBOR »POČITNIŠKE SKUPNOSTI«

ZZB NOV Ljubljana —
Banjole pri Puli

razpisuje

prosta delovna mesta za sezono od 1. maja do konca septembra 1970 za počitniški dom v Banjolah pri Puli.

1. mesto upravnika stalno delovno mesto
1. receptor-ka, administrator-ka
1. glavna kuharica ali kuhar
2. kuhinjski pomočnici
3. kuhinjske delavke
1. šefa strežbe
1. šefa točilnice
2. blagajničarki na register blagajni
1. perico za pranje perila — na velikem pralnem stroju
1. snažilko za zunanja dela in sanitarije
1. šofer — nabavljac

Rok prijave je 28. april 1970. Prednost imajo člani ZZB, NOV.

Ponudbe pošljite na naslov: »POČITNIŠKA SKUPNOST« ZZB, NOV., Ljubljana, Komenskega 7/III, soba 82.

Članom ZVVI ZB ZRVS

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

- obolenja lokomotorne aparata, zlasti revmatična obolenja,
- od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa.

Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murški Soboti in Ekspres bife s slaščičarno. Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murški Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah in motel ČARDA z avtomatskim 4-steznim kegljiščem in prenočišči.

Na razpolago so Vam tudi gostišča v Petrovcih, Šalovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobota.

Če gradite
pozrite na stroške!

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX« LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

Po domače z Vasletovim Tonom

PONIKVI pri Zalcu se letos precej obeta. SEDMI julij je praznik občine Zalec in glavna slovesnost bo na PONIKVI. Dolgo so upali, prosili, v tem letu bodo njihove želje uresničene. Povedati je treba, da je bila PONIKVA leta 1944 in vse do konca vojne nekakšna trdnjava spodnjesevinskih partizanov. Tod so se ustavljale brigade, tu je bil štab, ki je odločal o akcijah v Spodnji Savinjski dolini. Lahko trdimo, da je bila skoraj vsaka hiša tako ali drugače povezana s partizanskim življenjem, da se je tukaj odločilo in izvršilo, da so Ponikvani dali mnogo partizanov in na spomeniku pri zadružnem domu je zapisano, da jih je okoli trideset padlo, bilo ustrelenih ali pa so umrli v taborišču. Vodilni in vsi, ki so se takrat ustavljali v Ponikvi, so obljubljali, da se bodo po vojni spet vračali, da mora dobiti Ponikva, kar si je upravičeno zaslužila. Od obljub do resnice je moralo miniti petindvajset let. Ponikvani pa so ponižni, skromni in potrpežljivi ljudje, čakali so in tudi dočakali. Povejmo še to, da pa ne čakajo križem rok. In še kako so prišli za delo! Že dobri dve leti gradijo svojo udarniško cesto. Vanjo je vpisanih več tisoč udarniških ur orostovoljnega dela. Ta cesta bo Ponikvane za nekaj kilometrov zblížala z dolino. Tudi od drugod prihaja pomoč: občina je namenila okoli petdeset starih milijonov, Gozdno gospodarstvo pridno pomaga, tudi Kmetijski

kombinat Zalec, Komunalno in Cestno podjetje, krajevna skupnost, mogoče še Hmezd in kmetijski obrat Gotovlje; okoli sedem milijonov starih din bodo Ponikvani sami (brez udarniških storitev) prispevali in še in še... Torej, radi bi imeli cesto, telefon, preuredili bodo šolo in še kaj. Skratka, PONIKVA bo dobila letos povsem nov videz, precej bodo novega pridobili, tistih petindvajset let čakanja bo odšlo v zaslužno pozabo...

Res je, da je precej Ponikvanov zaposlenih v industrijskih središčih v dolini, res pa je tudi, da je Ponikva še vedno izrazito kmetijsko področje. Pečajo se s hmeljarstvom, živinorejo in tudi sadjarstvom. In ko sem hodil gor in dol po Ponikvi, mi je v glavo šnila misel, da obiščem kmeta, ki bi mi povedal, kako je bilo nekdanj in kako danes. Nihče mi ni namignil, h komu naj pravzaprav stopim. Poleg glavne vasi je še več zaselkov: Brezovo... No, sem si rekel, grem na Brezovo. Potrkam in vstopim k Šepčku. Tako je domače ime. Pravi podatki pa se glase: ANTON VASLE, rojen 11. junija 1900. Zbrani so bili okoli krušne peči, bil je praznik in našel sem dobro razpoloženo družino. Potem še v domači peči pečen kruh, rožnata svinina, liter rumenega jabolčnika...

Sestra z možem je prišla v vas, sinova sta se »kuhal« na peči, prijazna gospodinja je primaknila

stol in namignila, da se naj kar domačega naredim in pomagam. Hitro sem zvedel, da so štirje otroci pri hiši: najstarejši je pri vojaki, dva sta na peči, hči pa je nekje pri sosedovih.

— Ja, pravi gospodar Anton, slišal sem, da po naši Ponikvi nekaj rogovilite, da vas bo k nam prineslo, si pa res nisem mislil. Ja, da bi jaz kaj povedal, No, da bo letos pri nas na Ponikvi občinski praznik, ste tako že pri drugih zvedeli, pa da se Ponikvani hudirjevo z udarniškim ženejo... No ja, cesto in telefon smo zares pogrešali. Potlej na Ponikvo ne bo tako težko pricijaziti. Ja, med vojno so jo pa radi prikurili. Saj pravim, vsega šmenta je bilo, ampak najgrša je vojna. Ta zlodej napravi toliko ran, da jih pet rodov ne poceli. Zato pa vraga kar pustimo na miru. Kaj bi s tem. Ja, če bi pa o ljubezni na pavrih katero rekli, potlej bi pa že katero povedal. Ej, kampakelji smo pa bili, to pa!

— Nekaj sem slišal, da ste kar trem služili: cesarju, kralju in Titu. Je to res?

— Kdo vam je pa to natvezel?

— Vaši, na Ponikvi tako pravijo...

— Čujte, zdaj mi pa še to povejte, moram na vprašanja odgovarjati ali lahko kar tako po domače povem? Saj veste, sem pač kmec, preprost človek. Pa še mlad sem, letos jih bo komaj sedemdeset...

— Na zdravje in kar po domače!

— Prav Po domače in na kratko. Dolgih viž ne maram. No ja, rodil sem se leta 1900. Vseh otrok nas je bilo menda dvanaest. Tukaj, v tej hiši sem prišel na svet. Veste, jaz sem se star poročil, moja mati pa je bila še čisto mlada. Ho, rodna pa je bila, rodna. No, kruha pa je bilo za vse dovolj. Kako sem pretolkel do štirinajstega leta, ne vem. V šolo smo hodili, včasih smo se skojavali, doma pa dela nikoli ni zmanjkalo. Ja, potem pa tista prva svetovna. Oče je šel najprej. Da bo za mene doletelo, si pa res nisem mislil. Na začetku osemnajstega sem bil pa že kar zrel. Pravzaprav sva bila dva taka zelenca: jaz in Jelenov Joža. V Mariboru so naju

prištili v 26. regiment. Tri tedne tiste vaje, potem pa kar na Tirolsko. Nak, drugače je bilo. Iz Maribora so me poslali tri dni na dopust. Mislite, da se mi je dalo nazaj? Kje pa! Šest ur sem zamudil. O, pa mi je moj komandir napravil pridigo: Poglej, je rekel, nobene resnosti ne poznaš. Na tisoče je doma mater z otroki, pa pridejo možje do sekunde točno. Deset dni zapora!

No, sem si mislil, še zmerom je v betonski luknji bolj varno kot zunaj na fronti. Ho, pa so bili v kajhi tudi gavnarji. Od vseh vetrov smo bili zbrani. Jaz pa po pravici povem, da nisem mislil na nič drugega kot na kruh. Ja, pa še tole naj povem. Tudi v cerkev smo morali. Pa je bil komandir zagrižen vojak, vajeti ni dal z rok. V cerkvi naj bi molili, ko pa smo korakali domov, si je zlodej umislil in začel: dol, gor. Legali smo v blatu, vstajali, se poganjali naprej in brili norce. Ko pa smo bili sami zelenici. Kdo pa je mislil na fronto. Na Tirolskem sem res bil, kanone smo čuli, na fronto pa nisem šel. Tepeža je bilo konec, in mi vsak po svoje proti domu. Saj so nas nagovarjali, da bi šli tja dol v Srbijo. Tona, bodi pameten, sem si rekel in jo iz Maribora kar peš prihajal domov.

Tudi oče so prišli in po vojski sta se v naši hiši še dva rodila: tale sestra in še en brat. Ja, leta 1921 sem pa šel kralja Petra služiti, v Zaječar, 20. pehotni puk. Tam sem bil, ko so nas poslali za albansko mejo. Hudič, za albansko mejo smo pa včasih kar resno nastradali. Nekoč mi je rekla neka devotka, zakaj smo taki razcapanci. Jaz pa, buča neumna, sem se potrkal po prsih in se pohvalil.

— Punca, mi smo vojska Petra I., velikega Osvoboditelja! Na nos je prišlo komandirju, no, pa sem prejel krepko zaušnico.

Pa kaj redna vojska. To moraš odslužiti in konec. Potem pa kaj jaz vem, kolikokrat na orožne vaje. Jaz pa kmečki sin. Pa ni nobena prošnja pomagala. Nazadnje sem bil na orožnih vajah tik pred drugo vojno. In sem kar tam počakal. To je bilo v Mežici. Prekleti šesti april. Vražji Nemci so se pa

že tako šopirili in nam take sitnosti delali, da so nas potem vse polovili in v ujetništvo odpeljali. Eh ja, ujetništvo pa druga figa. Za cigane so nas imeli. Jaz pa sem si mislil: Vi kar prepevajte enkrat vam bo že zmanjkalo. Dva- inštiridesetega sem domov prišel. Ja, ko sem prišel v Zalec, sploh nisem vedel, kje se me glava drži. Kar vse po nemško. Saprabolit, sem si rekel, kaj pa spet to. In sem jo po najkrajši poti v Gotovlje k bratu ucvrl. Ko me je nasltil, ko sva se vse pomenila, me je spremljal v Ponikvo. Med potjo mi je večkrat dejal.

— Tona, boš videl, tudi Nemce bo hudič vzel!

Doma pa sem se potem skrival. Nemci proti hiši, jaz v hosto, Nemci od hiše, jaz iz hoste. V letih sem pa že tudi bil. Ja, pa ni bilo drugega izhoda: bili smo štirje bratje in vsi drug za drugim k partizanom; Francelj in Vinko sta padla. Jaz sem bil v Tomšičevi brigadi. Hudimana, pri Mozirju smo se kar dobro kleštrali. Jaz pa zmerom bolan. Zelodec me je martal. Vražji vampi, kolikokrat sem jih že preklel! Še danes nimam mira. Ja, s tole mojo gnado sva se po vojni zasukala. Dosti mlajša je, pridna pa ko šment. Kadar sva prav židane volje, si na prsi pripnem medaljo za hrabrost in jo mehneva v dolino. Čujte, če mislite tole v časopis dati, kar napišite, da sem res trem služil, pa vendar...

— Komu izmed teh treh pa najbolj zvesto?

— Ja, še prašate? Našemu TITU! —dk—

3. maja letos bo v Dachauu proslava 25-letnice osvoboditve

Gola naključja so, ki so se oz. se še »poigravajo« s številkami oz. datumi nekdanjega koncentracijskega taborišča Dachau: bilo je to prvo v nacistični Nemčiji ustanovljeno taborišče, pa je bilo osvobojeno na koncu (28. aprila 1945), in tudi ob 25-letnici osvoboditve tega taborišča bo v Dachauu proslava komaj 3. maja letos.

Ceprav je izvršni odbor Mednarodnega komiteja za Dachau lani predlagal, naj bi bila proslava ob 25-letnici osvoboditve Dachaua v začetku meseca septembra letos, je pred dnevi generalna skupščina tega komiteja (zasedanje je bilo v Luxembourg) — sklenila drugače:

Proslava ob 25-letnici osvoboditve taborišča Dachau bo v nedeljo, dne 3. maja letos, z začetkom ob 10. uri dopoldne. Program proslave oz. komemoracije bo pripravila posebna petčlanska komisija, ki bo morala upoštevati vse želje združenj. Predvsem pa — je bilo poudarjeno na skupščini — do takih neprijetnih dejanj, kakršna so bila septembra 1968. leta, ko so odkrili spomenik v taborišču, ne sme priti več. Večina delegatov na zasedanju v Luxembourg je tudi menila, naj bo to zbor preživelih internirancev in svojcev v Dachauu pobitih taboriščnikov, na katerem bo izražena ne samo antinacistična misel, temveč naj bo to proslava, na kateri bo izzvenela želja preživelih za mednarodno sodelovanje na enakopravni osnovi in apel za mir na svetu.

Sicer pa bo že 2. maja (v soboto) tudi posebna komemoracija v Dachauu, ki jo bodo priredili preživeli interniranci, vključeni v organizacijo internirancev iz Dachaua v Münchnu.

Sicer pa je imel Mednarodni komitej za Dachau na zadnjem zasedanju v razpravi še več zadev, med drugim tudi o sodelovanju tega komiteja s tako imenovano mladinsko organizacijo »Bayerisches Jugendring« iz Münchna. Ta organizacija se namreč že dve leti zavzema, da bi želela sodelovati z MK Dachau ne samo pri zasedanjih, temveč tudi pri akcijah. Želijo namreč v prihodnosti biti tista organizacija, ki naj bi skrbela za spominski objekt Dachau in ki naj bi potem tudi prirejala posebne akcije, s katerimi bi opozarjali ljudi na strahote, ki jih je počenjal nacizem v taboriščih, s tem v zvezi pa tudi na boj proti kakršnekoli oživiljanju nacizma v ZR Nemčiji. Predstavniki »Bayerisches Jugendring« namreč menijo, da bo čez nekaj let moral razen Mednarodnega komiteja za Dachau skrbeti za spominski objekt Dachau še kdo drug. Zato že sedaj želijo sodelovati s tem komitejem.

Generalna skupščina je končno imenovala petčlanski odbor, ki bo skupaj s predstavniki omenjene mladinske organizacije pripravil vse za nadaljnje sodelovanje. Predlagali pa so, naj bi ta organizacija pripravila konkreten delovni načrt za sodelovanje, predvsem pa, ta organizacija naj naj-

de ustrezne stike ne samo z organizacijami napredne mladine v ZR Nemčiji, ki bi želela sodelovati z Mednarodnim komitejem za Dachau, temveč tudi stike s podobnimi organizacijami v vsej Evropi.

Še vedno je Mednarodni komitej Dachau v težavah zaradi denarja, ki ga je porabil (oz. si ga je sposodil!) za postavitve spomenika v Dachauu (v taborišču, odkrili pa so ga septembra 1968. leta). Potrebujemo še okoli 125.000 DM, zato se znova naslovili na vse nacionalne organizacije, članice MK Dachau, naj prispevajo denar za kritje stroškov. Naj omenim, da je Jugoslavija prispevala za ta spomenik 8000 US dolarjev, s svojim prispevkom pa je na osmem mestu med 34 organizacijami, ki so dale denar za ta spomenik.

Kot rečeno: proslava oz. komemoracija ob 25-letnici osvoboditve taborišča v Dachauu bo v nedeljo, 3. maja. Generalna skupščina je zato pozvala preživle internirance, naj čimbolj množično obiščejo to prireditve. Še več! S seboj naj prinesejo kakršnekoli predmete, ki so jih imeli ali uporabljali tedaj, ko so bili v taborišču, ter naj jih oddajo v muzej. Vznikla je namreč zamisel, naj bi sedanji muzej razširili oz. odprli poseben oddelek »Muzej 25-letnice osvoboditve«, v katerem bi razstavili najrazličnejše predmete internirancev.

BOJAN AJDIČ

SAP LJUBLJANA
ODDELEK ZA TURIZEM
TITOVA 38 • ☎ 314-922

VABIMO VAS NA POMLADANSKE IZLETE

- 28. februarja 5-dnevni izlet na razstavo obutvene industrije v Zürich.
- 7. marca izlet v Udine — Furlanijo, v Grado ob prazniku »dneva žena« — 8. marec.
- 21. marca 4-dnevni izlet na strokovni mednarodni sejem kmetijstva in kmetijskih strojev v Verono.
- 8. aprila 6-dnevno potovanje za vse preživle internirance ter prijatelje in svojce pokojnih iz taborišča v Buchenwaldu.
- 13. aprila 11-dnevno potovanje v Francijo v Lourdes po posebnem programu za romarje.
- 18. aprila 8-dnevno potovanje v Beograd, Sofijo in Istanbul z ogledi najlepših zgodovinskih spomenikov na področju Turčije in Bolgarije.
- 23. aprila — 11-dnevno potovanje na Sicilijo, znano po blagem podnebju in številnih kulturno-zgodovinskih spomenikih.
- 24. aprila 13-dnevno potovanje z avionom v Ameriko, Island, Florida in Bahamski otoki (posebni pogoji za obisk svojcev).
- 24. aprila 10-dnevno tradicionalno potovanje v Holandijo združeno z ogledom cvetlične razstave v Keukenhofu.
- 25. aprila 13-dnevno potovanje v tri prestolnice — Pariz, London in Bruxelles.
- 25. aprila 9-dnevno potovanje z ogledom zgodovinskih in kulturnih znamenitosti v Italiji: Firenze — Rim — Tivoli — Napoli — Capri — Vezuv — Sorrento — Paestum — Siena.
- 28. aprila 5 dni po severni in srednji Italiji: Verona — Parma — La Spezia — Pisa — Firenze — San Marino — Ravenna.
- 28. aprila 5 dni po Avstriji in ČSSR: Dunaj — Praga — Lienz in ob Donavi do Salzburga.
- 20. aprila 3 dni v Pariz z avionom. Po reklamno nizki ceni si boste ogledali lepote in zanimivosti francoske prestolnice z okolico.
- 29. aprila 4 dni po gornji Avstriji: Salzkammergut — Salzburg — Wolfgangsee — Bad Ischl in Dunaj.
- 30. aprila 6-dnevno potovanje v Czeskocხოვო: Krakow — Auschwitz — Czeskocხოვო in Dunaj.
- 1. maja 4-dnevno potovanje z avionom na ogled francoske metropole in njene bližnje okolice — Pariz.
- 16. maja 5-dnevno potovanje na Azurno obalo: Genova — San Remo — Monte Carlo — Monaco — Nica — Cannes.
- 31. maja 19-dnevno potovanje prilagojeno za romanje v Lurd — Madrid in Fatimo.
- 7. junija — 5-dnevno potovanje na obrtniški sejem v München. Razstava je namenjena gozdarstvu in strokovnjakom lesne industrije.

Na voljo so vam programi za potovanje v Sovjetsko zvezo in na Švedsko, Finsko, na esperantski kongres na Dunaju, na Škotsko, po muzejih v socialističnih deželah.

Informacije in prijave sprejemajo vse poslovalnice SAP — LJUBLJANA, Turistagent Maribor in Avtopromet Góric.

V spomin sotrpinu - junaku

Umrl je Miro Hubmajer, kemik po poklicu, po svojem obnašanju skromen, nezahteven, pošten in prav zato resničen tovariš v najhujših trenutkih našega skupnega življenja.

Spoznal sem ga v Dachau, kjer sva skupaj delala v tovarni Praecifix kot politična zapornika. Nisva bila sama, bilo nas je več Slovencev. Bil je najstarejši med nami, pa vendar z nami enak in razumen, hkrati pa neopazen in vedno nekako znanstveno razmišljujoč.

Delal je v kontroli izdelkov, ki jih je tovarna dobavljala med drugim tudi letalski tovarni Messerschmitt in za izdelavo V1 in V2. Kot strokovnjak je dobil zaupanje tudi pri civilnih strokovnjakih v tovarni.

Ni ga izkoristil za svoje dobro, pa tudi ni nikomur omenil, kako ga namerava izkoristiti.

Nekega toplega spomladanskega dne 1945 je zagorela velika transformatorska postaja v tovarni. Nobeno gašenje ni pomagalo in Praecifix ter okoliške jetniške tovarne so ostale tri dni brez električnega toka. Preiskave niso mogle ugotoviti krivca. Tudi nihče od nas ni vedel zanj, čeprav smo vsi slutili, da do požara ni moglo priti samo od sebe.

Šele po dolgem času smo zvedeli resnico. Miro Hubmajer, ki si je pridobil zaupanje civilnih strokovnjakov in si z njimi tudi večkrat ogledal notranjost z lesenimi stenami ograjenega transformatorja, je zanimal požar. Naskrivaj je položil v transformator k vnetljivim delom nastrgan magnezij — lahko vnetljivo kovino, ki smo jo obdelovali v tovarni — izbil grčo v leseni steni, vanjo pa vložil stekleno lečo tako, da so sončni žarki skozi njeno žarišče ob določenem času padli z največjo gorilno močjo na nastrgan magnezij.

In tako je zagorelo, ne da bi kdo vedel zakaj, kajti ogenj je uničil mimo transformatorja tudi vse sledi. Mi smo pri požaru uživali, Miro pa ni pokazal s svojim obnašanjem prav ničesar, s

čimer bi lahko sklepali, da mu je dogodek povšeči, in še manj, da je prav on povzročitelj požara.

Ne vem, kaj vse je delal Miro Hubmajer v korist narodnoosvobodilne borbe v času, ko je bil še na prostosti — vem, da je tesno sodeloval s tehniko OF v Ljubljani in da so ga zaradi tega tudi aretirali — toda njegov podvig v Praecifuxu je bil edinstven in junaški. Izvedel ga je premišljeno kot strokovnjak in na lastno pest, da ne bi v primeru odkritja pravega vzroka požara trpeli tudi drugi.

Šele po osvoboditvi je odkril pravi vzrok požara. Toda tudi tokrat tako, kot se je njemu spodobilo — skromno in kot da je samo po sebi razumljivo, da je pač storil, kar je mogel in znal.

Dragi Miro, morda smo te v Dachau premalo spoštovali kot junaškega borca, čeprav smo te vsi in vseskozi globoko cenili kot človeka in tovariša. Morda zaradi tvoje skromnosti tudi po vojni nisi bil eden od ljudi, ki bi vzbujal večjo pozornost družbe. Vsi tisti pa, ki smo preživeli s teboj dahavske mesece, pa vemo, kaj si bil in kaj si doprinesel. Zaradi tega te ne bomo nikoli pozabili.

BOJAN KARDELJ

Uspela letna skupščina VVI

V soboto, 31. januarja, je bila redna letna skupščina združenja vojaških vojnih invalidov Savsko naselje v Ljubljani.

Poročilo predsednika Vinka Flandija je potrdilo in osvežilo bogastvo oblik družbenega udejstvovanja članov v naselju. Štirinajst članov je pri lanskih volitvah sodelovalo v volilnih odborih. Tudi zelo važni dogodki preteklega leta: VI. kongres ZKS in IX. kongres ZKJ; tretja skupščina ZZZ NOV Slovenije in VI. kongres ZZZ NOVJ v Ohridu so v pripravi pritegnili polno zavzetost članov. Pri znanje za to družbeno-politično udejstvovanje so prisotnim izrekli gosti skupščine: predsednik sveta krajevene skupnosti; predsednik ZB NOV; vodja referata za zadeve VVI Sob. Ljubljana—bežigrad; direktor tovarne dekorativnih tkanin Ljubljana in sekretar komisije VVI pri RO ZZZ NOV Slovenije.

Naloga lanske skupščine so uspešno izvršene. Posebno skrb so posvečali članstvu. Pogostili so 22 članic ob 8. marcu. Za 26 članov je združenje prispevalo vse stroške za 10 okrevanje v Strunjanu. Na priporočilo odbora je 32 članov utrjevalo razrahljano zdravje v naravnih zdraviliščih. Za obiske bolnih na domu in v bolnišnicah od odbor s svojo socialno komisijo posebej skrbel. Odbor je pripravil tudi dva izleta, ki se jih je udeležilo tudi lepo število otrok—pionirjev osnovne šole »Boris Kidrič«.

V bogati razpravi so člani zelo konkretno govorili o izvršenih in prihodnjih nalogah. Štirje člani so razpravljali o potrebi obiskov bolnih članov.

Trije udeleženci so razpravljali o izboljšavah invalidske zakonodaje. Menijo, da bi bilo treba participacijo za zdravila za VVI čimprej dopraviti. Novelirani pokojninski zakon naj bi mogočil beneficiranje delovne dobe tudi nižjim kategorijam VVI, vsaj tudi V—VII. skupine, oz. naj bi pogoji za upokožitev VVI (mogoče tudi diferencirano) bili taki, kot to določajo pravice borcev NOV izpred 9/9—1943.

Pozdravili so sklep VI. kongresa ZZZ NOVJ, naj se družinske invalidnine povečajo od 12 din na 100 din. Čeprav tega priporočila v 1970. letu ni bilo mogoče v celoti upoštevati in je le-ta povišana na 60 din, so člani priznali napore družbene skupnosti na tem področju v prepričanju, da bo predlog kongresa upoštevan vsaj v prihodnjem letu. K takemu prepričanju navaja člane tudi vsestransko prizadevanje RO ZZZ NOV Slovenije in Komisije skupščine SRS za zadeve borcev, ki vsestransko skrbita, da se doseže čimbolj učinkovita dopolnilna zaščita borcev in VVI v naši republiki. Da je tako, je izvenelo zlasti iz besed tovariša Erjavca, ki je spregovoril o prizadevanjih za novelo v republiškem zakonu o VVI, po kateri naj bi invalidski dodatek znašal 450 din; omiljeni pa naj bi bili tudi cenzusi za njegovo pridobitev; obdelani so predlogi za valorizacijo osebnih invalidnin in predlogi za zagotovitev popolnega zdravstvenega varstva VVI. DANILO JURCA

Mao-Ce-Tungovi načrti

Po pisanju hongkonškega desničarskega časnika namerava Mao Ce Tung letos poleg nove kulturne revolucije obnoviti tudi partijsko administrativno strukturo po vsej Kitajski in postopoma odpraviti revolucionarne svete (komiteje); v aprilu namerava sklicati v Pekingu narodno konferenco (kongres), ki naj bi potrdila odločitve IX. partijskega kongresa lani, razen tega pa namerava letos preizkusiti projektile srednje dosegljivosti in medicinske balistične projektile, ki naj bi Kitajsko spravili v enakopraven položaj z njenima največjima sovražnikoma — ZDA in Sovjetsko zvezo.

V Hongkongu so veliko bliže virom informacij, ki zadevajo Kitajsko, in morda je v teh prerokbah kaj resnice. To nam bodo pokazali letošnji pomladni meseci.

Ker je zanimanje bralcev za knjigo pisatelja Toneta Svetine zelo veliko, vljudno obveščamo, da sta knjigi II. in III. del še na razpolago in ju dobite v vseh knjigarnah, lahko pa ju naročite tudi direktno pri zavodu Borec, Ljubljana, Beethovnova 10/II (knjigotrški odd.).

Vse, ki bi radi trilogijo, pa obveščamo, da bodo v marcu vsi trije deli UKANE, ki se bodo prodajali nedeljeno, vezani v platno in polusnje ter opremljeni z dodatnim kartonskim ovitkom. Cena trilogiji, vezani v platno, je din 225.00, v polusnje pa 260.00 dinarjev.

V letu 1970 izide pri zavodu Borec zbornik dokumentov, člankov in spominov v dveh knjigah z naslovom

Slovenke v narodnoosvobodilni borbi

V obeh delih je s pomočjo ohranjenih dokumentov iz ilegalnega ženskega in drugega tiska in iz povojnih spominov posameznic prikazana množičnost in pestrost nadvse požrtvovalnega dela slovenske žene iz največjačnejše zgodovinske dobe našega naroda.

Ob branju tega gradiva bomo lahko vnovič spoznali, kako veličasten je bil boj malega slovenskega naroda za njegov obstoj in kako velik je bil delež, ki ga je v tem boju prispevala slovenska žena ne glede na to, ali je živela v mestu ali na deželi in kakšen poklic je opravljala.

Zbornik priporočamo tako posameznicam kot političnim in družbenim ter gospodarskim organizacijam, da bodo z njim obdarile zaslužne partizanke in aktivistke iz narodnoosvobodilne vojne. Dve knjigi, vezani v celoplatno din 220.00.

znamka za din 0,30

NAROCILNICA

Podpisani(a) _____

kraj, ulica _____

pošta _____

Naročam zbornik: SLOVENKE V NOB

Naročnino bom poravnal:

a) takoj po prejemu knjige,

b) v petih zaporednih obrokih (neustrezno črtaj)

ZAVOD BOREC
LJUBLJANA, Beethovnova 10 (knjigotrški odd.)

IZ BRATSKIH REPUBLIK

Ohraniti je treba dosedanje pravice borcev

V Beogradu je pred kratkim bila seja komisije zveznega odbora ZZZ za socialno-ekonomske zadeve udeležencev NOV. Na njej so razpravljali o svojem delovnem programu v prihodnjih mesecih. Sklenili so, da bodo pri oblikovanju predlogov za dopolnitev pokojninskega in invalidskega zavarovanja posvečali največ pozornosti razmerju med starimi in novimi pokojninami. Temeljno načelo komisije je, da je treba sedanje pravice borcev ohraniti in da ne smejo postati sporne; zahtevati pa je treba tudi ureditev tistih problemov, ki jih med udeleženci NOV poraja čast.

Komisija je tudi sklenila, da ne bo čakala do konca javne razprave

o novem temeljnem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, marveč bo že prej pripravila predloge za ureditev tistih zadev, ki so že dovolj znane. V MAKEDONIJI SO ŽE IZDELALI OSNUTEK REPUBLIŠKEGA STATUTA ZZZ

Na seji predsedstva republiškega varstva VVI odbora ZZZ NOV Makedonije so konec januarja razpravljali o osnutku republiškega statuta ZZZ NOV. Sklenili so, da bo ta osnutek do konca aprila letos v javni razpravi po združenjih in občinskih odborih ZZZ NOV, nakar ga bo republiški odbor po upoštevanju vseh predlogov, sprejel na eni svojih sej.

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

Obisk novinarjev iz Sovjetske zveze

Generalni sekretar zveznega odbora ZZZ NOV Jugoslavije Dušan Sekić je 2. februarja letos sprejel skupino sovjetskih novinarjev, ki jih je vodil Aleksej Grebnjev, namestnik glavnega urednika lista »Izvestija«. V pogovorih so sodelovali še Branko Golobčič, sekretar komisije za mednarodno sodelovanje in zveze, Blajko Bajić, sekretar komisije za socialno — ekonomsko vprašanja in Dušan Mijatović direktor lista »4. jula«.

Sovjetske novinarje so obvestili o smotrih in aktivnosti ZZZ NOV

Jugoslavije, o medsebojnem sodelovanju borcev SZ in Jugoslavije. Zanimali pa so se tudi za izkušnje iz NOV Jugoslavije in za dejavnost ZZZ NOV na negovanju revolucionarnih tradicij. V pogovoru so se dotaknili tudi primerov, ko v zadnjem času v tujih časnikih netočno poročajo o naši narodnoosvobodilni borbi in revoluciji. Pri tem so predstavniki ZZZ NOV še posebej naglasili zainteresiranost borcev Jugoslavije za objektivnejše opisovanje našega narodnoosvobodilnega boja.

MALIM ČISTILCEM ČEVLJEV SO ZADRHELA SRCA, PA VENDAR SO PONOSNEGA POGLEDA ODKLONILI, DA BI OCISTILI ŠKORNJE OKUPATORJU... (Scena iz nedavno končanega filmskega prvenca Torija Jankovića »KRVAVA BAJKA«, ki govori o tragičnem oktobru v Kragujevcu.)

Politični razgledi

Po zmagi Brandtove socialdemokratske stranke (SPD) na parlamentarnih volitvah, je bilo vsem poznavalcem takoj jasno, da bo politika (Ostpolitik) je najtežje breme, kar si ga je mogla naložiti v njenih odnosih z Vzhodom: predvsem z Demokratično republiko Nemčijo, Sovjetsko zvezo in Poljsko. Tak imenovana »vzhodna politika« (Ostpolitik) najtežje breme, kar si ga je mogla naložiti nova bonnska vlada, zakaj pri tem nima težav samo v tujini, marveč predvsem doma. Ko je kancler Brandt pred kratkim poročal o »stanju države« v Bundestagu, so nastopi njegovih nasprotnikov — predvsem Straussa in Kiesingerja — pokazali, da krščansko demokratska stranka (CDU) ne misli popustiti v svojih nekdanjih načelih, se pravi, da se noče ločiti od Adenauerjeve dediščine.

Brandtova Ostpolitik se zdi krščanskim demokratom tako rekoč »verolomna«: nova vlada se je odrekla načelom Konrada Adenauerja, odrekla se je združitvi Nemčije, svetemu in najvišjemu cilju Adenauerjeve politike. Sicer niti politika prejšnjih vlad ni obrodila sadov, toda ko so krščanski demokrati to ugotovili, se niso hoteli ničesar naučiti iz porazov. Raje so se držali načela, da ni treba ničesar spreminjati in da je bolje potrpežljivo čakati.

Najostrejši nasprotnik Brandtove politike je Franz Josef Strauss, vodja bavarske krščansko socialne stranke (CDU). Njegovo vedenje po porazu na volitvah je drugačno od vedenja večine krščansko demokratskih veljakov, ki so nekako otopeni in otrpili. Strauss ves čas napada »ponižujoče in emeralno stališče« nove vlade, zakaj po njegovem mnenju, ni treba ničesar spreminjati — razen vzhodnih meja, seveda. Adenauerjevih načel ne gre spreminjati, zakaj rešitev za ZRN je le v »politiki moči«, ZRN se mora še bolje oborožiti in biti odločnejša v stališčih do Vzhoda. Varovati se je treba tudi vsega, kar bi prišlo z Vzhoda. Njegov tednik »Bayern Kurier« ostro obtožuje vse tiste, ki hočejo »prodati Nemčijo« in pri tem, je tako strupen, da je moral Strauss sam nekajkrat povedati, da se ne strinja z vsem, kar piše ta list. Toda »Bayern Kurier« ni odnehal. Tako je zapisal, da vlada »kapitulira po etapah«, da »žrtvuje nemške koristi«, da jo sestavljajo »pustolovci«, da izvaja »skrivno diplomacijo«, da slepi javno mnenje itd. V tem pisanju je marsikaj, kar spominja na neonacistično propagando.

Zelo ostro je tudi stališče listov ki sodijo v velikanski tiskovni koncern Axela Cäsarja Springerja, hamburškega in zahodnonemškega mogotca, ki z milijonskimi nakladiami svojih pulvarskih publikacij vpliva na velik del zahodnonemškega javnega mnenja, saj njegove časopise bere okoli dvajset milijonov Nemcev. Tako so Springerjevi časopisi zapisali, da bo Brandt »moral storiti tisto, kar mu bo rekel Ulbricht, sicer pa bo moral odstopiti«, resno so vprašali, ali se »kancler sploh še giblje znotraj ustavnih meja«. Brandta zmerjajo z »nekdanjim emigrantom« (pred nacizmom je pobegnil na Norveško in Willy Brandt je njegovo ilegalno ime), nasploh pa trdijo, da njegova vlada spravlja »nemško ljudstvo v nevarno ozračje mednarodnega komunizma«. To so zelo hude obtožbe, zakaj iz njih veje sumničnje o veleizdaji. Človek nehoti pomisliti, da so tudi na-

Brandtovi nasprotniki

cionalisti po prvi svetovni vojni tako sramotili državnike weimarske republike ter jih dolžili izdajstva v prid tujine. Razmere v ZR Nemčiji na srečo niso takšne kot v weimarski republiki, vendar pa je marskaj v njej takšnega, da spominja na škodljive dogodke pred pol stoletja.

Napak bi bilo trditi, da takšna skrajna stališča podpira večina krščanskih demokratov. Strauss ima svoj fevd na Bavarskem, na severu Nemčije pa ima le malo privrženec. Razen tega CDU nima enotnega programa. Stari voditelji se sicer opirajo podedovanih načel, vendar so v svojih izjavah različni. Straussovo stališče se razlikuje od Kiesingerjevega, Barzlovega in Schroederjevega. Ti so prožnejši, toda navsezadnje temeljna načela le združujejo poglavitne voditelje CDU.

Opozicija se odločno bojuje za »sveta načela«: DR Nemčije ne gre priznavati, Bonn se ne sme spuščati v »enostranske koncesije«. Tako se je Kiesinger uprl že temu, da je v poročilu vlade zapisano: »obstoje dveh držav v Nemčiji«. Nekdanji kancler namreč dosti raje govori o ponovni združitvi, pa čeprav priznava, da tega ni mogoče doseči »s tradicionalnimi sredstvi nacionalne države«. Slabost njegovega dokazovanja je tudi v tem, da ne ve, kakšna sredstva naj bi uporabili. To je nas plošno slabost vseh, ki zagovarjajo politiko, katere nerealnost je čedalje očitnejša.

Vendar vseh ugovorov CDU ne gre prezreti: nobenega jamstva ni za uspeh Brandtove politike, zakaj stališča ZSSR in DR Nemčije so še zmeraj negotova. Zato je program Brandtove vlade v nekaj točkah majav: ali bo mogoče resnično priznati vzhodnonemško državo, obenem pa ovirati nje priznanje v mednarodnem merilu? Kakšno naj bo »nemško ljudstvo«, razdeljeno v dve taki različni državi?

Navsezadnje je vse odvisno od reakcije Vzhoda. Zadnja Ulbrichtova stališča niso spodbudna, tako da je vodja vzhodnonemške države dal v roke najmočnejše orožje ravno Kiesingerju in Straussu. Zakaj Ulbricht zahteva popolno priznanje svoje države, še preden naj bi se sploh vladali začeli pogajati. To je po njegovem »najmanjša zahteva«. Druge zahteve so tudi velike: ZRN naj bi izstopila iz NATO, opustila naj bi sporazume z drugimi zahodnimi državami. Ulbricht tudi noče govoriti o »nemškem narodu« ali »ponovni združitvi«, se pravi, da ostaja pri politiki statusa quo. S tem pa je Brandtova Ostpolitik že obsojena na negibnost, tako da je močno odleglo vsem privrženec hladne vojne, ki se bojijo drugačnih rešitev.

Javno mnenje v Zahodni Nemčiji se tega ne veseli, zakaj še nikdar ni bilo tako razgibano kot danes, še nikdar ni bilo tako pripravljeno stopiti na novo pot. Vzmemirjivi napadi CDU na nemško javnost nimajo velikega vpliva, vsaj doslej ne. Prebivalstvu je kaj malo do »svetih načel«, saj dosti manj kot Adenauerjevim naslednikom. Tudi v CDU se mladi ljudje pripravljajo na to, da omajajo tega stališča stare garde. Prav mogoče je, da se mladi ne bodo več zmenili za tradicionalni program v zunanji politiki ter za druge ostanke preteklosti. Značilno je tudi stališče tiska. Tako velik časopis, kakor je znameniti »Frankfurter Allgemeine Zeitung«, ki je zmerom podpiral CDU, zdaj nič več ne verjame govorom Josefa Straussa in nekdanjega kanclerja Kiesingerja, zakaj zapisal je: »Ne za vlado in ne za CDU ni vrnitve H Konrada Adenauerja.«

Potemtakem je največja zasluga Brandtovega poročila o »stanju države« v tem, da imenuje stvari s pravim imenom. To utegne spodbudno vplivati na razpoloženje ljudi in uničenje mitov. Zato se bo morala CDU odločiti za nekaj korenitih sprememb, ki so že dolgo potrebne.

KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

Franc Krmelj-Metod

Na zadajo pot smo ga pospremili letos 8. januarja. Rodil se je 28. septembra 1901 v Zmencu pri Škofji Loki. V iskanju zasluzka je prišel v Medvode, kjer se je zaposlil v tekstilni tovarni. Ko so naše kraje zasedli Nemci, se je med prvimi priključil osvobodilnemu gibanju. Stanoval je v Vašah blizu gozda, zato so se pri njem začeli oglašati prvi partizani. Prenesel je veliko partizanske pošte in prek njegovega doma je marsikdo odšel k partizanom. Veliko nevarnosti je preživel, malo je manjkalo, pa bi ga ugonobili. Okupatorji so ga tudi izselili v delovno taborišče na Bavarskem.

Ze pred vojno je nastopal kot igralec in pevec na odru v Preski pri Medvodah, po vojni pa v Medvodah. Tudi drugače je bil vedno pripravljen prijeti za delo, če je šlo v korist skupnosti. Zaradi poštenja in priidnosti se ga bomo dolgo spominjali.

Rado Pintar

Rojen je bil leta 1921 na Jesenicah v delavski družini. Ze v otroških letih je živel razburljivo politično življenje okoli Jelena, ko pa se je družina preselila na Breznico pri Zirovnici, je deloval v Sokolu.

Februarja 1943 se je pridružil četni pod Stotom. Kot močan mladenič je dobil mitraljez in je z njim sodeloval v mnogih akcijah. Ko je bil jeseni 1943 v Selški dolini ustanovljen znani minersko-sabotažni vod Grintavec, je postal njegov politični delegat. Ta mala skupina partizanov je dosegla lepe uspehe. Iz voda se je spomladi 1944 razvila četa. Rado pa njen komisar. Kasneje je nastal bataljon. Junija 1944 so ga poslali v ofirsko šolo v Metliki. Ko se je vračal, so ga v Selški dolini zaradi izdajstva zajeli domobranci tako da se ni mogel braniti. Moral bi prevzeti dolžnost načelnika štaba Škofjeloškega odreda, pa se je znašel v gestapovskih zaporih. Hudo so ga mučili, sedem tednov je bil v bunkerju v Begunjah, nato pa so ga poslali v Mauthausen. Z največjo voljo in ob pomoči sojetnikov je ostal živ.

Po osvoboditvi ni mogel mirovati. Ni mogel tudi pozabiti trpljenja ljudi za svobodo, zato tudi ni trpel, da bi kdo to trpljenje podcenjeval ali celo zaničeval. Ostal nam bo v lepem spominu!

Marjan Telatko

Pokopali smo ga lani decembra v Ajdovščini, rodil pa se je 23. marca 1911 kot sin delavce v tobačni tovarni in železničarja v Ljubljani. Oba sta bila člana naprednega sindikata. Ko je bil Marjan star 11 let, mu je umrla mati, nakar se je očec znova poročil. Končal je osnovno šolo v Mostah v Ljubljani in nekaj razredov gimnazije v Novem mestu. Vzdrževal se je sam z raznimi priložnostnimi deli. Leta 1926 pa je vstopil v vojaško obrtno šolo v Kragujevcu, ki jo je končal 1930. V naslednjih letih je delal v vojnotehničnem zavodu Kragujevac. Poleg službe se je ukvarjal s kulturo v okvirih slovenskega društva »Triglava« v Kragujevcu. Napisal je pesem »Vagabund« in prozno delo »Izgubljenost«, poleg tega pa je bil dopisnik slovenskih časopisov. Kaj kmalu se je znašel tudi v naprednih organizacijah. Kmalu so ga

oblasti začele preganjati, zato je zaprosil za premestitev v Sarajevo in jo tudi dosegel. Toda tudi tam je bil kmalu spet viden aktivist in kulturni delavec. Zato so ga 1938 kot sovražnika države odpustili iz službe z ukazom vojnega ministra. Kot povod za to je bila akcija za izboljšanje delovnih razmer, v kateri je bil eden izmed organizatorjev in je šel tudi z delegacijo v Beograd. Po odpustu je bil 10 dni zaprt na policiji zaradi suma komunizma.

Leta 1941 so ga ustaši zaprli, nato je bil v Stari Gradiški in Jasenovcu, nato pa so ga poslali v nemška taborišča.

Po vojni je bil tajnik društva za kulturno sodelovanje republike Bosne in Hercegovine s SZ, nato pa je bil arhivar medicinske fakultete v Sarajevu. Leta 1968 se je vrnil v Slovenijo in se zaposlil v kranjski Iscri kot referent za tisk. V naslednjih letih je bil urednik »Gorenjskega glasua« v Kranju in novinar pri »Delavski enotnosti«. Leta 1955 se je preselil v Ajdovščino in se zaposlil na občini kot referent za zdravstvo in socialno varstvo. 1961 so ga invalidsko upokojili. Tudi po upokojitvi je deloval v društvi, zlasti v nogometu, kjer je bil tajnik kluba »Primorje« in primorske cone rokometne lige. Naj mu bo lahka vipavska zemlja!

Franc Vavken-Popitov

Kot sin malega kmetu se je zgodaj šel učiti za mizarja. V domači vasi blizu takratne italijanske meje so ga poznali kot zavednega Slovenca, zato so ga okupatorji kmalu za nekaj tednov zaprli. Bil je med prvimi, ki so se pridružili OF, leta 1942 pa je postal partizan. Skoraj vso vojno je delal v obveščevalni službi na logaškem območju, po vojni pa je bil pri OZni, dokler ga 1946 niso demobilizirali.

Ko se je vrnil v domače kraje, si je ustvaril dom. Delal je tudi v mnogih organizacijah. Tako je bil prvi predsednik obdelovalne zadruge, ZB, sekretar krajevne celice KP, član občinskega odbora ZZZ NOV, odbornik občinske skupščine, član prostovoljnega gasilskega društva in lovske družine v Hotedrščici od njene ustanovitve. Naj v miru počiva!

Feliks Grandovec

Ob zvokih godbe na pihala in petju pevskega zbora smo 13. januarja prebivalci dombrške doline v velikem številu pospremili na zadnjo pot Feliksa Grandovca iz Preske pri Dobriču, očeta dvanajstih otrok, izmed kate-

rih jih enajst živi. Pokojni se je rodil v Preski pri Dobriču 31. avgusta 1895. Izučil se je za čevljarja in trdo delal, da je preživel številno družino. Posebno še, ker je bil v I. svetovni vojni hudo ranjen, tako da je postal invalid. Dva njegova sinova sta bila med osvobodilno vojno v vrstah NOV, pa tudi sam je delal za osvoboditev.

Po končani vojni je delal v raznih odborih, bil je tudi tajnik krajevnega ljudskega odbora ter invalidske organizacije. Do smrti je bil aktivni član ZB in SZDL, razen tega pa je bil nad 40 let tudi lovec! Ohranili ga bomo v lepem spominu!

Dobro je če veste...

CEBELA IMA V OČESU TRI VRSTE CELIC, občutljivih za svetlobo. Prva vrsta celic je občutljiva za ultravijolično svetlobo, ni pa občutljiva za rdečo svetlobo. Zato so v očeh čebel rdeči cveti — črni, če ne odbijajo ultravijoličnih žarkov kakor npr. mak. Druga vrsta celic je občutljiva za rumeno, tretja pa za vijolično svetlobo. Pri trojih niso ugotovili obstoja celic, ki bi bile občutljive za rumeno barvo, kar je moči razumeti spričo dejstva, da ni pri njih nikakršne potrebe po razlikovanju barv, ker je njihova naloga zgolj parjenje z matico. Pri čebelah niso našli niti ene celice, ki bi bila občutljiva zgolj za svetlobo ali mrak, kakor je to pri človeku.

V GOZDOVIH, KI JIH ZASAJAJO V POSLEDNJIH LETIH, sadijo več. noma bor, ki sorazmerno hitro raste. Takšnih novih gozdov je največ v Avstraliji, Aziji in vzhodni Afriki. V najnovejšem času čedalje bolj sadijo evkaliptus, katerega les je za industrijske namene vsestransko uporaben. Trenutno obsegajo umetno zasajeni evkaliptusovi gozdovi približno dva milijona hektarov, največ v afriških deželah. Med drevjem tropskih vrst posevčajo največjo pozornost tikku, ki ga je največ v novih indonezijskih in burmanskih gozdovih. Tikovina se uporablja zlasti v ladjedelstvu.

PRVI SVETILNIK NA NASI OBALI JE BIL ZGRAJEN LETA 1818 na rtu Savudrija v Istri, prvi osnutek za postavitev svetilnikov in drugih znamenj, s katerimi se morajo znamenovati morske poti na vzhodni obali Jadranskega morja, pa je bil dokončno napravljen šele leta 1867. Danes imamo na naši obali 51 svetilnikov s stalno posadko in 271 obalnih svetlobnih znamenj brez posadke.

HELIKOPTER JE NAJPRIMERNEJŠE SREDSTVO ZA RESEVANJE BRODOLOMCEV. Uporabljen je bil prvič v korejski vojni leta 1950—1951. V primerjavi z drugimi ustreznimi sredstvi so očitne tele prednosti helikopterja: naglo vzletanje z ladijske palube ali s kopnega, zmoglost plavanja v zraku nad ponesrečenci in možnost sprejemanja brodolomcev tudi nad razburkanim morjem, čeprav divja burja z 80-kilometrsko hitrostjo na uro. Vsa druga sredstva, ki so se do najnovejših časov uporabljala za reševanje brodolomcev, so bila, spričo rušilne moči podivjanih morskih valov, tudi sama izpostavljena nevarnosti potopitve.

LABODI so se že na začetku tega stoletja ugnedili po močvirjih okrog Donave blizu Beograda. Poleg njih je tam še nešteto drugih močvirnih ptic.

MORSKA PRISTANIŠČA MAJO DOLGO ZGODOVINO. Vse davne pomembnejše luke so bile ob Sredozemskem morju. Prvi so gradili pristanišča Krečani in Egipčani. O Mesari, najstarejšem pomorskem pristanišču, ki je bilo zgrajeno na otoku Kreti približno 3000 let pred našim štetjem, nimamo nikakršnih natančnejših podatkov. Pristanišče Faros, ki je bilo zgrajeno v Egiptu okrog leta 1900 pred n. št., preseneča strokovnjake spričo razsežnosti in uspešnih tehničnih naprav. Glavni valolom, ki je branil pristanišče pred divjanjem valov, je bil trden in odporen, dolg 2000 m. Veliki pristaniščni bazen za pristajanje ladij je bil 2360 m dolg in 300 m širok.

HOTEL »BRIZAS« V ACAPULCU ob mehiki tihomorski obali je najnenavadnejši in najrazkošnejši hotel na svetu. Pravzaprav gre za hotelsko naselje, ki sestoji iz 250 hišic — bungalovov, t. j. s slamo ali opeko kritih hišic, obdanih z verandami, ki stojijo na pobočjih v višini 200 do 300 m nad morjem. Vsakemu gostu je na voljo džip (manjši avto), s katerim se lahko pelje na plažo in vrne domov. Ob vseh stezah, kolovozih in tudi v sobah rastejo cvetlice. Poleg vsakega bungalova je kopalni bazen, nad katerim se sklanjajo in poigravajo cvetlice. V posebnem prostoru je postavljen velikanski hladilnik, poln najboljših pijač. Vsak gost lahko je in pije kadarkoli želi in karkoli si požel. Cena za enodnevni penzion znaša 250 do 300 tisoč starih dinarjev.

NA NAŠEM PLANETU SE PRI BLIZNO 4.500.000 LJUDI UKVARJA S SMUCANJEM. Norveško glavno mesto Oslo ima rekord, saj je med 405.000 prebivalci tega mesta kar 272.000 smučarjev.

KREDITNA BANKA CELJE

500 nagrad za vse varčevalce hranilnih vlog Kreditne banke Celje!

Kreditna banka Celje bo tudi v letošnjem letu nagradjevala svoje vlagatelje. Nagradna žrebanja bodo na zanimiv način sprovedena na območju podružnic tako, da bo večja možnost postati nagrajenec.

„TV 15“ ZA MLADINO

NAGRAJENI PRISPEVEK

Čevlji — številka šestinštirideset

Z očetom sva se odpeljala na obisk k njegovemu staremu vojnemu tovarišu... Poljansko dolino so zakrivali temni oblaki, megla je postajala vse bolj gosta in na okna »fičkar« so začele padati tudi prve snežinke. Kmalu sva zavila z glavne ceste. Avto je le še stežka premagoval zasneženo pot. Pri neki kmetiji sva se ustavila in jo mahnila naprej kar

peš. Ko se je iz daljave prikazala majhna lučka, se je bil dan že prevesil v noč. Prispela sva torej do najinega cilja, k samotni kmetiji sredi škofojeloškega pogorja. Hip nato so se že prikazali obrisi hiš, hleva in kozolca. Potrkala sva na vrata in iz hladu zimske noči stopila v prijazno kmečko izbo. Sprva naju gospodar Krpač ni prepoznal. Vprašujočemu pogledu pa je kaj hitro sledil topel stisk rok dveh tovarišev, ki se nista videla dolgih štiriindvajset let. Kmalu se je med njima razvil živahen pogovor.

»Takrat so bile hude zime,« je začel Krpač. »Snega je bilo vedno dovolj. Zapadel je že novembra in obležal tja daleč v pomlad. Živo srebro se je spustilo tudi do -30°, mi pa smo bili slabo oblečeni in obuti... Ali se spomniš, Ivan, koliko časa sem iskal primerne čevlje?« je še pobaral mojega očeta.

Oče se je zasmejal in mi pojasnil, da ima Krpač zelo veliko nogo — nič manj in nič več kot številko šestinštirideset — in v vojnem času dobiti takšno obuvanje res niso bile mačje solze.

»Tako je,« je potrdil Krpač. »Pol leta sem hodil okoli z zaključevanimi cunjami na nogah, v najhujšem mrazu. Primernih čevljev pa ni in ni bilo. Najhuje je bilo, če je bil sneg moker in kadar je deževalo.«

»Tone, povej mi, kako sva hodila po tvoje čevlje,« se je nasmehnil oče.

»Bilo je meseca februarja petinštiridesetega. Zvedel sem za čevljarja, ki bi mi lahko izdelal čevlje. Usnje sem bil že prej nekje staknil. S tvojim očetom sva krenila s kurirske javke in se odpravila k čevljarju. Noč je bila hladna. Pot se je vila po ozki dolinici, bolj soteski, v katero si je bila rečica vrezala strugo. Svet je bil skoraj neporaščen. S tem si nisva belila glave, ker je bil ta del ozemlja že osvobojen. Hodila sva hitro. V zvoniku je odbila ura enajst. V bližnji vasi se je oglašil pes, za njim še drugi. Kdo moti nočno vročino, sva se vpraševala. Nedaleč stran sva opazila veliko črno gmoto, ki se

NOVEMBRA 1940 JE BILO, KO JE MLAD PESNIK KAREL DESTOVNIK ZAPISAL: »NOVI ČAS, KI SE BLIŽA, BA ZAHTEVAL TRDNIH LJUDI, KI BODO MORALI ČIMVEČ ZNATI, IN TAKO BOMO MI ENI IZMED TI-STIH, KI BODO Z ISKRO SVOJEGA DUHA GRADILI TEMELJE MOGOČNI IN LEPI STAVBI SOCIALIZMA.« NEDOLGO ZATEM SO GA PREGNALI V IVANJICO. PO NAKLJUČJU JE UŠEL IZ GESTAPOVSKIH ZAPOROV, SE PRIDRUŽIL PARTIZANOM IN BIL PRI UMIKU Z MRZLICE RANJEN. POTEM JE DOLGE MESECE PREŽIVEL V ILEGALI IN PISAL SVOJE NAJLEPŠE PESMI. V TEM ČASU SO V LJUBLJANI ŽE PRIPRAVLJALI ODHOD ČLANOV KULTURNISKE SKUPINE V NARODNO OSVOBODILNO VOJSKO. Z NJO JE AVGUSTA 1943 ODŠEL TUDI KAJUH. SPREMLJALA GA JE ZELJA, DA BI S SVOJO PESNIŠKO USTVARJALNOSTJO IN KULTURNO DEJAVNOSTJO PRISPEVAL SVOJ DELEŽ K OSVOBODITVI DOMOVINE.

DNE 22. FEBRUARJA 1944 JE DVAINDVAJSETLETNI PARTIZANSKI PESNIK, BOREC IN VODJA KULTURNISKE SKUPINE KAREL DESTOVNIK-KAJUH PADEL V ZAVODNJA PRI BELIH VODAH, V BLIŽINI RODNEGA SOSTANJA.

je počasi premikala proti nama. Za trenutek sva obstala, nato pa nagonsko skočila za bližnji grm. Približevala se je kolona ljudi. Nisva mogla ugotoviti, kdo bi bil. Vedela sva le, da to niso Nemci in tudi partizani ne. Predhodnica je bila že mimo, ko je v sosednjem grmu nekaj zašumelo. Iz grma je skočil zajček... Kolona je obstala. V grm, oddaljen od naju komaj kakih deset metrov, se je usula toča krogel. Zivalca jo je ucvrla proti nama. Lasje so se nama naježili in še bolj sva se pritajila. Nad najinimi glavami so zaprasketali strelji. Nenadoma sva prav blizu zaslišala krik: »Prestani, bio je zec!« Spoznala sva, da imava opraviti s četniki. Odrevelen od strahu sem se zaklel, da bom hodil do konca vojne bos, če ostanem živ...

Možje v črnih kučmah in z dolgimi bradami so polegali v sneg. Oddahnila sva se, čeprav nevarnost še ni bila mimo. Štela sva može in ugotovila, da jih je več kot sto. Sele zdaj sva se zavedla, v kakšno nevarnost sva pravzaprav zašla. Najbolj sva se bala, če bi imeli četniki s seboj pse. Minute so se vlekale kot dnevi. Končno so četniki odšli. Srečna, da sva jo tako poceni odnesla, sva se hitro umaknila. Krpač si je obrisal potno čelo, se malo oddahnil, in sklenil svojo pripoved z besedami: »Veš, čevlje sem potem kmalu dobil, takšne, da se mi do konca vojne niso obrabili, na zakletev sem bil pa pozabil...«

Naš pogovor se je zavlekel pozno v noč. Izvedel sem še mnogo zanimivega — o tem pa kdaj drugič!

IVO KRŽIŠNIK

Drago Simac:

Tam na jasi

Tam na jasi so se zbrali in na boj se pripravljali, radost z lic jim je žarela, o svobodi duša pela.

Ko že v zboru so vsi stali, komandant jim reče to: »Pismo s štaba so poslali, tole nam so sporočili: Jutri, ko bo sonce vželo, v postojanko pohitite in sovražnika nažgite!«

Ze pred zoro so napadli, postojanko so zažgali, sovragu strli magazin, pa zažgali še bencin.

Junaško vsi so se borili, medalje za pogum dobili in še dolga, dolga leta bo slovela naša četa.

Poleti mi bodo peli...

POZIMI SE PTIČKOM SLABO GODI. ZATO SEM JIM NATROSILA ZRNJA, IN KADAR SO LAČNI, PRILETE NA NAŠE OKNO. PTIČKI ME IMAJO ZELO RADI. NATROSILA JIM BOM ŠE VELIKO ZRNJA, KER VEM, DA MI BODO POLETI PELI PRELEPE PESMICE.

ANDREJA PLOHL

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

V našem časniku »TV 15« vedno najprej preberem stran za mladino. Kako lepo je, da mladci obujajo spomine na tiste dni, ko je mnogo ljudi darovalo svoja življenja za svobodo! Že mnogo dogodkov iz partizanskih dni je bilo zapisanih na mladinski strani, o partizanski vasi Vojško pa niti besedice. Zato sem se odločila, da prav kmalu napišem in pošljem nekaj stavkov o Vojškem v času narodnoosvobodilnega boja z željo, da bi naša vasica ne ostala pozabljena.

Vsem mladim bralcem »TV 15« in vam, draga tovarišica Milena, pošiljam lepe in pristrčne pozdrave!

SILVA SINKOVEC
Vojsko 10,
p. Vojsko

Draga Silva!

Vem, da leži na visoki planoti vojskarski prijazna vasica in da ji je Vojsko ime. Slišala sem tudi, da so v času narodnoosvobodilnega boja tamkajšnji domačini dali partizanom poslednji krompirček in poslednji košček kruha... Zato pohiti in napiši dolg prispevek o tvoji rojstni vasi. Tako boš, Silva, nanjo spomnila tudi vse tiste, ki so v času vojne tam ustavljali svoj korak. Povej jim, da je Vojsko še vedno tako lepa vasica in da v njej še vedno prebivajo dobri ljudje...

Lepo pozdravljena!
MILENA

Draga tovarišica urednica! Oglušam se prvič. Doma smo naročeni na »TV 15«. Vsako sredo hitim iz šole in vzamem najprej v roke vaš list. Seveda me najbolj zanima mladinska stran. Preberem jo do zadnje besede. Nič se vam naj ne zdi čudno, da sem vam pisala šele danes. Kakor skoraj vse vaše bralce tudi mene spremlja bojazen, da bo moje pismo romalo v koš. Danes vam pošiljam sestavek »Obiskala sem partizanski Rog«. Priznam, da ni kdo ve kako dober. Toda pomagati ne morem. Obiskujem šele šesti razred osemletke. Objubljam, da bom v osmem razredu napisala kaj bolj zanimivega. In ne jezite se, prosim, če je v sestavku preveč slovničnih napak.

Vas lepo pozdravlja!
VERICA ERBEŽNIK,
Gor. Gradišče 6,
p. Dol. Toplice

Draga Verica! Prispevek »Obiskala sem partizanski Rog« je za tvojih dvajset let dobro napisan in tudi slovničnih napak ni bilo preveč. Zato se z vsem, kar si skuhala v svoji pametni glavi in zapisala v pismu, res ne morem strinjati. Nečesa pa se bojim! Kar vidim te, kako boš vzela v roke »TV 15«, svoj prispevek ponovno prebrala, ga kritično ocenila in prevzetno zavihala nasek...

Lepo pozdravljena!
MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA. ZATO
PISITE!

Obiskala sem partizanski Rog

Ko sem bila še majhna in sem se igrala na vrtu pred hišo, so mi zbužali posebno pozornost hribi naproti mojega doma. Posebno rada sem jih opazovala zvečer. Včasih sem si celo zaželela, da bi bila tam na vrhu in da bi prišla sonce, ki je zahajalo za njimi. Če sem vprašala mamo, kako se imenujejo, mi je odgovorila, da so to kočevski gozdovi in da so znani po partizanskih bolnišnicah. S takim odgovorom pa nisem bila povsem zadovoljna. Želela sem, da bi te širne gozdove bolje spoznala. Ta priložnost se mi je ponudila lansko jesen, ko smo šli v okviru šolskega izleta na Bazo 20

Zbrali smo se ob osmi uri zjutraj. Pot nas je vodila skozi vas Sela do Podturna. V Podturnu smo krenili na cesto, ki se je v ovinkih in skoki gozd vzpenjala na hrib. Morda so prav te velike in mogočne smreke roških gozdov, mimo katerih smo hodili, dajale partizanom varno zavetje... Mnoge izmed nas so kmalu začele boleti noge. Kar sram me je postalo ob misli, da sem mlada in da to pot tako stežka premagujem. Premišljevala sem, koliko takih poti so morali v snegu in mrazu prehoditi partizani... Nekateri fantje so neutrudno hiteli dalje in prišli tudi prvi do gozdne ceste. Nato smo krenili po gozdni poti do barak na Bazi 20 in bolnišnic v Jelendolu. Opazovala sem te borne barake in pred očmi so mi vstajale podobe iz vojne, ki sem si jih ustvarjala po pripovedovanju staršev in tovariša ravnatelja. Videla sem partizane, ki nosijo na nosilih ranjence z zavezanimi očmi... Ko sem prišla v operacijsko barako, sem se zdržnila ob misli, v kako težavnih razmerah so partizanski zdravniki reševali življenja. Po ogledu vseh barak smo odšli na Daleč hrib. Tu, kjer sredi roških gozdov stoji domačija, smo se malo oddahnili. Po krajšem počitku smo odšli proti domu.

Zdi se mi, da sem šele po ogledu Baze 20 in Jelendola spoznala, kako pomembni so bili pravzaprav ti hribi v zgodovini našega naroda. Nič več se ne čudim, da partizani tako radi obiskujejo te kraje in če zamisljeno postojé ob smreki, stari znanki... Ta pohod mi bo ostal še dolgo v spominu, pa ne samo zaradi žulja na levi nogi, pač pa tudi zato, ker sem vsaj delno spoznala te temne gozdove, za katerimi vsak večer začne sonce

Takrat so bili ljudje složni!

Bilo je nekega lepega popoldne. Sonce je sijalo in otroci so se igrali na vaškem travniku. Tedaj je od nekod prišla nemška učiteljica »frau Laufer«. Spoštljivo so jo pozdravili, čeprav je v njihovih žilah kipel od sovraštva.

Ko je odšla, je eden izmed njih — Jože mu je bilo ime — vzkliknil: »Pridite, Slovenci, pridite!« Otročad se je zbrala okoli njega in ga zrla z vprašujočimi očmi. »Vem, da imajo na podstrešju naše šole spravljene slike slavnih

slovenskih mož,« je nadaljeval Jože. »V mraku pojdemo tja in jih bomo razobesili po našem razredu!«

Sonce je že lezlo k zatonu, ko so se deklice in dečki tiho splazili do šolskih duri. Ko so ugotovili, da ni nikogar, so se najbolj pogumni zopodili na podstrešje in privlekli v razred razne slovenske napise, slike naših pomembnih mož in še mnogo drugega. Potem so se tiho vrnili domov.

Ko je drugo jutro stopila v razred nemška učiteljica, je kriknila in stekla po ravnatelja. Pričelo se je mučno izpraševanje, pretepanje, pa tudi lepih obljub ni manjkalo. Otroci so molčali. Nikogar niso izdali. Govorili so vsi za enega in eden za vse. V njihovi družbi je bil tudi orožnikov sin, ki je pokazal veliko ljubezen do domovine.

Čeprav je bila vojna strašna in je mnogo ljudi izgubilo življenje, je imela tudi svojo dobro stran: ljudje so bili složni in prijateljsvo med njimi je bilo iskreno!

Narisala: DARINKA PAVLETIC-LORENČAK

VERICA ERBEŽNIK

MAJDA MARINIČ

Okrogle in oglate

»CE ME NOČES 'MET, SE POJDI PA SOLIT...« Zgodilo se je v Nočah, mačvanski vasi v Srbiji. Konec novembra. Dragotin Sretenović je ženi svojo edina Milica. Vse je bilo pripravljeno za veliko svatovanje. Gospodar je dal zaklati več svinj, ovc, nešteto kur, puranov in gosi, nastavil je sod žganja in sod vina, mnogo svatov se je že pripeljal s konjskimi vpregami in z avtomobili. Le na nvesto so še čakali. Ta je bila odšla v svojo vas, da bi pripeljala balo in prinesla doto — denar. Šla je in se — ni vrnila. Namesto nje je prišla porazna novica: »Nevesta si je premislila: noče...« Velikansko vznemirjenje... Tedaj je stopila v akcijo teta: »Ne bomo je prosili. Tetka ima na voljo boljšo in lepšo — Marjano iz Metkovića.« Tetin predlog so vsi soglasno sprejeli. Svatje so se odpravili v sosedno vas Metković po Marjano. In Marjana je rekla: »Da! Svatje so se vrnili z Marjano, zares lepo deklico. Godci so se hrupno oglasili in pravo svatovsko veselje je pr. priči pregnalo kratkotrajno vzne. mirjenje.

NA VRHU LESTVICE... Ob prvi uprizoritvi filma NERETVA se je pred sarajevskim hotelom »Evropa« privala množica mladih ljudi, ki so hoteli dobiti sliko ali vsaj avtogram filmskih asov, ki so se bili udeležili omenjenega predvajanja filma. Tedajci se je množica, kakor na povelje, neopričakovano obrnila in se pogrnala na drugo stran ceste, od koder se je bil razlegel vzki: »Ljudje, prišel je — Burduš« — Vsi, ki so gledali televizijsko oddajo MUZIKANTE, bržkone ne bodo zlepa pozabili Burduša, ki ga je igral Jovan Janičević. Jančko. Jovan je trenutno srbski najpopularnejši televizijski igralec.

TANTALOVE MUKE... Med slovesnim sprejemom po končani haški konferenci udeležencev Skupnega evropskega tržišča je prišlo do bučnih demonstracij pred hotelom, kjer je bil sprejem. Demonstranti, v ogromni večini študenti, so vzklkali gesla proti ameriški agresiji v Vietnamu in za združitev Evrope. Zahodnonemški minister za zunanje zadeve in vodja zahodnonemških svobodnih demokratov Walter Schell je zaspešetal kancelerju Brandtu: »Ko ne bi bil tu poleg vas, bi bil tam spodaj z njimi!« Schell je pač še na novo pečen minister, je pa simpatičen...

KDO JE BOLJSI VOZNIK — MOSKI ALI ZENSKA? Na to vprašanje so odgovarjali bralci nekega londonskega časopisa. Najbolje je bil ocenjen odgovor neke 58-letne bralke, ki se je glasil takole: »Zene bolje vozijo, one pazijo namreč na svoj avto kakor na svojega moža, medtem ko ravno možje z avtomobilom tako kakor s svojimi ženami.« Mogoče utegne držati ta trditev za 58-letnice in starejše žene...

LOGIKA... Ob izključitvi Aleksandra Solženjicina iz Zveze ruskih pisateljev je češkoslovaški pisatelj Gottlieb Laub napisal v pismu, objavljenem v časnikih: »V vsem tem je nekakšna logika — Zveza ruskih pisateljev se je ogradila pred — rusko književnostjo...«

KOZMETIKA (GOJITEV LEPOTE) PROTI KRSTNEMU LISTU... Nekdanja filmska igralka Olga Čehova, ki ima zdaj v Parizu kozmetični salon, je izjavila v nekem intervjuju: »Naloga kozmetike je — zanikati podatke krstnega lista.«

ZANESLJIVO SREDSTVO ZOPER OSTARITEV... V brošuri nemškega Društva za raziskovanje prometnih nesreč je moč prebrati tudi tale odstavek: »Spanje je dobro sredstvo zoper staranje. Najbolj zanesljiv način, ki preprečuje ostaritev, pa je — dremanje za volanom.«

»AVANTGARDISTI (prvoborci) so ljudje, ki ne vedo, kam gredo, ki pa hočejo prispeti tja!« prvi, je napisal neki francoski pisatelj v razpravi o ekstremističnih (skrajnostnih) gibanjih v književnosti.

SOVRAZNIKI IGRALCEV... Slavko Simić je na seji kolektiva Jugoslovskega dramskega gledališča (Beograd) dejal: »Iz skušnje vem, da igralce, ki zavračajo vloge, sovražijo tudi tiste, ki jih zahtevajo. Prav tako sovražijo tudi tiste, ki vlog ne zavračajo in naposled tudi tiste, ki vlog sploh ne zahtevajo.« Je še kdo, ki ga ne sovražijo? Prejkone je »ljubezen« med upravniki in igralci — vzajemna!

Zgodovina vohunstva

„Rdeči orkester“ v srcu rajha

(XII)

Sovjetska vohunska služba je delovala v vsem nacističnem imperiju in celo v samem Berlinu. V jeziku sovjetske obveščevalne službe je »orkester« vohunska organizacija, »instrument« je član, »pianista« je radiotelegrafist, »glasbena skrinja« je radijski sprejemnik in oddajnik itd. Nemci so organizacijo imenovali »Rdeči orkester« (Rote Kapelle). Njen Veliki poglavar je bil Leopold Trepper ali Leiba Domb ali Eddy René ali Henri ali Gilbert ali Herbert ali Sommer ali Georges ali Bauer ali general itd.

Trepper je bil poljski Žid, izredno inteligenčen človek, ki je deloval na Poljskem, v Palestini, v Franciji in ki je naposled postal sovjetski tajni agent. Pred izbruhom druge svetovne vojne je bil star 35 let in po činu je bil general Rdeče armade. Avgusta 1940 je bil Trepper v Parizu; z zvestima sodelavcema Leonom Grossvoglom in Hillelom Katzom. V Bruslju je ustanovil trgovsko podjetje za izvoz in uvoz, ki je bilo imenitno kritje pred nemško kontrašpijonažno službo. Trgovanje je prinašalo toliko denarja, da je podobno firmo odprl tudi v Parizu. Denarja so imeli kot pečka in tako so se člani »Rdečega orkestra« znašli povsod: v imenitni družbi, na nemškem poveljstvu v Parizu itd. Podatki so prihajali iz vseh strani in spomlad 1941 je Trepper zvedel, da so se zmanjšale dobave za nemško vojsko v Franciji, da bodo vojaki premeščeni na vzhod, da se torej Nemčija pripravlja na napad na ZSSR. Bil je tako dobro obveščen, da je dovolj zgodaj poslal v Moskvo nadvsem pomembno sporočilo: »Nemški napad na Sovjetsko zvezo se bo začel 22. junija.« Toda niso mu verjeli: tako kot niso verjeli Sorgeju. Toda

Trepperja to ni tako potrla, da bi nehal pošiljati dragocene informacije. Ni bilo nemškega povelja, ni bilo premestitve nemških čet, da za to Trepper ne bi zvedel.

Trepperjevi oddajniki so delali »s polno paro«: pet ur nepretrgoma so vsako noč oddajali iz Nizozemske, Belgije, Francije in Švice. Dne 12. decembra 1941, ko so na moskovsko bojišče zaradi Sorgejevih obvestil lahko prihajale enote Rdeče armade iz Sibiri, je Trepper poslal iz Bruslja tole nadvse pomembno sporočilo: »Načrt III, cilj Kavkaz, sprva predviden za november, bo izveden na pomlad 1942. Ofenziva na Kavkaz. Vrhovni štab v Harkovu.« Tako je bila Moskva šest mesecev prej obveščena o prihodu premiku nemških čet in tako je lahko pripravila svoje čete na spopad: vojaki naj bi se spopadli pri Stalingradu. Nemški poraz pri Stalingradu pomeni začetek konca Tretjega rajha.

Trepperjevi informatorji so delali po vsej Evropi, toda najmočnejši center je bil — Berlin. Tam je delovala skupina antinacisov pod vodstvom Harra Schulze-Boysna in Harvida Harnacka. Schulze-Boysen je bil sorodnik admiral Tirpitz in Göringov ljubljenelec (debeli feldmaršal mu je bil za pričo pri poroki), bil je oficir pri Luftwaffe in delal je na ministrstvu za letalstvo, kjer so mu bile dostopne vse skrivnosti. Harnackov ded je bil znameniti bogoslovec, njegov oče velik književni kritik, sam pa nadarjen ekonomist. Oženjen je bil z ameriško profesorico in delal na ministrstvu za gospodarstvo. Ko je izbruhnila vojna, je bil Harnack eden najpomembnejših uslužbencev na ministrstvu za gospodarstvo, tako da je le zahteval po-

datke, pa jih je dobil: najpomembnejše podatke, tudi vse o oboroževalni industriji.

Berlinska organizacija je bila zelo razpredena in številna, imela je celo svojega človeka v Abwehru, v poveljstvu Wehrmachta itd. Večina vohunov ni delala za denar, še zlasti pa ne Schulze-Boysen in Harnack, katerima denarja ni manjkalo. Sklepnila sta se bojevati proti nacizmu, čeprav sta vedela, da to pomeni poraz za njuno domovino.

Toda njun boj se je tragično končal. Nemška tajna služba je počasi in zanesljivo stiskala obroč okoli »Rdečega orkestra« (prisluskovalcem iz Abwehru na primer ni bilo težko izslediti oddajnika, saj je po nerazumljivem ukazu iz Moskve oddajal celih pet ur zapored, tako da niso našli samo četrti, temveč celo hišo, kjer je bil »pianista«...) Organizacija v Bruslju so zdesetkali, organizacijo v Amsterdamu so likvidirali. Organizacijo v Berlinu je pokopala nepredvidnost Moskve: menili so, da je šifrirni načrt tako brezhiben, da ga Nemci ne bodo mogli razvozlati, in tako so poslali v Bruselj brzojavko z naslovi berlinskih agentov (Schulze-Boysna, Harnacka in Kuckoffa). Sporočilo je nemška služba sicer prestregla, toda tedaj še ni imela ključa za dešifriranje. Ta ključ so šele pozneje sestavili strokovnjaki pri Abwehru in tako so jim prišli v roke ljudje iz berlinske organizacije. Dne 31. avgusta 1942 so prijeli Schulze-Boysna in njegove sodelavce. Šestindeset so jih obsodili na smrt.

Konec berlinske organizacije in uničenje mreže v Bruslju in Amsterdamu pa ni bil konec »Rdečega orkestra«. Toda Trepper je bil v veliki nevarnosti: nekateri njegovi agenti so prešli na nemško stran, med njimi bruseljski vodja Jefremov in marsejski vodja Kent. Pred Moskvo so se delali, češ da so se izmaknili ujetništvu, in pošiljali so v SZ podatke, ki so jih dobivali od Nemcev. To je bil tako imenovani Funkspiel (radijska igra). Ko je Trepper to zvedel, je Moskvo opozoril, toda dobil je odgovor, da sta Jefremov in Kent poslala nekaj zelo pomembnih in natančnih informacij. Nemci so pač bili pripravljeni žrtvovati nekaj resničnih informacij, samo da bi si pridobili zaupanje obveščevalnega centra v Moskvi.

Naposled so ujeli tudi Trepperja: 24. novembra 1942 v ordinaciji nekega zobnega zdravnika (ta podatek so dobili v roke po ovinkih). Prišli so tako rekoč zadnji trenutek: po tistem obisku pri zobnem zdravniku bi podkupljen francoski zdravnik napisal mrlški list in Trepper bi »umrl«: vsaj za Nemce.

Nemci so zelo lepo ravnali z ujetim nasprotnikom. Vodja SS Giering se je ure in ure pogovarjal z njim. Trepper je ugotovil, za katerim grmom tiči zajec: Nemci bi ga radi dobili na svojo stran. Stopi je v igro, izdal nekaj sodelavcev (vohunska igra je neusmiljena), si pridobil popolno zaupanje Gieringa in Berga, obenem pa ugotovil, da je zavezništvo Angloameričanov in ZSSR v nevarnosti zaradi Himmlerjevih prizadevanj, da bi se zbližal z ZDA in Veliko Britanijo ali pa sklenil separatni mir z Rusijo zoper Angloameričane. Trepper je uvidel, da mora obvestiti Moskvo, toda kako? Napisal je silno zapleteno sporočilo v več jezikih in posrečilo se mu je, da ga je spravil iz zapore. Poročilo je celo prišlo v Moskvo.

Ko so Nemci zahtevali od nje, naj prosi center v Moskvi, da pošlje v Pariz pooblaščenega predstavnika za pogajanje glede sklenitve separatnega mira med Nemčijo in ZSSR, je Trepper pristal, vendar naše drugačno zvezo. Preko francoskega komunista Jacquesa Duclosa je sporočil, da nekaj ni v redu in da mora v Moskvi sedeti izdajalec.

Nato je Trepper priredil Nem-

LEOPOLD TREPPER, dirigent »rdečega orkestra«

cem največje presenečenje: že nekaj časa je govoril Bergu, ki je imel raka v grlu, da ve za lekarno, kjer prodajajo imenitno zdravilo. Nekoč Berg ni mogel zdržati in brez večjega spremstva je peljal Trepperja do tiste lekarnе. V lokal je smel Trepper sam, tako zelo mu je Nemec zaupal. Toda Trepper je odšel iz hiše skozi druga vrata ter izginil v Pariz.

Po osvoboditvi je odšel v Moskvo, kjer so ga zaprli. V zaporu je predsedal celih deset let. Danes živi kot Leiba Domb v Novogradski ulici v Varšavi in je predsednik Židovske kulturne zveze na Poljskem.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Nova pokojninska osnova

V 3. številki Uradnega lista SR Slovenije je bil objavljen sklep o določitvi nove osnove za odmero pokojnin borcem NOV, ki ga je sprejel Izvršni svet SR Slovenije 22. januarja letos.

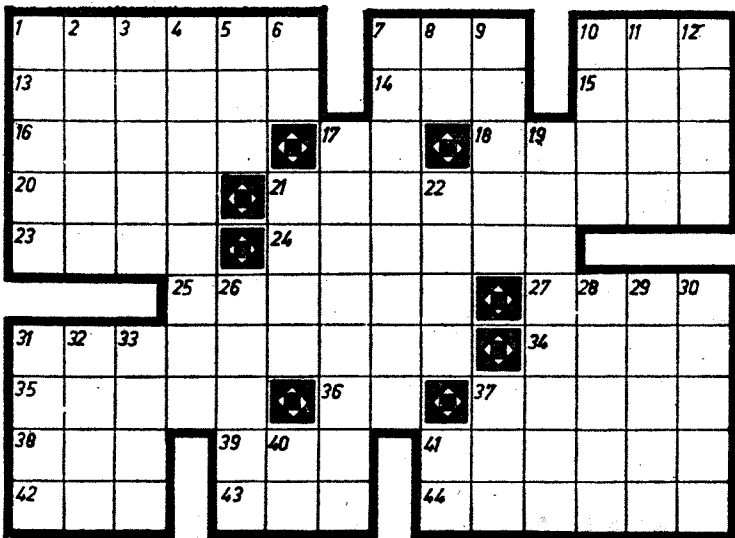
Po tem sklepu se borcem NOV pred 9. septembrom 1943 oziroma 13. oktobrom 1943 (76. a člen temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju) in španskim borcem (72. in 234. člen temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju), ki jim je bila odmerjena pokojnina od nižje pokojninske osnove kot 1077 novih dinarjev, odmeri nova pokojnina od pokojninske osnove 1.077 novih dinarjev. Zavodi za socialno zavarovanje jo pri odmerjanju pokojnin uporabljajo od 1. januarja 1970. Nova borčevska pokojnina bo torej znašala 915,45 novih dinarjev.

Pokojnina od nove pokojninske osnove 1.077 novih dinarjev se določi tudi borcem NOV in španskim borcem, ki se bodo upokojili po 1. januarju 1970, če je to zanje ugodnejše.

Do uveljavitve sklepa o novi pokojninski osnovi je veljala pokojninska osnova 960 novih dinarjev. Izvršni svet je sklep o povečanju pokojninske osnove sprejel na podlagi sklepov in priporočil skupščine SR Slovenije za izpolnitev sistema družbene skrbi za predvojne revolucionarje in borce NOV.

-žč-

Križanka št. 6

Vodoravno:

1. prebivalka največjega polotoka na svetu, 7. oblika rastlinskega stebela, 10. obmorsko kopališče v Belgiji, 13. ter, 14. konica, 15. molčec, 16. dodatek k pogodbi, 17. kratica za »mlajši«, 18. dolgoropa tropska papiga, 20. drugo ime za Samojede, 21. tisti, ki nekaj nabira, 23. država na Bližnjem vzhodu, 24. izplavina, izpralina, 25. gornji deli stavb, 27. pristaniško mesto na otoku Ceram (Sundsko otočje), 31. višji vojaški čin, katerega je imela tudi NOV, 34. omlačen snop žita, 35. po domače (lat.), 36. 20 in 15. črka abecede, 37. kar ni več sveže, 38. nadna smrt, 39. kratica za »compagnie, družba«, 41. športni vadiatelj, 42. ime am. filmske igralk Gardner, 43. ptica severnih morij, 44. učitelj na univerzi (po stopnji nižji od profesorja).

Navpično:

1. pristaniško mesto na Čukotskem polotoku (Daljni vzhod), 2. slov. gledališki in filmski igralec (Ali), 3. grška boginja modrosti, 4. samostojna partizanska četa, ki je delovala v prvih letih vojne na področju Brkinov, 5. vrsta konjskega teka, 6. nemški

predlog, 7. sovjetski maršal, heroj SZ, komandant Ukrajinske fronte, katere jedinice so pomagale osvoboditi Beograd (Fjodor Ivanovič, 1894—1949), 8. kratice slov. dirigenta in skladatelja, 9. še eno ime med ilegalnih imen med vojno, maršala Tita, 10. stolja, lega, položaj, 11. krompirjeva jed, 12. možko ime, 17. sodobna slov. pisateljica (Mimi), 19. pripadnik nekdanjega nemškega »tretjega rajha«, 21. živec, 22. domače ljubkavalno možko ime, 26. opera Giacomo Puccinija, 28. glavno mesto sosedne države, 29. gozdna žival, 30. prispevek družabnika, 31. prtok Savinje, 32. skandinavsko možko ime, 33. listnato drevo, znak Slovanstva, 37. makedonsko narodno kolo, 40. italijanski spolinik, 41. začetnici partizanskega primka in imena Eda Mihevc, prvega komandanta Gubčeve brigade.

Rešitev križanke iz prejšnje številke:

Vodoravno: 1. Spacal, 7. Kozara, 12. Altamira, 14. Star, 15. ve, 16. recept, 18. ete, 19. Aša, 21. red, 22. Renia, 24. erbij, 26. bilet, 27. Švejk, 28. van, 29. jor, 31. kit, 32. Abadon, 35. VA, 36. očet, 38. ilegalec, 40. tajnik, 41. lisica.

8

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana, Beethovnova 10 kot glasilo ZZZB NOV Slovenije in ZRSV Slovenije — Tisk in klišej CGP »Delo« Ljubljana, Tomsčeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova ulica 10, poštni predal 598/XI., ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, ajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo